ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1994

ΕΤΟΣ 18ο - ΤΟΜΟΣ Θ' - ΤΕΥΧΟΣ 67
ΑΡΙΘ. ISSN 1106 - 2118

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΝΑΟΥΣΑΣ

Μουσικό Εργαστήρι — Απρίλης 1994

Νάουσαν Ακρότομον... Πέτραν...

—■—

Η Βιομηχανική Κληρονομιά της Νάουσας

—■—

Ναουσαίοι φοιτητές του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου κατά την Τουρκοκρατία

Φυλάξτε τα τεύχη της «Νιάουστας»

Παλαιά τεύχη μπορείτε να προμηθευτείτε από τα γραφεία του Συλλόγου

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στην αγάπη και το ενδιαφέρον

των συνδρομητών της

Παρακαλούμε να μεριμνήσετε για την ανανέωση

της συνδρομής σας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ

ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας. Τηλέφωνα 24.102 και 22.575

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
«ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ»

ΑΠΡΙΛΙΟΣ — ΜΑΪΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ 1994
Έτος 18ο - Τόμος Θ' - Τεύχος 67
Αριθμός ISSN 1106 - 2118

ΙΔΡΥΤΑΙ:
Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας, Οδυσσεύς Ντινόπουλος †

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
Ελένη Μήτσιαλα - Ζεγκίνη, Λευκή Σαμαρά
Χρήστος Μπαταντζής, Αλέξανδρος Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας
Διον. Σολωμού 3. Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ
Τηλ. 0332/24.102 & 22.575

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:
Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος τηλ. 60.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ
Μουσικό Εργαστήρι (Απρίλης 1994)

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ:
Τυπογραφείο Αντώνη Γ. Μαυρογένη
Αντων. Καμάρα 3 — Θεσσαλονίκη
Τηλέφωνα 260.140 & 261.747 - FAX 261747

Περιεχόμενα

Ιστορικά

ΘΩΜΑ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ: Νάουσαν Ακρότομον... Πέτραν 64
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ (Επιμέλεια ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΙΟΝΙΔΗ): Η δολοφονία του Ύπατρου και η ευθύνη του Ζαφειράκη 67
ΓΙΩΡΓΟΥ ΤΟΥΣΙΜΗ: Ναουσαίοι φοιτητές του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου κατά την Τουρκοκρατία 70
ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΙΟΝΙΔΗ: Η έναρξη της επαναστάσεως στη Νάουσα το 1822 και τα σχετικά ζητήματα 73
ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΑΛΤΑΔΩΡΟΥ: Μιά προσφορά της Νάουσας στον Ελληνικό στρατό κατά την απελευθέρωσή της στις 18.10.1912 76
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Η Βιομηχανική κληρονομιά της Νάουσας και η οικονομική της ανάπτυξη (1874 - 1994) 77
ΕΛΕΝΗΣ ΜΗΤΣΙΑΛΑ — ΖΕΓΚΙΝΗ: Προφορικές παραδόσεις από τον χαλασμό 82
ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΑΛΤΑΔΩΡΟΥ: Κων/νος Χ"Γρηγοριάδης 84
ΕΛΙΣΑΒΕΤ και ΜΑΡΙΑΣ Χ"ΜΑΛΟΥΣΗ: Αρχείο Χ"Κωνσταντίνου Μαλούση 86

Λαογραφικά

ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΡΤΣΗ: Τα παλιά πιχνίντγια στη Νιάουστα 93

Λογοτεχνία — Ποίηση

ΚΩΣΤΑ ΓΚΙΟΥΛΕΚΑ: Πενήντα Χρόνια - Μισός αιώνας 97
ΓΙΑΝΝΑΣ ΠΑΓΙΑΥΛΗ: Ποιήματα - Έτσι χωρίς τίτλο 101

Πολιτιστικά

ΕΛΕΝΗΣ ΜΗΤΣΙΑΛΑ — ΖΕΓΚΙΝΗ: Πολιτιστικά του τριμήνου 103
ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΖΑΛΙΟΥ — ΜΠΑΣΙΑΚΟΥΛΗ: Γυναίκες της Νάουσας - Το τέλος μιάς εποχής 105

Γεωργικά θέματα

ΑΡΓΥΡΗ ΓΚΟΥΝΤΑΡΑ: Γεωργοί και καταναλωτές 107
ΙΩΑΝΝΗ ΧΑΤΖΗΧΑΡΙΣΗ: Ολοκληρωμένη παραγωγή φρούτων - Η αναγκαιότητα προσαρμογής της δενδροκομίας μας στα μέτρα της ολοκληρωμένης πραγωγής φρούτων 109

Αγαπητοί φίλοι

Όπως ίσως παρατηρήσατε από τους τίτλους του εξωφύλλου, ο Σύλλογος Αποφοίτων που ξέρατε τόσα χρόνια και στηρίζατε, «ξαναβαπτίσθηκε», και έγινε «Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας, Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος», ανταποκρινόμενος στην ανάγκη εκσυγχρονισμού του, μιά που σήμερα στη Νάουσα λειτουργούν περισσότερα από ένα Γυμνάσια και Λύκεια, και ο παλιός τίτλος δεν προσδιόριζε πιά τίποτε το συγκεκριμένο. Οι σκοποί ωστόσο και οι δραστηριότητές μας δεν πρόκειται να μεταβληθούν, αντίθετα, φροντίζουμε να τους εμπλουτίσουμε και να τους αναβαθμίσουμε. Περιμένουμε τις προτάσεις και τις υποδείξεις σας.

Στο τεύχος αυτό, πρωτοδημοσιεύουμε μιά άγνωστη «ενθύμηση» που αναφέρεται στην καταστροφή της Νάουσας, με αφορμή την οποία ο συνεργάτης του περιοδικού μας Θωμάς Γαβριηλίδης που την μελέτησε, κάνει κάποιες ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις σχετικά με το όνομα της πόλης. Φιλοξενούμε επίσης μιά απάντηση — σχόλιο στον Δ. Μπάϊτση που επιμελήθηκε ο ιστορικός Γιώργος Χιονίδης, σχετικά με την δολοφονία του Φιλικού Υπάτρου (Ιπάτρου).

Αρχίζουμε την παρουσίαση εκτεταμένων περιλήψεων των εισηγήσεων του Συνεδρίου που οργάνωσε ο Δήμος με θέμα την Βιομηχανική Κληρονομιά της Νάουσας και την Οικονομική της Ανάπτυξη, και συνεχίζουμε την δημοσίευση του Αρχείου Χατζημαλούση, με την δεύτερη συνεδρίαση της επιτροπής για την αγορά του δάσους Κανέλλη. Θα επακολουθήσουν και άλλα άγνωστα, εξαιρετικά ενδιαφέροντα θέματα του ίδιου αρχείου.

Ανοίγουμε στο τεύχος αυτό και μιά καινούργια «σελίδα» όπου θα δημοσιεύονται ενθυμήματα και περιστατικά από τον ζωή των οικογενειών της Νάουσας, πιστεύοντας ότι οι «μκροϊστορίες» αυτές θα μας δώσουν πολλά και ενδιαφέροντα στοιχεία για την πόλη και τους κατοίκους της που αξίζει να καταγραφούν. Πιστεύουμε πως θ' ανταποκριθείτε στο κάλεσμα. Και όπως πάντα περιλαμβάνονται οι σελίδες με τα ιστορικά, λαογραφικά, λογοτεχνικά και αγροτικά θέματα.

Η ΝΙΑΟΥΣΤΑ, όπως θα παρατηρήσατε στο προηγούμενο τεύχος, συμπεριλήφθηκε στον διεθνή κατάλογο εκδόσεων σε σειρές, με έδρα το Παρίσι, πράγμα που εκτός από μεγάλη τιμητική διάκριση, μας επιφορτίζει και με μεγάλη ευθύνη γιά όλο και μεγαλύτερη βελτίωση του περιοδικού. Ελπίζουμε, με τη βοήθειά σας, να ανταπεξέλθουμε.

Καλό καλοκαίρι
Η Συντακτική Επιτροπή

Διακίνηση περιοδικών

Εμβάσματα - συνδρομές

Λογιστικό Γραφείο

Ιωαγγελίτσας Δεληχρήστου

Παναγούλη 14. Τηλ. (0332) 25.278

(δίπλα στο ταχυδρομείο)

Τιμή τεύχους	750
Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	3.000
Δήμοι - Κοινότητες - Συν)σμοί	5.000
Εξωτερικού δολλάρια	40

"ΝΑΟΥΣΑΝ ΑΚΡΟΤΟΜΟΝ... ΠΕΤΡΑΝ...,,

«...ΕΧΑΛΑΣΘΗ Η ΠΕΡΙΦΗΜΟΣ ΝΑΟΥΣΑ...»

«Έτος 1822· Απριλίου 14· ημέρα Πέμπτη· εχαλάσθη η περίφημος Νάουσα βασιλεύοντος σουλτάν Μωαμούτης (Μαχμούα Β' 1785 - 1839) υπό Αλομπούτη πασιά (Αβδούλ Λουμπούτ Πασάς), κι Ζαφειράκη προεστού, κι εκόπησαν άνδρες πολλοί κι γυναίκις κι παιδιά. Εσκλαβώθησαν αμέτρητοι. Εις αυτόν τον χρόνον έκαψαν κι τον Τίμιον Πρόδρομον κι Τοβρά κι Καλλίπετρα κι έτερες εκκλησίας δια προφάσεως κλεπτών. Κι εχάλασαν κι τους Βεροιαίους εις Θεσσαλονίκην».

Η ενθύμηση αυτή, που παρουσιάζεται απαλλαγμένη από τα ορθογραφικά λάθη και με παρεμβολή μέσα σε παρενθέσεις των ονομάτων των Τούρκων «δραστών», είναι γραμμένη στο εσωτερικό του πίσω εξώφυλλου ενός «Πεντηκοσταρίου» που εκδόθηκε το 1748 στη Βενετία και ανήκει στον Ιερό Ναό της Παναγίας της Κυριώτισσας (ή Αγίου Σάββα Κυριωτίσσης) της Βέροιας. Ίσως να γράφτηκε από τον ιερέα Αντώνιο «του πολεμακαρίτου Κουσμά τον υιό» τον Βεροιαίο, ο οποίος, σύμφωνα με μια άλλη ενθύμηση γραμμένη στο τελευταίο λευκό φύλλο του προαναφερθέντος «Πεντηκοσταρίου», εφημέρεψε «εις την Αγίαν Μαρίνα» το 1804 (Αυγούστου 15η), και να «ξαναπατήθηκε» (ξαναγράφτηκε από πάνω) από τον Σακελλάριο παπά Γεώργιο» «Σακυλάριος παπά Γιόργιος», ο οποίος, σύμφωνα με σημείωσή του στην πρώτη λευκή σελίδα του ίδιου «Πεντηκοσταρίου», «εφημέρεψε εις τα 1880: Ιουνίου 3». Έτσι μάλλον εξηγείται το διαφορετικό σχήμα ορισμένων γραμμάτων της ενθύμησης για το χαλασμό της Νάουσας και η δυσκολία στην «αποκρυπτογράφηση» κάποιων λέξεων και μερικές άλλες «λεπτομέρειες», οι οποίες μας προκαλούν να τις μελετήσουμε περισσότερο.

Νιάουστα ή Νάουσα;

Όταν πρωτοδιάβαζα την ενθύμηση «της Παναγιάς της Κυριώτισσας», είχα την αίσθηση ότι άκουσα τον συγγραφέα της να αφηγείται λακωνικά στα ζωντανά ελληνικά της εποχής του, τα διανθισμένα με κάποια λόγια στοιχεία, τα συνταρακτικά γεγονότα, τα σχετικά με το χαλασμό της Νάουσας και το κάψιμο του ναού του Τιμίου Προδρόμου του μοναστηριού της, Καλλίπετρας και άλλων εκκλησιών και την εκτέλεση των Βεροιαίων (προυχόντων) στη Θεσσαλονίκη. Αυτή η αίσθηση της επικοινωνίας με σύγχρονο με τα γεγονότα μάρτυρα είναι πραγματικά κάτι το συγκλονιστικό, κάτι που είναι δύσκολο να μεταδοθεί με το γραπτό λόγο σε άλλους.

Όμως μετά από την πρώτη ανάγνωση και το καταστάλαγμα της συγκίνησης έμεινα να κοιτάω τις λέξεις, πολύ δυσκολοδιάβαστες μερικές, ώσπου όλη η προσοχή μου συγκεντρώθηκε στη φράση «εχαλάσθη η περίφημος νάουσα» με μικρά όλα τα γράμματα και κάμποσα ορθογραφικά λάθη, φράση που τελικά τυπώθηκε στη μνήμη μου με κεφαλαία γράμματα και μόνο με δυο λέξεις: Η ΠΕΡΙΦΗΜΟΣ ΝΑΟΥΣΑ.

Του
Θωμά Γαβριηλίδη

Τώρα που κάθομαι και συλλογιέμαι γιατί τόση συγκίνηση από μια μαρτυρία, η οποία δε μου πρόσφερε κανένα άγνωστο ιστορικό στοιχείο, βλέπω ότι έπαιξε σπουδαίο ρόλο ο χρόνος της αποκάλυψης, επειδή με βρήκε την ώρα που, για μια ακόμη φορά, προσπαθούσα να βρω απάντηση σ' ένα παλιό ερώτημα: Ποια στάθηκε η πρώτη ονομασία της Νάουσας, το όνομα ΝΙΑΟΥΣΤΑ ή το όνομα ΝΑΟΥΣΑ (βλέπε Ιστορία της πόλεως Ναούσης, Ε. Ι. Στουγιαννάκη, διδάκτορος Φιλολογίας, εκδόσεις Σ.Α.Λ.Γ.Ν. «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος, Θεσ)νίκη 1976, σελ. 42 κ.ε.). Γιατί, έχω τη γνώμη ότι μαζί με το πρόβλημα της ονομασίας, ζητάνε την ερμηνεία τους και οι σχετικές με την ίδρυση της πόλης παραδόσεις για ημιάγριους και ημίγυμνους Έλληνες της Παλιο - Νιάουστας και για τους ρόλους που έπαιξαν στην ίδρυση της νέας πόλης το δεύτε-

ρο μισό του 14ου αιώνα ο φερόμενος ως οικιστής μουσουλμάνος στρατηγός του Μουράτ Α΄, Αβρανός ή Εβρενός, ο παιδαγωγός του, ο μουσουλμάνος όσιος Σεχ - Λεαής και ο Γιαννιώτης Αγιορείτης μοναχός Θεοφάνης, ο θαυματουργός Άγιος και πολιούχος έπειτα της Νάουσας.

Όμως πριν διατυπώσουμε κάποιες σκέψεις σχετικές με το πρόβλημα που μας απασχολεί (γιατί λύση για την ώρα δε φαίνεται στον ορατό ορίζοντα), ας παρουσιάσουμε ακόμη μια ενθύμηση, η οποία βρίσκεται σ΄ ένα Μηνιαίο του Ιανουαρίου, έκδοσης 1775 (Ενετίησιν, αψοέ) της «βιβλιοθήκης της Παναγιάς της Κυριώτισσας Βεροίας και έχει ως εξής «Όταν έγινιν ο πόλιμος εις την Νάσταν, ήρθιν ο Λόπτα πασάς και χάλασιν την Νάσταν κι έγινιν μεγάλο κακό, έτος 1822».

Επανερχόμαστε λοιπόν στο ερώτημα: ποια στάθηκε η πρώτη ονομασία της πόλης μας; Νιάουστα ή Νάουσα; Είναι άραγε ένα από αυτά τα ονόματα (προϊόν» του άλλου ή μήπως (αυτό είναι το ερώτημα που θα μας απασχολήσει) πρόκειται για δυο διαφορετικά ονόματα, με τη δική του ιστορία το καθένα, τα οποία έπειτα από μια ιστορική μέρα συνυπάρχουν;

Μήπως, δηλαδή, ο τύπος Νιάουστα, ο οποίος θεωρείται ως ο περισσότερο λαϊκός ή ως ο προερχόμενος από την προφορική παράδοση που πέρασε και σε άλλους λαούς (τουρκ. Αγοστός, κουτσοβλ. Νεγόστι, σλάβικ. Νέγους, αλβαν. Νέγος, ουγγρικ. Νυαγόιστ), οι οποίοι ήρθαν με οποιοδήποτε τρόπο σε επικοινωνία με τη Νάουσα (ήρθαν δηλ. στη Νάουσα ή γνώρισαν Ναουσαίους της διασποράς), μπορεί να έχει τις ρίζες του στην εποχή της Ρωμαιοκρατίας (Νέα Αυγούστα...) ή στην Ελληνική αρχαιότητα, να είναι δηλαδή προϊόν διαφοροποίησης αρχαίου ελληνικού ονόματος, πιθανόν της Μίεζας, της πόλης που κάποτε δέσποζε στην περιοχή του Νυμφαίου (Σχολή Αριστοτέλους); Και, μήπως ο τύπος Νάουσα είναι το καινούργιο όνομα που έδωσαν οι οικιστές (ή ο οικιστής) στη νέα πόλη, όταν την έκτιζαν τον 14ο αιώνα, στα χρόνια που το Βυζάντιο κατέρρεε δίνοντας τη θέση του στην Οθωμανική αυτοκρατορία;

Αρκετών χρόνων προβληματισμός νομίζω ότι μου επιτρέπει να τοποθετηθώ υπέρ αυτής της άποψης, με την οποία έχω τη γνώμη ότι συμφωνεί και η παράδοση που θέλει τον Άγιο Θεοφάνη να ζει και να δρα στην περιοχή, τότε που χτιζόταν και έπαιρνε τη νέα θέση και το νέο όνομα η Νάουσα.

Όμως κι αν δεν ήταν ο Άγιος Θεοφάνης μεταξύ των πρώτων κατοίκων, σίγουρα πρέπει να υπήρχε κάποιος χριστιανός μοναχός ή ιερέας, γιατί οι «ημιάγριοι και ημίγυμνοι» «Παλιο - Νιαουστηνοί» πρέπει να ήταν χριστιανοί και μάλιστα ανένδοτοι, ανυποχώρητοι στα θρησκευτικά τους «πιστεύω», επειδή θα παραπήγαινε να υποθέτομε ότι τους εκχριστιάνισε ο μουσουλμάνος «ευεργέτης» τους ο Εβρενός!

Αν λοιπόν ο ονοματοθέτης της νέας πόλης ήταν, όπως όλα δείχνουν, ένας ιερέας εγγράμματος (ίσως και κάποιοι άλλοι λόγιοι Έλληνες, οι οποίοι είχαν καταφύγει στο απρόσιτο Βέρμιο και τελικά αναγκάστηκαν να διαπραγματευτούν με τον Εβρενός) ή λόγιος μοναχός, τότε δεν θα ήταν παράδοξο αν υποθέταμε ότι βρήκε το όνομα της νέας πόλης μέσα στα εκκλησιαστικά βιβλία επηρεασμένος από τη θέα των πηγών της Αράπιτσας, από τις οποίες, σύμφωνα πάλι με την παράδοση, έπαιρναν νερό οι κάτοικοι της Παλιο - Νιάουστας.

Και το όνομα αυτής...

Γεμάτος συλλογή στεκόταν ο αποφασιστικός ποιμένας, που είχε οδηγήσει το ποίμνιό του στο απάτητο Βέρμιο, μπροστά στις πηγές της Αράπιτσας κι έβλεπε το νερό να βγαίνει από τα σπλάχνα της μάνας γης και να κυλάει, ποτάμι ορμητικό, τον κατήφορο για να ξεδιψάσουν άνθρωποι, ζώα και φυτά, ήμερα και άγρια (άραγε πόσο φανταστική μπορεί να είναι μια τέτοια σκηνή;), ώσπου κάποια στιγμή, σχεδόν μηχανικά, τα χείλη του άρχισαν να μουρμουρίζουν μια ωδή από το «Τριώδιο» από εκείνες που ψάλλονται το πρωί της Κυριακής των Βαΐων:

«Νάουσαν ακρότομον... πέτραν...»

Το όνομα της νέας πόλης είχε βρεθεί ή πιο σωστά είχεν αποκαλυφθεί από το Θεό μέσω του ψαλμού. Και η νέα πόλη ήταν γραμμένο να πάρει το όνομά της από τα νερά των πηγών της, όπως και η παλιά, η μυθική Μίεζα, όπως και η Βέροια η αδελφή της, όπως και ο Όλγανος, ο αδελφό της, όπως και η γειτόνισσά τους η Έδεσσα όπως ακόμη και οι Αιγές, η πρώτη πρωτεύουσα των Μακεδόνων, η οποία λένε ότι πήρε το όνομά της απ΄ τα νερά των πηγών της, που ξεπηδούν ορμητικά και πηδώντας σαν τις αίγες (γίδες) κατηφορίζουν για το Αιγαίο Πέλαγος...

Παραμένει βέβαια η εύλογη απορία, γιατί ο οικιστής της νέας πόλης θέλησε να της δώσει νέο όνομα, ενώ υπήρχε παλιό. Η απάντηση δεν είναι απλή. Ίσως, επειδή το παλιό δεν του άρεσε γιατί δεν το καταλάβαινε. Ίσως, επειδή πίστευε ότι το παλιό ήταν «παραφθορά» του ονόματος του οποίου αυτός είχε βρει το πρωτότυπο.

Ίσως πάλι, επειδή δεν μπόρεσε να αντισταθεί στη γοητεία της ωδής του Τριωδίου (που παρουσιάζουμε στο τέλος του σημειώματος αυτού) και στη θαυμάσια (ποιητική, αλλά και πραγματική) εικόνα της νάουσας (= ρέουσας) πέτρας, η οποία παριστάνει συμβολικά τον ίδιο το Χριστό, το Θεό που είναι η πηγή της ζωής. Ίσως, τέλος, ή μάλλον επειδή πίστευε (αυτό πρέπει να θεωρείται σίγουρο) στο μέλλον της νέας πόλης και ότι μια μέρα θα γινόταν αυτή ξακουστή με τη σφραγίδα του θεϊκού της ονόματος: Η ΠΕΡΙΦΗΜΟΣ ΝΑΟΥΣΑ...

«ΝΑΟΥΣΑΝ ΑΚΡΟΤΟΜΟΝ...»

(Τριώδιον, ωδή γ΄ σελ. 353)

Νάουσαν ακρότομον, προστάγματι σώ
στερεάν εθήλασε πέτραν Ισραηλίτης λαός·
η δε πέτρα σου, Χριστέ· υπάρχεις και ζωή·
εν ω εστερεώθη η εκκλησία κράζουσα·
Ωσαννά, ευλογημένος ει ο ερχόμενος

Η ΑΠΟΔΟΣΗ

Ρέουσα βγήκε πηγή απ' την άκαμπτη πέτρα
που κατάκορφα κόπηκε με το δικό Σου το πρόσταγμα και ξεδίψασε του Δυνατού ο λαός.
Και η πέτρα, Χριστέ, είσαι Συ και η ζωή
και μέσα σε Σένα η Εκκλησία στεργιώθηκε
κράζοντας: Ωσαννά, Εσύ είσαι ο Ευλογημένος
που έρχεται.

Σημείωση:

Η «Νάουσα ακρότομος» αφιερώνεται στους συμμαθητές και τις συμμθήτριές μου στον Παιδικό Σταθμό, το 4ο και 5ο Δημοτικό και το Λάππειο Γυμνάσιο της Νάουσας και στους Δασκάλους μας και τους Καθηγητές μας.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται

στην αγάπη και το ενδιαφέρον των συνδρομητών της

Παρακαλούμε να μεριμνήσετε

για την ανανέωση της συνδρομής σας

Η δολοφονία του Δ. Ίπατρου στην περιοχή της Νάουσας και η ευθύνη του Ζαφειράκη

Σημείωση της «Νιάουστας»

Το δημοσίευμα του συνεργάτη μας κ. Τάκη Μπάϊτση με τίτλο «Ύπατρος και Ζαφειράκης» και υπότιτλο «Η ζωή, η συνάντηση και το τέλος των δύο ανδρών», το οποίο δημοσίευσε το περιοδικό μας (τεύχος 66, Ιανουαρίου — Μαρτίου 94, σελίδες 20 έως και22), προκάλεσε σχόλια μεταξύ των αναγνωστών μας· πολλοί ή μερικοί από τους οποίους έδειξαν να διαφωνούν με τις απόψεις του συμπολίτη μας.

Κατέπιν τούτου, η διεύθυνση του περιοδικού μας, ζήτησε τη γνώμη του παλιού και τακτικού συνεργάτη μας ιστορικού κ. Γιώργου Χ. Χιονίδη, ο οποίος μας γνωστοποίησε ότι για την προσωπικότητα αυτού του Φιλικού και για το θέμα της ευθύνης του Ζαφειράκη, υπάρχει δημοσιευμένη από το 1959 ειδική μελέτη του συχωρεμένου πια πανεπιστημιακού καθηγητή Στέφανου Παπαδόπουλου η οποία καταχωρήθηκε στον τόμο 16, της χρονιάς του 1959, του επιστημονικού περιοδικού «Ελληνικά», της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών. Ο φίλος αυτός της «Νιάουστας» είχε την καλοσύνη, μάλιστα, να μας στείλει και φωτοτυπία των σχετικών σελίδων (149 - 165), απ' όπου αναδημοσιεύουμε το κείμενο (χωρίς τις πολές, βιβλιογραφικές υποσημειώσεις) των σελίδων 158 έως και 165, όπου γίνεται αναλυτική αναφορά στα συμβάντα στη Νάουσα.

Ως προς τη γραφή του επιθέτου, ο Στ. Παπαδόπουλος απορρίπτει τον τύπο Ύπατρος και δέχεται (όπως και οι Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης κ.ά.) τη γραφή Ίπατρος (με γιώτα και όχι με ύψιλον και δασεία και οξεία, με το πολυτονικό σύστημα), γιατί γράφεται έτσι σε ιδιόχειρη απόδειξη παραλαβής χρημάτων από τον ίδιο, την οποία δημοσίευσε ο Αναστάσιος Ν. Γούδας, στο γνωστό βιβλίο του «Βίοι παράλληλοι», Αθήναι 1872 - 1876, τόμος 5ος σελ. 102· όπως μας επισημαίνει ο κ. Χιονίδης τον οποίο και ευχαριστούμε για την ταχεία και τέλεια ανταπόκρισή του στο αίτημά μας.

Να λοιπόν, τί έγραψε σχετικά ο Στεφ. Ι. Παπαδόπουλος:

«Κατά τα μέσα Δεκεμβρίου (1820), ξεκινά από την Κωνσταντινούπολη εφοδιασμένος από τον Ζακυνθινό γιατρό Κορνήλιο με συστατικά γράμματα, που τον παρουσίαζαν ως γιατρό στον Ισμαήλ-μπέη (Πασσόρ-μπέη) και στον Μαχμούτ-πασά (Δράμαλη), τους πολιορκητές του Αλή-πασά. Σ' αυτούς, για να τον αφήσουν να περάση στα Ιωάννινα, θα διαβεβαίωνε ότι θα πήγαινε να δηλητηριάση τον Αλή-πασά, πραγματικός όμως σκοπός του ήταν να έλθη σ' επαφή με τους Σουλιώτες και με τον ίδιο τον Αλή-πασά, προς τον οποίο έφερνε και γράμματα.

Πρώτος σταθμός του υπήρξε η Θεσσαλονίκη, απ' όπου περνούσαν τότε όλοι οι απόστολοι της Φιλικής Εταιρείας που κατέβαιναν για τη νότια ή δυτική Ελλάδα. Εκεί φιλοξενήθηκε από τον έμπορο και πρόκριτο της πόλης Χριστόδουλο Μπαλάνο, προς τον οποίο είχε και συστατικό γράμμα του Εμμ. Παπά. Κατά την ολιγοήμερη παραμονή του στη Θεσσαλονίκη ήλθε επίσης σ' επαφή και με αρκετούς άλλους προκρίτους, όπως τον Αθαν. Σκανδαλίδη, Στέργιο Πολύδωρο, Χρύσανθο Πρωτοσύγκελο (Σιναΐτη), Κυριάκο Τοσίτσα κ.ά. Έπειτα αναχώρησε για τη Νάουσα εφοδιασμένος και με γράμμα του Μπαλάνου για

Του Στεφ. Παπαδόπουλου
Επιμέλεια Γ. Χ. Χιονίδη

τον πρόκριτο Λογοθέτη Ζαφειράκη. Αυτό ήταν το τελευταίο του μοιραίο ταξίδι. Ύστερ' από λίγες μέρες ο τολμηρός φιλικός ήταν νεκρός.

Στο σημείο αυτό δημιουργούνται αρκετά ερωτήματα, όπως το γιατί δολοφονήθηκε, ποιός ήταν ο αίτιος, αν είχε συνέπειες ο θάνατός του και ποιές ήταν αυτές. Επειδή θα ήταν κοπιαστικό και άσκοπο ίσως να παραθέση κανείς αναλυτικά όλες τις σχετικές πληροφορίες ή γνώμες, γιατί και αρκετές είναι και αντικρουόμενες πολλές φορές, γι' αυτό θα περιορισθώ να εκθέσω σε γενικές μόνο γραμμές τις απόψεις αυτές.

Μερικοί θεωρούν ότι ο θάνατος του Ιπάτρου οφείλεται στα γενικά μέτρα που πήρε η τουρκική αστυνομία έπειτ' από τις καταγγελίες των προδοτών Ασημάκη Θεοδώρου και Νικ. Γαλάτη, καθώς και των ευρωπαίων προξένων. Άλλοι πάλι, μή θέλοντας να εκφράσουν συγκεκριμένη γνώμη επειδή την υπόθεση την κάλυπτε

μυστήριο, αναφέρουν αόριστα ότι ο Ίπατρος «προδοθείς... εφονεύθη». Διατυπώθηκε ακόμη και η άποψη ότι πιάστηκε βέβαια από προδοσία, αλλά δολοφονήθηκε από τους ίδιους τους εταίρους για τη σωτηρία της Εταιρείας, δηλαδή από φόβο μήπως βασανιστή και προδώση τα μυστικά της Εταιρείας. Νομίζω όμως ότι μια τέτοια απόφαση, αφού επρόκειτο για ανώτερο μέλος, δεν θα μπορούσαν να την πάρουν ούτε οι εταίροι της Νάουσας, ούτε ακόμη και της Θεσσαλονίκης, αλλά μόνον η Αρχή, όπως ακριβώς έγινε και με τον Γαλάτη και τον Καμαρηνό.

Οι περισσότερες πηγές φέρουν ως αίτιο της δολοφονίας τον πρόκριτο της Νάουσας Ζαφειράκη. Είναι όμως αλήθεια αυτό; Για ποιό λόγο τον πρόδωσε; Δύσκολο να δώση κανείς θετική απάντηση σ' αυτά τα ερωτήματα.

Μόλις έφθασε στη Νάουσα ο Ίπατρος, κατέλυσε στο σπίτι του δασκάλου Μπαρλαούτα και την ίδια μέρα επισκέφθηκε τους προύχοντες της πόλης και τον Ζαφειράκη, με τον οποίο συζήτησε πολλή ώρα. Από τις πρώτες συνεντεύξεις φάνηκε σκυθρωπός και δυσαρεστημένος. Την άλλη μέρα συνοδευόμενος από έναν εντόπιο, τον Σπυρίδωνα Πιπέρη, επισκέφθηκε τα διάφορα μέρη της πόλης και της γύρω περιοχής και όταν γύρισε στο κατάλυμά του σχεδιαγράφησε τις τοποθεσίες. Το απόγευμα της τρίτης ημέρας τον προσκάλεσε ο Ζαφειράκης και έμεινε μαζί του συζητώντας ζωηρά ως τα μεσάνυχτα. Την επομένη, έχοντας πάλι μαζί του τον Πιπέρη, επισκέφθηκε τους υπόλοιπους προκρίτους, καθώς και τον Γιάννη Καρατάσο, γιό του οπλαρχηγού Καρατάσου, που απουσίαζε. Το βράδυ γύρισε στου Ζαφειράκη να γευματίση και έμεινε εκεί πολλή ώρα συζητώντας. Τότε ο Ζαφειράκης του σύστησε και δυο παλληκάρια του, που θα τον συνόδευαν την άλλη μέρα στο ταξίδι του, και όταν έφευγε, τον αγκάλιασε, τον φίλησε και τον συνόδευσε ως την εξώπορτα, αφού του ευχήθηκε «ο Θεός μεθ' υμών». Το πρωί της πέμπτης ημέρας, συνοδευόμενος από τα δυο παλληκάρια του Ζαφειράκη, ξεκίνησε για το Σέλι, απ' όπου θα πήγαινε στην Κοζάνη και ύστερα στην Ήπειρο. Στο δρόμο όμως μεταξύ Νάουσας και Σελίου μια σφαίρα από τους διπλανούς θάμνους τον ξάπλωσε νεκρό και οι συνοδοί του τρομαγμένοι έφυγαν και ήλθαν ν' αναγγείλουν το γεγονός στον Ζαφειράκη.

Έτσι διηγούνται τη δολοφονία του Ίπατρου οι δυο συνοδοί του. Άλλοι όμως λέγουν ότι τον δολοφόνησαν οι ίδιοι κατά διαταγή του Ζαφειράκη για να του πάρουν τα έγγραφα που είχε μαζί του.

Το πτώμα του θάφτηκε εκεί που βρέθηκε, σε μια γωνιά του δρόμου, και το μέρος αυτό είναι ακόμη γνωστό ως «μνήμα του Φράγκου».

Όλες οι πηγές μαρτυρούν ότι τα έγγραφα που είχε μαζί του ο Ίπατρος έπεσαν στα χέρια των Τούρκων. Μετά τη δολοφονία μάλιστα ο Ζαφειράκης έστειλε τα έγγραφα αυτά στο τουρκικό στρατόπεδο των Ιωαννίνων. Υπάρχουν βέβαια και άλλες διαφορετικές πληροφορίες, δηλαδή ότι τα έστειλε στην Κωνσταντινούπολη, στον πασά της Λάρισας, στον πασά της Θεσσαλονίκης, όμως το πιό πιθανό είναι ότι στάλθηκαν στο στρατόπεδο των Ιωαννίνων, γιατί αυτούς ενδιέφεραν άμεσα και με τον Πασσόρ-μπέη συνδεόταν περισσότερο ο Ζαφειράκης. Πάντως, όποια άποψη και να δεχθούμε, γεγονός είναι ότι ο Ζαφειράκης ενοχοποιείται. Τον ενοχοποιεί μάλιστα περισσότερο η πληροφορία ότι έλαβε από τον Σουλτάνο ευχαριστήριο φερμάνι διότι πρόσφερε «δούλευσιν, την οποίαν δεν έκαμεν ουδέ Τούρκος, προς το Δεβλέτι».

Για ποιό λόγο όμως έβαλε ο Ζαφειράκης να δολοφονήσουν τον Ίπατρο; Ήξερε ακριβώς ποιά ήταν η αποστολή του; Τότε πώς εξηγείται η κατοπινή στάση του;

Είναι αλήθεια ότι πολλοί από τους κοτζαμπάσηδες στην αρχή του Αγώνα κράτησαν επιφυλακτική και αντιδραστική στάση, άλλοι από φόβο μήπως χάσουν το αξίωμά τους και τις ωφέλειες που είχαν απ' αυτό, και άλλοι από σύνεση, γιατί θεωρούσαν τον καιρό ακατάλληλο για επανάσταση. Ο Κασομούλης μάλιστα μιλώντας για τη στάση αυτή των προκρίτων φέρνει ως παράδειγμα και τον Ζαφειράκη, ο οποίος «υποπτευθείς - όπως λέγει - την αποβολήν του επρόδωσε τον Ίπατρον». Όμως, όσο κι' αν ο χαρακτήρας του Ζαφειράκη δεν ήταν τέλειος, η κατοπινή αφοσίωσή του στον Αγώνα μας κάνει να δυσκολευόμαστε να πιστέψουμε πως στην περίπτωση του Ιπάτρου φάνηκε συνειδητός προδότης. Πιο πιστευτή φαίνεται η άποψη ότι ο Ίπατρος στις συζητήσεις του με τον Ζαφειράκη δεν του αποκάλυψε την αλήθεια για τη Φιλική Εταιρεία και την προσεχή επανάσταση γιατί δεν του είχε απόλυτη εμπιστοσύνη, χαρακτηριστικό της στάσης των φιλικών απέναντι των περισσότερων σχεδόν προκρίτων. Του φανέρωσε μόνο ότι πηγαίνει στην Ήπειρο για να πείση τους οπλαρχηγούς να υποστηρίξουν τον Αλή-πασά στην ανταρσία του και ότι αυτός θα είναι ο σύμμαχός τους στη μελλοντική εξέγερση. Ο Ζαφειράκης όμως, αμύητος τότε στη Φιλική Εταιρεία, ήταν άσπονδος εχθρός του Αλή-πασά, από τον οποίο και η Νάουσα είχε κακοπάθει και ο ίδιος είχε καταδιωχθή. Γι' αυτό, μή θέ-

λοντας να εκτεθή στους συμπολίτες του παραδίνοντας τον Ίπατρο στους Τούρκους, αποφάσισε να τον δολοφονήση για ν' αποφύγη τον κίνδυνο που νόμιζε ότι διέτρεχε ο ίδιος από μια ενδεχόμενη συμμαχία Ελλήνων και Αλή-πασά.

Η άγνοια λοιπόν των πραγμάτων και το αίσθημα της ασφάλειας οδήγησαν τον Ζαφειράκη στη δολοφονία. Δεν του αρκούσε όμως ότι δολοφονώντας τον Ίπατρο ματαίωνε τη σύμπραξη Ελλήνων και Αλή-πασά και απαλλασόταν και ο ίδιος από κάθε ενδεχόμενο κίνδυνο; Ποιός λόγος υπήρχε να παραδώση τα έγγραφα στους Τούρκους; Να ένα άλλο ερώτημα που γεννιέται.

Νομίζω ότι ανάμεσα στα έγγραφα που είχε επάνω του ο Ίπατρος τη στιγμή της δολοφονίας δεν υπήρχαν προκυρήξεις ή γράμματα του Υψηλάντη, γιατί την αποστολή στην Ήπειρο την είχε αναλάβει από την Κωνσταντινούπολη. Τις προκηρύξεις και τα γράμματα που είχε πάρει στο Ισμαήλι από τον Υψηλάντη για τους οπλαρχηγούς του Ολύμπου θα τα είχε παραδώσει ασφαλώς στον Καρατάσο κατά τη συνάντησή τους στη Νάουσα. Επίσης φαίνεται ότι δεν είχε μαζί του κανένα άλλο έγγραφο που να κατατόπιζε τον Ζαφειράκη για το τί ακριβώς συνέβαινε. Το πολύ να είχε έγγραφα της εφορείας της Κωνσταντινούπολης και επιστολές άλλων φιλικών προς τους οπλαρχηγούς της Ηπείρου, σχετικές με τη στάση που έπρεπε να τηρήσουν απέναντι στον Αλή-πασά. Τα υπόλοιπα θα τα ανακοίνωνε προφορικά. Έτσι ο Ζαφειράκης πληροφορήθηκε ίσως από τα έγγραφα αυτά την ύπαρξη κάποιας μυστικής εταιρείας, αλλά δεν μπόρεσε ν' αντιληφθεί την αλήθεια. Γι' αυτό, νομίζοντας ότι συντελεί στην καταστροφή του μισητού εχθρού του, παρέδωσε ό,τι βρήκε στους Τούρκους και έτσι με την πράξη του αυτή ενίσχυσε περισσότερο τη συμπάθεια και την εκτίμησή τους.

Η είδηση του θανάτου του Ιπάτρου διαδόθηκε γρήγορα παντού. Ακόμη και στους Σουλιώτες έφθασε γράμμα από τους αρματολούς των Αγράφων, που τους πληροφορούσε για τη δολοφονία και το μυστήριό της. Οι έφοροι μάλιστα της Θεσσαλονίκης, που είχαν και κάποια ηθική ευθύνη για το θάνατό του, ανησύχησαν πολύ, επειδή φοβήθηκαν μήπως πέσουν στα χέρια των Τούρκων δικά τους γράμματα. Γι' αυτό έγραψαν αμέσως στο Μεγάλο Διερμηνέα της Πύλης Ιωάννη Καλλιμάχη ζητώντας να φροντίση να τροποποιήση το περιεχόμενο των γραμμάτων του Ιπάτρου. Οι Τούρκοι όμως δεν εμπιστεύθηκαν τίποτε στον Καλλιμάχη, επειδή είχαν αρχίσει ήδη να τον υποψιάζωνται. Στάλθηκε επίσης στην Κωνσταντινούπολη ο Στ. Πολύδωρος για να κατατοπίση τους εκεί εφόρους, ενώ ο Μπαλάνος έσπευσε στη Νάουσα, για να εξακριβώση τί ακριβώς συνέβη και επέπληξε σκληρά τον Ζαφειράκη.

Σημαντική επίδραση είχε, καθώς φαίνεται, το γεγονός και στο ηθικό των άλλων αποστολών της Φιλικής Εταιρείας, γιατί, όπως ξέρουμε, ένας από αυτούς, ο Νικόλαος Κανούσης από την Παλαιοπωγωνιανή της Ηπείρου, που πήγαινε με νέες διαταγές του Υψηλάντη προς τον Κολοκοτρώνη και τον Χρυσοσπάθη, καθηλώθηκε για το λόγο αυτόν αρκετό καιρό στη Θεσσαλονίκη και έφθασε στον προορισμό του όταν πια είχε αρχίσει ο πόλεμος.

Εκείνοι όμως που βρέθηκαν στην πιό δύσκολη θέση ήταν οι Σουλιώτες, όταν ο απεσταλμένος του Χουρσίτ παρουσιάστηκε στον Αλή-πασά έχοντας στα χέρια του τα γράμματα του Ιπάτρου. Τότε ο Αλή-πασάς κατάλαβε πόσο τον εξαπατούσαν ως τώρα οι Έλληνες και αποφάσισε στο εξής να τους χρησιμοποιήση μόνο για να τους θυσιάση στα σχέδιά του.

Οι Τούρκοι γνώριζαν βέβαια την ύπαρξη της Φιλικής Εταιρείας από τις προδοσίες του Ασημάκη και του Διόγου, καθώς και από τις καταγγελίες του Αλή-πασά, από τα έγγραφα όμως του Ιπάτρου που έπεσαν στα χέρια τους βεβαιώθηκαν πιά ότι κάτι σημαντικό προμηνύεται. Αναφέρεται μάλιστα ότι ο Σουλτάνος επηρεασμένος απ' όλα αυτά εξέδωσε διάταγμα για τη σφαγή όσων Ελλήνων είχαν κάποια επιρροή και σχεδίαζε ακόμη την εκτόπιση των υπολοίπων στην Ασία και την Αφρική και την αντικατάστασή τους με μουσουλμανικούς πληθυσμούς.

Η είδηση της δολοφονίας έφθασε και στον Υψηλάντη. Ήδη είχε κυκλοφορήσει η φήμη για τη σύλληψη του Αριστείδη Παπά, και από την Κωνσταντινούπολη έρχονταν γράμματα που πληροφορούσαν ότι τα πάντα ήταν πιά γνωστά στους Τούρκους. Όλ' αυτά, καθώς και οι ταραχές που είχαν γίνει στο Γαλάτσι από τον Καραβιά, κατατάραξαν τον Υψηλάντη και, επειδή νόμιζε πώς η Πύλη είχε στα χέρια της ιδιόχειρά του έγγραφα που βρέθηκαν στον Ίπατρο και φοβόταν μήπως, αν παραπονεθή στον Τσάρο, επιτύχη την ανάκλησή του από τη Βεσσαραβία και ματαιωθή το καθετί, αποφάσισε ν' αλλάξη σχέδιο και ν' αρχίση την επανάσταση αμέσως. Στις 18 Φεβρουαρίου έγραψε από το Κισνόβι στους πολεμικούς αρχηγούς του Ιασίου: «Κατά τας ειδήσεις τας οποίας έλαβον απ' όλα τα μέρη της φίλης ημών Πατρίδος, το Πράγμα δεν επιδέχεται πλέον την παραμικράν αργοπορίαν διό και η κίνησις ημών ά-

φευκτος...», και έπειτ' από τέσσερεις μέρες πέρασε τον Προύθο αρχίζοντας την Επανάσταση.

Αυτή υπήρξε η ζωή, η δράση και ο τραγικός θάνατος του φιλικού Δημητρίου Ιπάτρου. Από τις σχετικά λίγες πληροφορίες που έχουμε γι' αυτόν μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ήταν αξιόλογο πρόσωπο και τολμηρός και ριψοκίνδυνος αγωνιστής. Οι αποστολές του στην Αίγυπτο και στη Συρία, έστω και αν αργότερα για άλλους λόγους δεν έφεραν το αναμενόμενο αποτέλεσμα, ήταν μια πολύ καλή αρχή για την πραγματοποίηση μερικών σχεδίων της Φιλικής Εταιρείας. Παρ' όλες όμως τις πληροφορίες και τα πιθανά συμπεράσματά μας, οι συνθήκες και τα αίτια του τραγικού θανάτου του δεν παύουν να είναι ακόμη σκεπασμένα μ' ένα πέπλο μυστηρίου, ενός μυστηρίου που ίσως δεν θα λυθή ποτέ.

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ

ΚΑΙ

ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

ΤΗ

«ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

Ναουσαίοι φοιτητές του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου κατά την Τουρκοκρατία

Του Γιώργου Τουσίμη

Παρά τη δυσχερή, αν όχι αδύνατη, πρόσβαση στα μητρώα εγγραφής των φοιτητών του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, κατόρθωσα τελικά να ερευνήσω τα παραπάνω Μητρώα, χάρη στη βοήθεια φίλου ερευνητού της Ακαδημίας Αθηνών, τον οποίον ευχαριστώ και από τη στήλη αυτή.

Σκοπός της ερεύνης μου ήταν η καταγραφή των Ναουσαίων και Εδεσσαίων που φοίτησαν και απεφοίτησαν από το Εθνικό μας Πανεπιστήμιο κατά τη Τουρκοκρατία.

Η έρευνα αρχίζει από το έτος ιδρύσεως του Παν)μίου (1837) και φθάνει μέχρι το 1890.

Η παραπέρα έρευνα, δυστυχώς, επί του παρόντος δεν είναι δυνατή, αν και η περίοδος από το 1890 και μετά, μέχρι την απελευθέρωση παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον, διότι κατά τις τελευταίες δεκαετίες της Τουρκοκρατίας, η προσέλευση Ναουσαίων και Εδεσσαίων στο Πανεπιστήμιο για ανώτερες σπουδές στην Αθήνα είναι αυξημένη.

Έτσι, θα εκθέσουμε τα αποτελέσματα έρευνας, που προκύπτουν από την περίοδο 1837 - 1890, ελπίζοντας ότι σύντομα θα επιτευχθεί η συμπλήρωσή της.

Ο αρχαιότερος εγγεγραμμένος Ναουσαίος στο Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο, Ιατρική Σχολή, είναι ο Θεόδωρος Κρασσάς.

Από τις διάφορες στήλες του Μητρώου έχουμε τις εξής πληροφορίες. Ενεγράφη το 1838, είναι ετών 23, πέρασε από Εξεταστική Επιτροπή, διότι δεν είχε απολυτήριο Μέσης Εκπαιδεύσεως, αλλά κατά πάσαν πιθανότητα δεν αποπεράτωσε τις σπουδές του, διότι η στήλη του έτους αποφοιτήσεως είναι κενή. Κηδεμών του στην Αθήνα είναι ο Ν. Λειβαδιεύς.

Μετά τον Θ. Κρασσά ακολουθούν οι εξής Ναουσαίοι: Κυριάκος Δαρζηλοβίτης, ετών 30. Ενεγράφη στη Φιλοσοφική Σχολή το έτος 1847, εισήχθη κατόπιν εξετάσεων διότι, όπως και ο Κρασσάς, δεν προσεκόμισε απολυτήριο Γυμνασίου. Κατά πάσα πιθανότητα δεν αποπεράτωσε τις σπουδές του, διότι η στήλη αποφοιτήσεως είναι κενή - Κηδεμών του είναι ο Παν. Σίμος.

Παρενθετικά αναφέρουμε ότι πρόκειται για τον ένα από τους δυο αδελφούς Δίγκα από το Δροζίλοβο, οι οποίοι στα μέσα του XIX αιώνα ίδρυσαν με το Γαρμπολά το πρώτο τυπογραφείο στην Θεσσαλονίκη και ανέπτυξαν διάφορες τυπογραφικές και εμπορικές δραστηριότητες.

Δημ. Νικούσης, ετών 21, ενεγράφη το 1850 στη Φιλοσοφική Σχολή χωρίς να πάρει πτυχίο. Εισήχθη και αυτός κατόπιν εξετάσεων και έχει κηδεμόνα τον Ιωάννη Μιχαήλ.

Θεόκλητος Παπαϊωάννου, ετών 27 είναι απόφοιτος της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, ενεγράφη το έτος 1869 στη Φιλοσοφική Σχολή, χωρίς να λάβει πτυχίο και έχει κηδεμόνα τον Επαμ. Σακελλαρόπουλο, τον γνωστό πατριώτη ιατρό από τη Βόνιτσα για την εθνική και κοινωνική του δράση στην Έδεσσα την περίοδο της ανακηρύξεως του Σχίσματος της Βουλγαρικής Εκκλησίας.

Πρόκειται για τον Επίσκοπο Πολυανής Θεόκλητο, αργότερα τε λευταίο επίσκοπο Πέτρας και αποθανόντα ως Κίτρους Θεόκλητου.

Γεώργιος Κωνσταντινίδης, ετών 18. Έτος εγγραφής στη Φιλοσοφική Σχολή 1869, έτος αποφοιτήσεως κενό, κηδεμών Αθανάσιος Δημητριάδης, απόφοιτος του Α΄ Γυμνασίου Αθηνών.

Εμμανουήλ Περδικάρης του Κωνσταντίνου, ετών 20 ενεγράφη το 1872 στη Νομική Σχολή, κηδεμών Κάρολος Λάγγερ, απόφοιτος Β΄ Γυμνασίου Αθηνών.

Παραμένει ερευνητέον αν ο Εμμανουήλ Περδικάρης που εμφανίζεται λίγα χρόνια αργότερα ως Πρόξενος της Ελλάδος στη Προύσα, είναι το ίδιο πρόσωπο.

Χρήστος Περδικάρης του Κωνσταντίνου, ετών 19, έτος εγγραφής στην Ιατρική Σχολή 1872, έτος αποφοιτήσεως επί διδακτορία 1877. Έχει κηδεμόνα τον ίδιο με τον προηγούμενο Εμμ. Περδικάρη Κάρολο Λάγγερ και είναι απόφοιτος του Β΄ Γυμνασίου Αθηνών.

Δημήτριος Κόκκινος του Κωνσταντίνου, ετών 20, έτος εγγραφής στην Ιατρική Σχολή 1873, στήλη έτους αποφοιτήσεως κενή, κηδεμών ο Δ. Σεμινέλος, απόφοιτος του Α΄ Γυμνασίου Αθηνών.

Γεώργιος Θεολόγης, ετών 23, έτος εγγραφής στη Φιλοσοφική Σχολή 1873, στήλη αποφοιτήσεως κενή, κηδεμών Μιλτ. Βενιζέλος, απόφοιτος Α΄ Γυμνασίου Αθηνών.

Γρηγόριος Πετρίδης του Χρήστου, ετών 27, έτος εγγραφής στην Ιατρική Σχολή 1883, έτος αποφοιτήσεως επί διδακτορία 1889, κηδεμών Ιωάννης Πανταζίδης, απόφοιτος Γυμνασίου Θεσσαλονίκης.

Ιωάννης Δημητρίου του Χρήστου ετών 19, έτος εγγραφής στη Νομική Σχολή 1885, έτος αποφοιτήσεως κενό, κηδεμών Γεώργ. Ακριβός, απόφοιτος Γυμνασίου Θεσσαλονίκης.

Θωμάς Οικονόμου του Μ., ετών 19, έτος εγγραφής στη Φιλοσοφική Σχολή 1885, πτυχίο διδασκάλου από Φιλοσοφική Σχολή 1889, κηδεμών Κ. Κοντός, απόφοιτος Γυμνασίου Θεσσαλονίκης.

Θωμάς Παπαγιάννης, ετών 20, έτος εγγραφής στην Ιατρική Σχολή 1886, έτος αποφοιτήσεως κενό, κηδεμών Αντώνιος Οικονόμου, απόφοιτος Γυμνασίου Θεσσαλονίκης.

Νίκος Μπύρσος του Κ., ετών 21, έτος εγγραφής στην Ιατρική Σχολή 1887, έτος αποφοιτήσεως κενό, κηδεμών Αντώνιος Οικονόμου, απόφοιτος Γυμνασίου Θεσ)νίκης.

Δημ. Λαμνίδης του Ι., ετών 20, ενεγράφη στη Νομική Σχολή το έτος 1888, έτος αποφοιτήσεως κενό, κηδεμών Αντώνιος Οικονόμου, απόφοιτος Γυμνασίου Θεσ)νίκης.

Νικόλαος Σαγκριώτης του Δ., έτος εγγραφής στη Νομική Σχολή 1888, κηδεμών Γ. Μανωλακάκης απόφοιτος Γυμνασίου ΙΩΑΓ (;).

Θεοδόσιος Χητζηδημητρίου του Χ., ετών 19, έτος εγγραφής 1890, απόφοιτος Γυμνασίου Θεσ)νίκης.

Για τους τελευταίους 5 Ναουσαίους φοιτητές δεν γνωρίζουμε αν αποπεράτωσαν τις Σχολές των, διότι το έτος αποφοιτήσεώς των είναι πέραν του 1890, έτος μέχρι το οποίον έφθασε η έρευνά μας.

Δηλαδή στο διάστημα 1837 - 1890, ενεγράφησαν στο Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο 18 Ναουσαίοι, εκ των οποίων 8 στην Ιατρική Σχολή, 6 στην Φιλοσοφική και 4 στην Νομική

Αξιοσημείωτο δε είναι ότι το πρώτο έτος λειτουργίας του Πανεπιστημίου εμφανίζεται και φοιτητής από τη Νάουσα.

Πληροφοριακά αναφέρουμε ότι κατά το ίδιο διάστημα, ενεγράφησαν και αποφοίτησαν από το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο 11 Εδεσσαίοι (5 από την Ιατρική, 4 από τη Φιλοσοφική, 1 από τη Νομική και 1 από τη Θεολογική.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΗΛ	Καταγωγή	ΠΕΡ	ΣΧ	Ετος	ΜΗ	ΣΧΟ	ΕΤ	ΜΗ	ΚΗΔΕΜΟΝΑΣ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	ΠΕΡ
ΚΡΑΣΣΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ	23	Νάουσα	—	ΙΑ	838	10				ΛΕΙΒΑΔΙΕΥΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Εξεταστική Επιτροπή[1]	
ΔΑΡΖΗΛΟΒΙΤΗΣ Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΣ	21	Νάουσα	3000	ΦΙ	847	10				ΣΙΜΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	Εξεταστική Επιτροπή	
ΝΙΚΟΥΣΗΣ Χ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	21	Νάουσα	3000	ΦΙ	850	10				ΜΙΧΑΗΛ ΙΩΑΝΝΗΣ	Εξεταστική Επιτροπή	
ΠΑΠΑΓΙΩΑΝΝΟΥ ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ	27	Νάουσα	—	ΦΙ	869	09				ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΕΠΑΜ.	Θεολ. Χάλκης	
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	18	Νάουσα	—	ΦΙ	869	09				ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	Α' Αθηνών	
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	20	Νάουσα	—	ΙΑ	869	10				ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	Πειραιώς	
ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ Κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ	20	Νάουσα	3000	ΝΟ	872	10				ΛΑΓΓΕΡ ΚΑΡΟΛΟΣ	Β' Αθηνών	
ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΣ	19	Νάουσα	3000	ΙΑ	872	10	ΙΑΔ	877	06	ΛΑΓΓΕΡ ΚΑΡΟΛΟΣ	Β' Αθηνών	
ΚΟΚΚΙΝΟΣ Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	20	Νάουσα	5000	ΙΑ	873	09				ΣΕΜΙΤΕΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Α' Αθηνών	
ΘΕΟΛΟΓΗΣ Θ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ	23	Νάουσα	—	ΦΙ	873	10				ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ	Α' Αθηνών	
ΠΕΤΡΙΔΗΣ Χ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ	27	Νάουσα	—	ΙΑ	883	09	ΙΑΔ	889		ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Θεσσαλονίκης	0
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ. ΙΩΑΝΝΗΣ	19	Νάουσα	—	ΝΟ	885	10				ΑΚΡΙΒΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Θεσσαλονίκης	0
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Μ. ΘΩΜΑΣ	19	Νάουσα	—	ΦΙ	885	10	ΔΙΔ[2]	889		ΚΟΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Θεσσαλονίκης	0
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ ΘΩΜΑΣ	20	Νάουσα	—	ΙΑ	886	09				ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΣ	Θεσσαλονίκης	0
ΜΠΥΡΣΟΣ Κ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ	21	Νάουσα	—	ΙΑ	887	03				ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΣ	Θεσσαλονίκης	0
ΛΑΜΝΙΔΗΣ Ι. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	20	Νάουσα	—	ΝΟ	888	10				ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΣ	Θεσσαλονίκης	0
ΣΑΓΚΡΙΩΤΗΣ Δ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ	20	Νάουσα	—	ΝΟ	888	10				ΜΑΝΩΛΑΚΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΙΩΑΓ	0
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ. ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ	19	Νάουσα	—	ΙΑ	890	09					Θεσσαλονίκης	0

[1] Εξεταστική Επιτροπή: Χωρίς απολυτήριο Γυμνασίου. Ωγγραφή μετά από εξετάσεις.
[2] Πτυχίο διδασκάλου από Φιλοσοφική Σχολή

Η έναρξη της επαναστάσεως στη Νάουσα το 1822 και τα σχετικά ζητήματα ∴

Του
Γιώργου Χ. Χιονίδη

Γύρω από την Επανάσταση της Νάουσας, το 1822, υπάρχουν ακόμα πολλά κενά και προβληματισμοί. Τούτο, άλλωστε, δεν είναι αποκλειστικό φαινόμενο για το τοπικό αυτό γεγονός, ούτε και πρωτοφάνερη διαπίστωση, αφού - όπως είναι γνωστό - υφίσταται σοβαρή αμφισβήτηση (και σήμερα ακόμα) και ως προς τον τόπο και ως προς τον χρόνο της κηρύξεως της επαναστάσεως και στην Πελοπόννησο, όπως και σ' ολόκληρη την Ελλάδα.

Ειδικά για την επανάσταση του 1822 στη Νάουσα έχουν επισημανθεί ασάφειες και διατυπώθηκαν δίσημες, αμφίδρομες (διαφορετικές ή και αντίθετες) απόψεις, μεταξύ των άλλων, τόσο για τη χρονολογία της κηρύξεως - της ενάρξεως τούτης, όσο και για την ημερομηνία της αλώσεως - της πόλεως από τους Τούρκους. Και τα σχετικά ζητήματα σχετίζονται έμμεσα και με την ιστορία ολόκληρης της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας, διότι στη Νάουσα είχαν συρρεύσει εκείνη την εποχή, επαναστάτες από πολλά κοντινά χωριά και από τις γειτονικές της πόλεις, μια και θεωρήθηκε ο κατάλληλος τόπος, προκειμένου να εκδηλωθεί η επαναστατική κίνηση των ραγιάδων της ευρύτερης περιοχής, λόγω των πολλών πλεονεκτημάτων, που εμφάνιζε η πόλη.

Ο εντοπισμός των σχετικών ζητημάτων έχει καταγραφή και από εμένα, εδώ και πολλά χρόνια. Η πρώτη σχετική μελέτη μου δημοσιεύτηκε το 1968 στο περιοδικό «Μακεδονικά» (8, 1968, 211-220), με τον τίτλο «Τα γεγονότα εις την περιοχή Ναούσης - Βεροίας κατά την επανάστασιν του 1822» και με επεξηγηματικόν υπότιτλο «Προβλήματα κατά την χρονολόγησίν των». Σ' εκείνη τη μελέτη μου καταπιάστηκα με τα σχετικά ζητήματα, όπως με τον χρόνο της κηρύξεως και κυρίως της αλώσεως της πόλεως της Νάουσας, με βάση τη βιβλιογραφία και μικρά χρονικά («ενθυμήσεις»). Ύστερα, επακολούθησαν και άλλες εργασίες μου, για τη Νάουσα, για τη Βέροια και μονογραφία μου για τον Όλυμπο, στις οποίες επαναδιαπραγματεύθηκα ευκαιριακά και αυτά τα θέματα.

Κατόπιν, το 1980, δημοσίευσα, στο ίδιο περιοδικό, (Μακεδονικά, 20, 1980, 103 - 165), σειρά ανέκδοτων και άγνωστων στοιχείων για κλεφταρματολούς και για την επανάσταση (1821 - 1822) στη Μακεδονία και ιδιαίτερα στον Όλυμπο, μεταξύ δε τούτων και την πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση «προς την Σεβ. του αγώνος Στρατιωτικών εξεταστικήν Επιτροπήν» του Δήμου Ν. Ολυμπίου ή Ψαρροδήμου, ο οποίος εξιστορούσε (την 23.6.1865) στη Λαμία, τα αφορώντα στη συμμετοχή του στην Επανάσταση, με τρόπο αρκετά κατατοπιστικόν και συνεπώς ενδιαφέροντα. Μεταξύ των άλλων, εκτός από τα αναφερόμενα στην επανάσταση στον Όλυμπο, μνημονεύει ρητά ότι η τελευταία μάχη τους στη Μηλιά της Πιερίας, έγινε την 4η Απριλίου του 1822 και προσθέτει πως «... την αυτήν δε ημέραν, Απριλίου 4 του 1822, εχαλάσθησαν και οι οπλαρχηγοί Γέρο Καρατάσος και Αγγελής Γάτζου (ο δε Λογοθέτης Ζαφειράκης και ο υιός του Γέρο Καρατάσου εφονεύθηκαν»), όπως αναφέρεται και στη συνέχεια.

Και έχει σημασία η ακριβής ημερομηνία της αλώσεως της Νάουσας και για το θέμα, το οποίο μας απασχολεί εδώ, δηλαδή της ενάρξεως της επαναστάσεως, διότι συνδυάζονται άμεσα τα δυο γεγονότα (της ενάρξεως και του τέλους της επαναστάσεως), επειδή η άλωση της Νάουσας συσχετίζεται, στις πηγές, με την έναρξη, διότι μνημονεύεται ότι έπεσε η πόλη μετά πολιορκία κ.τ.λ. πενήντα ημερών, περίπου, όπως θα δούμε πιό κάτω.

Με βάση, λοιπόν, την σαφή και ορισμένη πληροφορία του Ψαρροδήμου και σε συνδυασμό με δυο νέες ενθυμήσεις και με τις δημοσιευμένες νωρίτερα (το 1975) εκθέσεις ξένων διπλωματών κατέληξα (Μακεδονικά, 21, 1981, 155 - 166), στην άποψη ότι «ο χαλασμός» της Νάουσας επισυνέβηκε την 4.4.1822 ή, το αργότερο, την 5 - 6 μέχρι την 10 - 13 Απριλίου του 1822, εάν δεχτούμε την άποψη του Ν.Γ. Φιλιππίδη και του Δ. Πλαταρίδη (που διατύπωσε στο χειρόγραφό του, το οποίο επικράτησε, εσφαλμένα και άδικα, να αναφέρεται με το ονοματεπώνυμο του επιμελητή της δημοσιεύσεώς του, επειδή το εξέδωσε ο Ευστ. Στουγιαννάκης, σχολιασμένο), οι οποίοι έγραψαν τις πρώτες ειδικές μονογραφίες για τα γεγονότα. Επισημαίνω, όμως, ότι έχουν δημοσιευθεί και ενθυμήσεις, οι οποίες αναφέρονται στο

∴ Κείμενο ανακοινώσεως στο ΙΔ' Πανελλήνιο Ιστορικό Συνέδριο, όπως διαβάστηκε. Στις προθέσεις μου είναι η παρά πέρα διαπραγμάτευση του θέματος, με τη σχετική βιβλιογραφική ενημέρωση και τεκμηρίωση και η δημοσίευση της μελέτης στα «Μακεδονικά», όπως φιλοξενήθηκαν, στον κανόνα, και οι προγενέστερες εργασίες μου.

γεγονός της καταστροφής της Νάουσας και των γύρω μοναστηριών, και ανάγουν το γεγονός στο διάστημα από τη 10 έως και τη 13 Απριλίου του 1822, πάντοτε με το, τότε, ισχύον ημερολόγιο (δηλαδή το «Ιουλιανό», το, ήδη, «παλιό»). Είναι πιθανό οι χρονολογίες αυτές, των ενθυμήσεων, να αναφέρονται στα επακολουθήσαντα γεγονότα, των δηώσεων, των εξολοθρεύσεων, των πυρπολήσεων, των αρπαγών κ.τ.λ., στις οποίες αναφέρονται, αφού είναι γνωστό ότι οι σφαγές και οι λεηλασίες συνεχίστηκαν, οπωσδήποτε μέχρι και την 10 Απριλίου στη Νάουσα και μέχρι την 11 Απριλίου στα περίχωρα. Εξάλλου, δεν πρέπει να λησμονούμε ότι την εποχή εκείνη δεν υπήρχε η δυνατότητα της ταυτόχρονης ή της ταχείας ενημερώσεως για γεγονότα, τα οποία δεν επισυνέβηκαν επί τόπου, δεδομένης και της μεγάλης αναταραχής και του φόβου, που επικρατούσαν, λόγω των όσων έλαβαν χώρα και του κύματος της τρομοκρατίας, το οποίο σημειώθηκε, μάλιστα δε στις πρώτες ημέρες μετά την κατάπνιξη της επαναστάσεως στη Νάουσα.

Συμπερασματικά, σημειώνομε ότι αυξήθηκαν στα χρόνια μας οι πληροφορίες για τον χρόνο της αλώσεως της Νάουσας και τούτο είναι καλό, διότι μαθαίνομε περισσότερες ειδήσεις για τα συμβάντα, αλλά προκαλείται και σύγχυση για την ακριβή ημερομηνία της πτώσεως, του «χαλασμού», της Νάουσας και κατ' επέκταση και για το (συνδυαζόμενο με το γεγονός τούτο) ζήτημα του ακριβούς χρόνου της ενάρξεως της επαναστάσεώς της, επειδή οι διδόμενες εκδοχές των πηγών είναι, συχνά, διαφορετικές.

Συνεπώς, περίσσεψαν, στα τελευταία πενήντα χρόνια και οι αμφιβολίες ως προς τον χρόνο της ενάρξεως - κηρύξεως της Επαναστάσεως στη Νάουσα. Συμβαίνει, άλλωστε, να παρατηρείται ένα τέτοιο φαινόμενο, στη ζωή γενικά και στην Ιστορία ειδικά, δηλαδή να αυξάνονται οι αμφισβητήσεις όσο προστίθενται νέες πηγές, εάν τα παρεχόμενα στοιχεία είναι ασαφή και αόριστα και αλληλοσυγκρούονται μεταξύ τους, οι παρεχόμενες πληροφορίες. Και έτσι πληθαίνουν και οι διαφορετικές ή και οι αντίθετες εκδοχές.

Ως προς την έναρξη της επαναστάσεως στη Νάουσα, κομβικής σημασίας θα μπορούσε να ήταν η πληροφορία του Μακεδόνα αγωνιστή Νικολάου Κασομούλη, ο οποίος στο (εξαιρετικά σημαντικό βιβλίο του «Απομνημονεύματα, Ενθυμήματα Στρατιωτικά...») αναφέρεται και και στο γεγονός τούτο, αλλά με πολλά κενά, στα δημοσιευόμενα, έγγραφα (επιστολές του πατέρα του κ.ά. από τη Νάουσα), καθόσο αφορά στις ημερομηνίες, τις οποίες άφησε ασυμπλήρωτες και ήταν επόμενο να μή τις θυμόταν, αφού κατέγραψε τούτες «από μνήμης», αρκετά χρόνια αργότερα, όταν έγραψε τα χειρόγραφά του.

Μέχρι να δημοσιευθούν (ιδιαίτερα ο 1ος τόμος, το 1939) τα «Απομνημονεύματά» του (με πολλές, αλλά συχνά, και αμφιλεγόμενες παρεμβάσεις του Γιάννη Βλαγογιάννη), γινόταν δεκτή η άποψη του Ν. Γ. Φιλιππίδη, ο οποίος, στο γνωστό, περιεκτικό κείμενό του (σε διάλεξή του, του 1879), που εκδόθηκε σε ιδιαίτερο βιβλίο (το 1881) υποστήριξε (βλ. σελ. 44) ότι η έναρξη της επαναστάσεως στη Νάουσα έγινε το πρωί της 22 Φεβρουαρίου του 1822, οπότε οι αρχηγοί της και οι αγωνιστές (όπως και ένα πλήθος κόσμου) κατευθύνθηκαν προς το Δυτικό τμήμα της πόλεως, γιατί στο σημείο εκείνο βρισκόταν ο Μητροπολιτικός ναός της Νάουσας, του Αγίου Δημητρίου, όπου τελέστηκε Θεία Λειτουργία και κοινώνησαν. Στη συνέχεια έγινε - ψάλθηκε κατανυκτική δοξολογία και εκφράστηκαν θερμές ευχές για την επιτυχία του εγχειρήματος. Ο πρωτοσύγκελος του «άγιου» της Βέροιας (και της Νάουσας) Γρηγόριος ήταν εκείνος, που τέλεσε τη δοξολογία και μίλησε κατάλληλα, με αποτέλεσμα να προκαλέσει την ενίσχυση του φρονήματος των επαναστατών και όλου του εκκλησιάσματος, το οποίο αποτελούσαν άνδρες, γυναίκες, γέροντες, νέοι και παιδιά, πλούσιοι και φτωχοί, που σφιχταγκαλιάστηκαν και αλληλοφιλήθηκαν, συνειδητοποιώντας τη σοβαρότητα και την κρισιμότητα, το ανεπανάληπτο, της περιστάσεως. Μετά το τέλος της δοξολογίας, έγινε η ορκωμοσία, με εκκλησιαστική ιεροπραξία («τα ορκωμόσια») και κατόπιν όλοι μαζί ανέβηκαν στον πύργο του άρχοντα της Νάουσας, Λογοθέτη Ζαφειράκη, τραγουδώντας όρκο του Φερραίου, τον οποίο ήξεραν οι κάτοικοι αυτής της πόλεως, αφού τα πατριωτικά άσματά του, γενικά, έψαλναν και πριν, και μάλιστα χωρίς προφυλάξεις.

Εκεί, στον πύργο του Ζαφειράκη, όπως και σε άλλα φρούρια του τείχους της Νάουσας, ανυψώθηκε η ελληνική σημαία (η οποία κυμάτιζε και στις εφτά πύλες της πόλεως). Η σημαία έφερε τον αναγεννώμενον φοίνικα και σ' ένα μέρος της την επιγραφή του λαβάρου «εν τούτω Νίκα», στο δε άλλο το σύνθημα «Μάχου υπέρ πίστεως και πατρίδος». Φτιάχθηκε, μάλιστα, και ειδική σφραγίδα των επαναστατών, με την κυκλική επιγραφή «Σφραγίς Ελευθερίας» και στο μέσο τον (δικέφαλο) σταυραετόν.

Ο Ζαφειράκης μίλησε, από ειδικά κατασκευασμένο βήμα, με πολλήν ευφράδεια, η οποία, άλλωστε, τον χαρακτήριζε πάντοτε, σύντομα μεν αλλά ενθουσιωδώς. Τότε έγινε, επίσημα, και η κατανομή των αξιωμάτων και ο μεν Ζαφειράκης αναγορεύθηκε πολιτικός αρχηγός, ο δε Γέρο Καρατάσος στρατιωτικός ηγέτης. Συγκροτήθηκε, ακόμα, Διευθυντική Επιτροπή, με μέλη τον

Ζαφειράκη, τον πρωτοσύγκελο Γρηγόριο, τον Εδεσσαίο Παναγιώτη Ναούμ και τον Καστοριανό Ιωάννη Βαρβαρέσκο, δηλαδή αντιπροσωπευτική και δηλωτική του γεγονότος ότι στη Νάουσα είχαν συγκεντρωθεί αγωνιστές από πολλές περιοχές της Μακεδονίας (όπως σημειώθηκε ήδη) και συνεπώς εκεί κτυπούσε η ψυχή των ραγιάδων της ευρύτερης περιφέρειας της Κεντροδυτικής Μακεδονίας.

Ο Δημήτριος Πλαταρίδης, όμως, εξιστορεί τα γεγονότα, που αναφέρονται στην κήρυξη της επαναστάσεως της Νάουσας, με αρκετές διαφορές.

Ας δούμε, πως διηγείται τα διαδραματισθέντα (βλ. την 1η έκδοση, Έδεσσα 1924 - 1925, σελ. 148 κ.ε. και κυρίως σελ. 161 κ.ε. και 2η έκδοση Θεσσαλονίκη 1976, σελ. 128 κ.ε. και ιδίως σελ. 136 κ.ε.):

Τα επαναστατικά γεγονότα στην Πελοπόννησο και στην υπόλοιπη Ελλάδα, όπως και στη Χαλκιδική, οι ετοιμασίες στον Όλυμπο και ο αποκλεισμός του Αλή πασά των Ιωαννίνων, ακόμη δε και οι πιεστικές ενέργειες των τουρκικών αρχών και, τέλος, μερικά δυσοίωνα δείγματα της δυσπραγίας της οικονομίας και του εμπορίου της πόλεως της Νάουσας, αλλά και της συμπεριφοράς μερικών πλούσιων, οδήγησαν στην επίσπευση του χρόνου της ενάρξεως της επαναστάσεως στην πόλη τούτη.

Ειδικότερα, τη 15 Φεβρουαρίου 1822 έγινε συμβούλιο των προυχόντων, στο οποίο συμμετείχαν και οι οπλαρχηγοί Καρατάσος και Γάτσος. Λήφθηκαν πολλές αποφάσεις για την οργάνωση της εξεγέρσεως, συγκεκριμένα δε αποφασίστηκε να ανυψωθεί η επαναστατική σημαία τη 19 Φεβρουαρίου, που ήταν σύμφωνα με τον Πλαταρίδη - Κυριακή και μάλιστα η Κυριακή της Ορθοδοξίας (δηλαδή η πρώτη των νηστειών της Μεγάλης Τεσσαρακοστής).

Σε εκτέλεση της αποφάσεως αυτής και μετά προετοιμασίες στις επόμενες τρείς ημέρες, τελικά, τη 19η Φεβρουαρίου, Κυριακή της Ορθοδοξίας (πάντοτε σύμφωνα με τη διήγηση του Δ. Πλαταρίδη, χωρίς να υπάρχει - ως φαίνεται - διαφορετική γνώμη του σχολιαστή - εκδότη του χειρογράφου, του Ευστ. Στουγιαννάκη), όλοι οι κάτοικοι της Νάουσας, μικροί και μεγάλοι, οπλισμένοι και άοπλοι, μαζεύτηκαν στον ναό του Αγίου Δημητρίου, που ήταν Μητροπολιτικός, όπου τελέσθηκε λειτουργία για την ευόδωση του ιερού αγώνα. Μετά το τέλος τούτης, ψάλθηκε παράκληση, μετά την οποία μίλησε σύντομα ο πρωτοσύγκελος Ζαχαρίας (όπως λεγόταν κατά τον Πλαταρίδη, ενώ ο Ν. Γ. Φιλιππίδης όπως σημειώθηκε-τον ονομάζει Γρηγόριο) και στη συνέχεια ο Ζαφειράκης πρόσθεσε ότι οι ελπίδες για την επιτυχία της επαναστάσεως δεν ήταν λίγες, ούτε μάταιες οι προσπάθειες, μια και ολόκληρη η Μακεδονία βρισκόταν ήδη σε κατάσταση εξεγέρσεως.

Ύστερα, ο πρωτοσύγκελος Ζαχαρίας πήρε από την Άγια Τράπεζα τη σημαία, που είχε ασπρόκοκκινο σταυρόν και αφού τη φίλησε (όπως και οι άλλοι κληρικοί), έψαλαν όλοι μαζί το «Αναστήτω ο Θεός και διασκορπισθήτωσαν οι εχθροί αυτού» κ.τ.λ.), την έστησαν δε σε ένα ψηλό λιθάρι, στην περιοχή της εκκλησίας.

Όλοι παρακολούθησαν με κατάνυξη τα διαδραματισθέντα και όταν μίλησαν ο πρωτοσύγκελος και ο Ζαφειράκης επικρατούσε νεκρική ησυχία, αλλά όταν ο ιερέας πήρε το λάβαρο στα χέρια του, αποκορυφώθηκε ο ενθουσιασμός και ύστερα εξωτερικεύθηκε ο εθνικός παλμός, όλοι δε φώναζαν πως προτιμούν να πεθάνουν με χαρά παρά να προδώσουν την ελπίδα του Έθνους.

Ήσαν απερίγραπτες οι σκηνές, που ξετυλίχτηκαν, καθώς στον περίβολο χώρο της εκκλησίας, οι οπλαρχηγοί, με επικεφαλής τους Ζαφειράκη και Καρατάσο και τους λοιπούς αρχηγούς, περνούσαν κάτω από τη σημαία, ωσάν να ορκίζονταν, ότι δεν θα την εγκαταλείψουν ποτέ.

Απ' εκεί, ο λαός, κατέβηκε στο ιστορικό Κιόσκι, φέροντας τη σημαία σε κοντάρι, όπου ψάλθηκε δοξολογία και έγινε αγιασμός, γύρω στο μεσημέρι, οπότε διαλύθηκε το πλήθος και ο καθένας κατέλαβε την καθορισμένη θέση του και ανέλαβε να εκτελέσει τα καθήκοντά του, τα οποία συνεπαγόταν τούτη.

Η δραπέτευση τεσσάρων κρατουμένων από τη φυλακή της Νάουσας, θορύβησε τους κατοίκους της πόλεως, αλλά και τους αγανάκτησε, με αποτέλεσμα οκτώ έως δέκα πολίτες μετέβησαν στο τουρκικό Διοικητήριο, όπου βρίσκονταν ο βοεβόδας και ο ιεροδικαστής, τους οποίους και κατέσφαξαν, όπως και τους ακολούθους τους. Το γεγονός τούτο στενοχώρησε τον Ζαφειράκη και διέταξε τη σύλληψη των θερμοκέφαλων, χωρίς η διαταγή του αυτή να έχει και πρακτικό αποτέλεσμα.

Έτσι, τελειώνει η διήγηση του Πλαταρίδη.

Όπως διαπιστώνει ο προσεκτικός αναγνώστης των δυο εκδοχών, του Ν.Γ. Φιλιππίδη και του Δ. Πλαταρίδη (Ευστ. Στουγιαννάκη), υπάρχουν αρκετές διαφορές στις εξιστορήσεις τους, ως προς τον τρόπο, την ημερομηνία κ.τ.λ. της ενάρξεως κηρύξεως της επαναστάσεως.

Εδώ θα περιορίσουμε τις επισημάνσεις μας στα σπουδαιότερα σημεία και θα ασχοληθούμε, κυρίως, με τις διαφορές, οι οποίες παρατηρούνται ως προς την ημερομηνία της ενάρξεως - κηρύξεως της επαναστάσεως και ως προς το όνομα του πρωτοσύγκελου, διότι για τα θέματα αυτά υπήρξαν και υπάρχουν και σήμερα οι περισσότερες αμφισβητήσεις.

Συνέχεια στο επόμενο)

ΜΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΟ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΙΣ 18-10-1912

Είχε λήξει ο Μακεδονικός Αγώνας με το «Χουριέτ» το 1908. Είχαν αποσυρθεί και διαλυθεί τα ανταρτικά Ελληνικά σώματα, καθώς και οι κομιτατζήδες. Αλλά η σκλαβιά, σκλαβιά. Ο πόθος, πόθος. «Πότε θα βάξει το κανόνι στην Μελούνα;». Οι συναλλαγές μεταξύ της τότε ελεύθερης Ελλάδος και της Μακεδονίας συνεχίζονται.

Οι έμποροι μπαινοβγαίνανε και φέρνανε μαζί με τις πραμάτειες τους ελπίδες λευτεριάς. «Άντε ακόμα φέτος και του χρόνου λεύτεροι». Ωριμάζαν τα σταφύλια και γίνονταν το κρασί και τα κουκούλια για το μετάξι, αλλά ακόμα οι ραγιάδες, ραγιάδες. Πηγαινοέρχονται και οι χτενάδες με τις τραγιάσκες στο κεφάλι σε αντίθεση με τους Ναουσαίους που φορούσαν ακόμη φέσι και καλπάκι για να πουλήσουν τα χτένια τους για τους σπιτικούς αργαλειούς με τους οποίους ύφαιναν οι κοπέλες της Νάουσας τα «ζιλιά», για την καλή την κάμαρα, καθώς και τα κοχιάρικα με τα πολλά ορνέκια (δείγματα) από κάνουρες, αλλά και τα κισμιρένια σεντόνια τραγουδώντας το «ξύπνα καημένε μου Ραγιά». Και ακόμα ο τότε δάσκαλος και λόγιος Σταύρος Χωνός στο μάθημα της Ωδικής με το βιολί του μάθαινε στα Ναουσόπουλα «του Βουλγαρισμού η Ψώρα, Μακεδόνα δεν μολύνει».

Και στις 18 Οκτωβρίου 1912 ήρθε η ευλογημένη μέρα. Η πόλις μας ελεύθερη. Όλοι στο πόδι. Άντρες, γυναίκες, παιδιά. Συγχρόνως όμως είχε προκύψει μια ανάγκη τροφοδοσίας του στρατού λόγω της ταχείας προελάσεώς του. Και η Νάουσα μεταβλήθηκε σε ένα «απέραντο αρτοποιείο» κα-

Του
Άγγελου Βαλταδώρου

τά την φράση του μακαρίτη Πασσλάρη, γραμματέα του Δήμου Ναούσης που επί σειρά ετών εκφωνούσε τον πανηγυρικό της ημέρας στο μεσοπόλεμο διάστημα. Την προσφορά αυτή την άκουσα πολλές φορές από τον τότε δήμαρχο Χατζημαλούση.

Τόσο για την τροφοδοσία του στρατού, όσο και για την προσφορά των μαστόρων της εποχής που προσεφέρθησαν και δούλεψαν στην κατασκευή της γέφυρας του Αξιού. Το γεγονός αυτό το βρήκα βεβαιωμένο στα απομνημονεύματα (σελ. 240 Βαλκανικοί Πόλεμοι 1912) του στρατηγού Θεοδώρου Πάγκαλου, του μετέπειτα δικτάτορα, αλλά και οργανωτή της στρατιάς Έβρου που έδωσε «ατού» στον Ελευθέριο Βενιζέλο για να συνάψει την συνθήκη της Λωζάνης. Τότε όμως ο Θεόδωρος Πάγκαλος ήταν μέραρχος της VI μεραρχίας που είχε στρατοπεδεύσει έξω απ' την Βέροια και έχει ως εξής:

«Εκτός των ανωτέρω θα εκθέσω και το εξής χαρακτηριστικόν γεγονός, το οποίον είμαι βέβαιος θα ενθυμούνται οι λοχαγοί Κλάδος και Κοκκίδης, επιτελείς της VI μεραρχίας ως και οι επιζώντες αξιωματικοί και οπλίται αυτής: Η VI μεραρχία εστάθμευε τότε βορείως της Βεροίας οπότε την εσπέραν ειδοποιήθημεν εκ των προφυλακών ότι έφθασαν εκεί συν γυναιξί ομάδες Ελλήνων κατοίκων της Ναούσης, ακολουθούμενοι από πλείστα φορτηγά κτήνη, φέροντας τρόφιμα και ότι ζητούν να ιδούν τον Μέραρχον. Έσπευσα εις τας προφυλακάς όπου επιτροπή εκ Ναουσιωτών εζήτει να ίδη τον Πασσάν (ηννόουν τον αρχηγόν) δια να τον παρακαλέσουν να στείλη και εις Νάουσαν στρατόν κ.λ.π.

Τα φορτηγά κτήνη έφερον τρόφιμα και πολλάς εκατοντάδας άρτων, τους οποίους παρεσκεύασαν οι κλίβανοι και αι γυναίκες της Ναούσης δια τους στρατιώτας μας. Επί πλέον περί τα δέκα (10) φορτία με βυτία οίνου. Θεωρώ περιττόν να περιγράψω οποίος ήτο ο ενθουσιασμός των ομογενών μας εκείνων, οίτινες μετά δουλείαν τόσων αιώνων έβλεπον εις Μακεδονίαν τον ελευθερωτήν στρατόν μας. Οι κάτοικοι της Ναούσης άλλωστε διεκρίθησαν πάντοτε δια τα υπέροχα πατριωτικά τους αισθήματα. Η ανωτέρω επιτροπή μου εδήλωσεν ότι εκόμιζε και δυο βυτία οίνου πολύ παλαιού και εξαιρετικής ποιότητος δια τον αρχηγόν. Τους είπον ότι είναι αργά δια να ιδούν τον αρχηγόν, παρέλαβον τα δυο βυτία και τα μετε-

(Συνέχεια στην σελ. 83)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Η Βιομηχανική κληρονομιά της Νάουσας και η οικονομική της ανάπτυξη (1874-1994)

Επιμέλεια παρουσίασης: **Αλέξανδρος Οικονόμου**

Εισαγωγικό σημείωμα

Πραγματοποιήθηκε στην πόλη μας το διήμερο 13 και 14 Μαΐου 1994 συνέδριο που οργάνωσε ο Δήμος Νάουσας με θέμα «Η Βιομηχανική κληρονομιά της Νάουσας και η οικονομική της ανάπτυξη 1874 - 1994». Κατά τη διάρκεια του διημέρου έγιναν από ειδικούς επιστήμονες και άλλους, είκοσι, αρκετά ενδιαφέρουσες ανακοινώσεις σχετικά με τη γενική θεματολογία του συνεδρίου, που αφορούσαν τόσο στη δημιουργία και εξέλιξη της βιομηχανίας στην πόλη μας, όσο και στο μέλλον της και τις όποιες προοπτικές και προβλήματα δημιουργούνται σήμερα, κυρίως λόγω του διεθνούς ανταγωνισμού.

Τα πρακτικά του συνεδρίου αυτού και οι εισηγήσεις, μαζί με το εποπτικό υλικό (σχέδια, φωτογραφίες κλπ) που τις συνοδεύουν, θα δημοσιευτούν εν καιρώ σε ειδικό τόμο. Το περιοδικό μας όμως επιθυμώντας να προσφέρει μιά πιό σφαιρική ενημέρωση, πέρα από τα τυπικά δελτία τύπου που κυκλοφόρησαν, αποφάσισε να δημοσιεύσει εκτεταμένες περιλήψεις από τις πιό ενδιαφέρουσες εισηγήσεις, πιστεύοντας ότι τα θέματα που αναπτύχθηκαν αγγίζουν τα ενδιαφέροντα αναγνωστών του, που ίσως δε θα έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στις τελικές δημοσιεύσεις. Στο σημερινό τεύχος δημοσιεύονται οι περιλήψεις από τις έξι πρώτες εισηγήσεις, με τη σειρά που παρουσιάστηκαν στο συνέδριο.

— ∴ —

Εισηγητής : **Αλέξανδρος Οικονόμου** Αρχιτέκτων — Πολεοδόμος — Ιστορικός ερευνητής

Θέμα : **Βιομηχανική Επανάσταση στα Βαλκάνια τον 19ο αι.**
Η περίπτωση της Νάουσας στη Μακεδονία

Το θέμα αφορά στην διερεύνηση των γενικών κυρίως συνθηκών που ευνόησαν την ανάπτυξη της βιομηχανίας στη Νάουσα από το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, βιομηχανία που συνετέλεσε τα μάλλα στην παραπέρα λαμπρή πορεία της οικονομικής ανάπτυξης της πόλης και τον χαρακτηρισμό της ως πραγματικού, έστω και μικρού, αστικού κέντρου, τόσο στις λειτουργίες της ως πόλης, όσο και στην συνείδηση των κατοίκων της. Προσπαθεί δηλαδή να συνδέσει την ανάπτυξη αυτών των δραστηριοτήτων, την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, με τα διαδραματιζόμενα στον ευρύτερο χώρο των Βαλκανίων, αλλά και της ελεύθερης Ελλάδας, την εξάρτησή τους από τα διεθνή κέντρα εμπορίου και της κεντρικής Διοίκησης του Οθωμανικού κράτους, τον ρόλο του παροικιακού και εμπορικού κεφαλαίου, και γενικά του δικτύου των τοπικών elites, που επεχείρησαν την ίδρυση των πρώτων βιομηχανιών και στη συνέχεια εδραίωσαν την παρουσία τους στην πόλη ως άρχουσα πλέον τάξη.

Στο δεύτερο μέρος της ανάπτυξης του θέματος, ο εισηγητής εξετάζει αναλυτικά την γέννηση της σύγχρονης βιομηχανίας στη Νάουσα, από το 1875 που ιδρύθηκε το βαμβακοκλωστήριο Λόγγου - Κύρτση και Τουρπάλη, μέχρι το 1912, που απελευθερώνεται η πόλη, επισημαίνοντας την κυριαρχία των Ναουσαίων στο σύνολο της Μακεδονικής βιομηχανίας στις αρχές του αιώνα. «Στο κατώφλι του μεταβιομηχανικού πολιτισμού» καταλήγει ο εισηγητής, «η καταγραφή στοιχείων που συνθέτουν τα πρώτα χρόνια της Βιομηχανικής Επανάστασης, και η διε-

ρεύνηση μιάς ιστορικής διαδρομής σύνθετης και πολύπλευρης, που φτάνει μέχρι την εποχή μας, της ιστορίας του βιομηχανικού μας πολιτισμού, είναι αναγκαία, για να διατηρήσουμε την ιστορική μνήμη, έχοντας μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της εθνικής μας ταυτότητας...».

— ∴ —

Εισηγητής : **Γιώργος Παλάσκας,** Αρχιτέκτων Μηχανικός

Θέμα : **Η βιομηχανική ανάπτυξη στην Κεντρ. Μακεδονία (1850-1950)**

Ο εισηγητής, κάνει αρχικά μια σύντομη γενική ανασκόπηση στην ανάπτυξη των πόλεων του Ανατολικού Βερμίου μέχρι τα μέσα του 19ου αι., εκτιμώντας ότι η βιομηχανική ανάπτυξη σ' αυτές δεν ήταν τυχαία, μια που προϋπήρχε αφενός μεγάλη παράδοση στην υφαντική και αφετέρου άφθονη και φτηνή κινητήρια δύναμη από τις υδατοπτώσεις που διευκόλυναν την εξέλιξη αυτή. Προχωρά στη συνέχεια σε μια περιγραφή της εξέλιξης των βιομηχανικών κτισμάτων και των επιδράσεων που δέχτηκαν σ' αυτήν την πορεία, τονίζοντας ότι τα βιομηχανικά κτίρια είναι το τελικό προϊόν μιάς σύνθετης εξελικτικής πορείας που συνδυάζει το χαμηλό κόστος με τη λειτουργικότητα ως προτεραιότητες. Το μέγεθος και η χρησιμοποίηση δομικών και στυλιστικών επαναλαμβανόμενων στοιχείων είναι τα τυπικά χαρακτηριστικά που τα διακρίνουν από τα υπόλοιπα κτίρια.

Το βαμβακοκλωστήριο Λόγγου - Κύρτση - Τουρπάλη. Έτος λειτουργίας 1874

Καταγράφοντας τέλος τις επιπτώσεις από τη βιομηχανική επανάσταση στην περιοχή, σημειώνει ότι ήταν ο κύριος παράγοντας χάρη στον οποίο ένα νέο κοινωνικό μοντέλο δημιουργήθηκε και εξελίχθηκε. Οι πατερναλιστικές κοινότητες των Βαλκανίων αρχίζουν και αλλάζουν. Οι νέες ιδέες που κυκλοφορούσαν ήδη στην Ευρώπη αρχίζουν και διαχέονται στην περιοχή, προωθώντας την ανάπτυξη της κοινωνικής συνείδησης της εργατικής τάξης στην Κεντρική Μακεδονία. Παρ' όλο δε τον εκσυγχρονισμό του μηχανολογικού εξοπλισμού των επιχειρήσεων κατά την δεκαετία του 1920, η βιομηχανία της Μακεδονίας θα βρεθεί σύντομα στη δίνη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 1932 και στη συνέχεια θα υποστεί τις συνέπειες του Β' Παγκοσμίου πολέμου και του εμφυλίου, χωρίς να καταφέρει ποτέ να ολοκληρωθεί.

— ∴ —

Εισηγητής : **Ευάγγελος Χεκίμογλου** Δρ. Οικονομολόγος

Θέμα : **«Χωρίς ψωμί, και μάλιστα αρχές χειμώνα» Βιομηχανική κρίση στη Νάουσα (1924)**

Ο εισηγητής παρουσιάζει ένα επεισόδιο της βιομηχανικής ιστορίας της Νάουσας, το 1924, που αφορά στην πρόκληση κοινωνικής αναταραχής λόγω ενός συνδυασμένου «λοκ - άουτ» στο οποίο κατέφυγαν δυο από τις μεγαλύτερες βιομηχανικές επιχειρήσεις της Νάουσας, η εταιρία «ΕΡΙΑ» απ' τη μια και η εταιρία «Λαναρά Κύρτση και Σία» απ' την άλλη, με προφανή σκοπό να επιτύχουν κρατικές παραγγελίες. Εν όψει των συνεπειών που θα προκαλούσε η απόλυση των εργατών, η κυβέρνηση θα πιεζόταν να αναθέσει παραγγελίες στα δυο εργοστάσια, αντί στο εξωτερικό.

Μέσα από έγγραφα της εποχής ανιχνεύεται η στάση όλων των μερών που εμπλέχθηκαν στην τοπική αυτή κρίση, τόσο των βιομηχάνων, όσο και των εργαζομένων, αλλά και των Αρχών του Δημάρχου Θ. Αρνή, του Υποδ)τή Βέροιας Π. Εμπορίδη, του Γεν. Δ)τή Μακεδονίας Γ. Καναβού, καθώς

και του Υπουργείου των Στρατιωτικών, που ήταν και ο αποδέκτης των πιέσεων για την ανάθεση των παραγγελιών στα εργοστάσια.

Όλα αυτά συσχετισμένα με την γενικώτερη πολιτική κατάσταση των ημερών εκείνων, με τη φοβερή κυβερνητική αστάθεια και τις απειλές πανελλαδικών κινητοποιήσεων από πλευράς των εργατικών συνδικάτων.

Ο εισηγητής συμπεραίνει ότι το μικρό αυτό επεισόδιο είναι πολύ χαρακτηριστικό του τρόπου με τον οποίο ασκήθηκε βιομηχανική πολιτική στην μεσοπολεμική Ελλάδα, απέναντι στις επαρχιακές βιομηχανίες, αν η όλη στάση του κράτους συνιστά «πολιτική» και δεν είναι τυχαίο άθροισμα ενεργειών επιμέρους αξιωματούχων, όπως φαίνεται να συμβαίνει πράγματι σε επίπεδο «μικροϊστορίας». Αρχικά οι υποσχέσεις, η προσφυγή στα μικροβοηθήματα. Έπειτα η καταστολή, η εξασφάλιση των δυνάμεων της τάξης που θ' αντιμετωπίσουν με τα όπλα τους ανέργους. Σε ανώτερο επίπεδο, η αξιολόγηση του κινδύνου των αριστερών δυνάμεων και ιδεών, η επίκληση της ανάγκης να γίνουν τα αιτήματα των βιομηχάνων δεκτά για να μήν επωφεληθεί η Αριστερά.

Σκέψεις που δεν πηγάζουν από φίλα προσκείμενους στις βιομηχανίες, από τη στιγμή που εκφράζεται επίσημα η υποψία ότι οι βιομήχανοι θα συνεργήσουν με τους κομμουνιστές για τη διασάλευση της τάξης. Τέλος, ο Γενικός Διοικητής, που υιοθετεί πλήρως τις απόψεις των βιομηχάνων, χωρίς να συμβουλευτεί προηγουμένως τις υπηρεσίες του Υπουργείου. Όλα δηλαδή τα πλέγματα που συνθέτουν τον κρατισμό. Η ανάγκη της Τάξης, της καταστολής, της αντιμετώπισης των αντιπάλων ιδεών, η ενίσχυση της τοπικής βιομηχανίας, ο προστατευτισμός.

Παιχνίδια για υψηλά πρόσωπα, που κλήθηκαν να παίξουν οι πεντακόσιες εργατικές οικογένειες των προσφύγων, πριν καλά καλά εγκατασταθούν στη νέα τους Πατρίδα. Αρχές χειμώνος, έτους 1924.

— ∴ —

Εισηγητής : **Κωνσταντίνα Δεμίρη,** Αρχιτέκων, λέκτορας ΑΠΘ

Θέμα : **Αρχιτεκτονική και τυπολογία των κλωστοϋφαντουργείων της Νάουσας**

Το αντικείμενο της εισήγησης ήταν η παρουσίαση της αρχιτεκτονικής των πρώτων κλωστοϋφαντουργικών μονάδων της Νάουσας και η σχέση τους με την αρχιτεκτονική παρόμοιων εργοστασίων σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Η παρουσίαση έγινε ως προς τρία βασικά χαρακτηριστικά τους, την μορφή, το δομικό - κατασκευαστικό σύστημα και την άρθρωση των χώρων τους. Τέλος έγινε προσπάθεια τυπολογικής ένταξής τους σ' ένα ευρύτερο σύστημα τύπων που χαρακτηρίζουν όλο τον Ελλαδικό χώρο.

Τα πρώτα κλωστοϋφαντήρια της Νάουσας ξεχωρίζουν για την ενδιαφέρουσα μορφολογία τους και τις αναφορές τους στην τοπική αρχιτεκτονική της Ευρώπης του 19ου αι. Από κατασκευαστική άποψη, περιγράφονται οι τρόποι στέγασης, με ξύλινες στέγες, δίκλινες ή οδοντωτές, που πατούν σε πέτρινους περιμετρικούς τοίχους, με ξύλινα ή μεταλλικά εσωτερικά υποστυλώματα. Τέλος από λειτουργική άποψη, έχουμε κυρίως μεγάλους ορθογωνικούς χώρους, όπου όμως δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστούν με ακρίβεια οι θέσεις των μηχανών, του κέντρου μετάδοσης της κίνησης κλπ., λόγω μεταγενεστέρων επεμβάσεων και αλλαγών. Τυπολογικά κατατάσσονται είτε στον τύπο «παραδοσιακό κτίριο» (π.χ. ΥΦΕΝ), είτε στο οδοντωτό κτίριο» (Λόγγου - Κύρτση . Τουρπάλη), είτε στο «πολυόροφο κτίριο» (Λαναρά - Κύρτση). Αντίθετα, απουσιάζει ο τύπος «μνημειακό κτίριο», που εμφανίζεται κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Η εισήγηση ολοκληρώνεται με την επισήμανση ότι η αρχιτεκτονική των πρώτων κλωστοϋφαντουργείων της Νάουσας ξεχωρίζει για την υψηλή ποιότητα και τον πλούτο της, επέδρασε δε σημαντικά στην βιομηχανική αρχιτεκτονική άλλων πόλεων.

Βιομηχανικό συγκρότημα
Λαναρά — Κύρτση και Σία

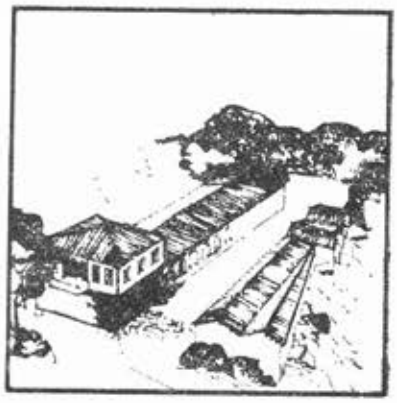

Συγκρότημα εργοστασίου
Γκούντα — Καράτζια (ΥΦΕΝ)

Εισηγητής : **Εύη Χαριτίδου - Μαυρουδή** Αρχιτέκτων ΥπΠο

Θέμα : **Παλιοί αλευρόμυλοι και αρτοποιεία στη Νάουσα**

Η μεγάλη βιομηχανία που αναπτύχθηκε στη Νάουσα από τον 19ο αι., που αποτελούνταν από τα βαμβακοκλωστήρια, τα υφαντουργεία και τα εριουργεία, πλαισιώνονταν από μια σειρά βιοτεχνιών που αποτελούνταν από υδρόμυλους, υδροπρίονα, σησαμοτριβεία και υδροκόπανα (μπατάνια)' Η εισήγηση επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στην καταγραφή αυτών των στοιχείων της ναουσαΐικης βιοτεχνίας, αναφέρει δε αναλυτικά όσα στοιχεία υπάρχουν ακόμη και σήμερα. Έτσι, περιγράφεται το σησαμοτριβείο Κοκκίνου (Μάκη στη συνέχεια) στα Μπατάνια, στο οποίο διασώζεται ο εξοπλισμός του στο ισόγειο και τον πρώτο όροφο, ο υδρόμυλος του Ράϊου, δίπλα ακριβώς στον προηγούμενο, ο οποίος επίσης διασώζει τμήματα του εξοπλισμού του, ο υδρόμυλος Λόγγου - Κύρτση - Τουρπάλη, από τον οποίο σώζεται μόνο το κτίριο, και κυρίως ο κυλινδρόμυλος του Χριστοδούλου Ματθαίου στην οδό Σοφρωνίου, ο οποίος είναι ο μόνος που διατηρεί ολόκληρο τον εξοπλισμό του σε όλες του τις λεπτομέρειες. Για τον κυλινδρόμυλο αυτόν δίνονται πληροφορίες τόσο για τον τρόπο λειτουργίας του, όσο και για τον συνδυασμό του με φούρνο ψωμιού που ίδρυσε ο ιδιοκτήτης του την περίοδο του μεσοπολέμου, όταν διαταράχτηκαν οι σχέσεις του με τους άλλους φούρνους της Νάουσας οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τα άλευρα του κυλινδρόμυλου.

Το δεύτερο μέρος της εισήγησης αφορά τους φούρνους της Νάουσας. Μετά από μια σύντομη περιγραφή του τρόπου λειτουργίας τους και των εξαρτημάτων που χρησιμοποιούνταν για την παραγωγή του ψωμιού, καταγράφονται οι δυο τελευταίοι φούρνοι της πόλης που εξακολουθούν να διαθέτουν το παλιό σύστημα με ξύλα, και λειτουργούν σχεδόν αδιάλειπτα από τον προηγούμενο αιώνα, ο φούρνος του Παπή στην οδό Κοραή και ο φούρνος του Ζέμου στην οδό Μαλάμου.

— ∴ —

Εισηγητής : **Α. Χατζηγώγας,** Μηχανολόγος Μηχανικός

Θέμα : **Υδροκίνηση και βιομηχανία στην Κεντρική Μακεδονία**

Ο εισηγητής, κάνοντας μια συνολικά ανασκόπηση στο θέμα της εκμετάλλευσης των υδραυλικών δυνάμεων της Κεντρικής Μακεδονίας και ιδιαίτερα της περιοχής του Ανατολικού Βερμίου, αναφέρει τις διάφορες ενέργειες που κατά καιρούς, και από πολύ νωρίς, έγιναν για την ορθολογική εκμετάλλευση αυτού του δυναμικού, πέρα από την κίνηση μεμονωμένων βιομηχανικών μονάδων στη Νάουσα, την Έδεσσα και τη Βέροια, προσπάθειες που δυστυχώς ανακόπηκαν από την παγκόσμια οικονομική κρίση της δεκαετίας του '30. Παρουσιάζει παλιό πίνακα κατανομής των υδάτων της Αράπιτσας, σύμφωνα με το καθεστώς που ίσχυε το 1923, κατά τις διατάξεις του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου και τα τοπικά έθιμα, πίνακας, ο οποίος, με βάση τα ονόματα που περιέχει, μας δίνει μια ιδέα της μεγάλης βιομηχανίας, αλλά και της μικρής βιοτεχνίας της πόλης την εποχή εκείνη.

Στη συνέχεια, περιγράφοντας έναν τυπικό υδροστρόβιλο (από το καναβουργείο της Έδεσσας), προτείνει την αξιοποίηση των μικρών υδατοπτώσεων των εργοστασίων που δεν λειτουργούν πια από τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, για παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, που θα καλύψει μέρος των αναγκών τους, από μια ενεργειακή πηγή φιλικής προς το περιβάλλον και θα αποτελέσει απάντηση στην μυθολογία των γιγάντιων υδροηλεκτρικών έργων που τόσα περιβαλλοντικά προβλήματα δημιουργούν.

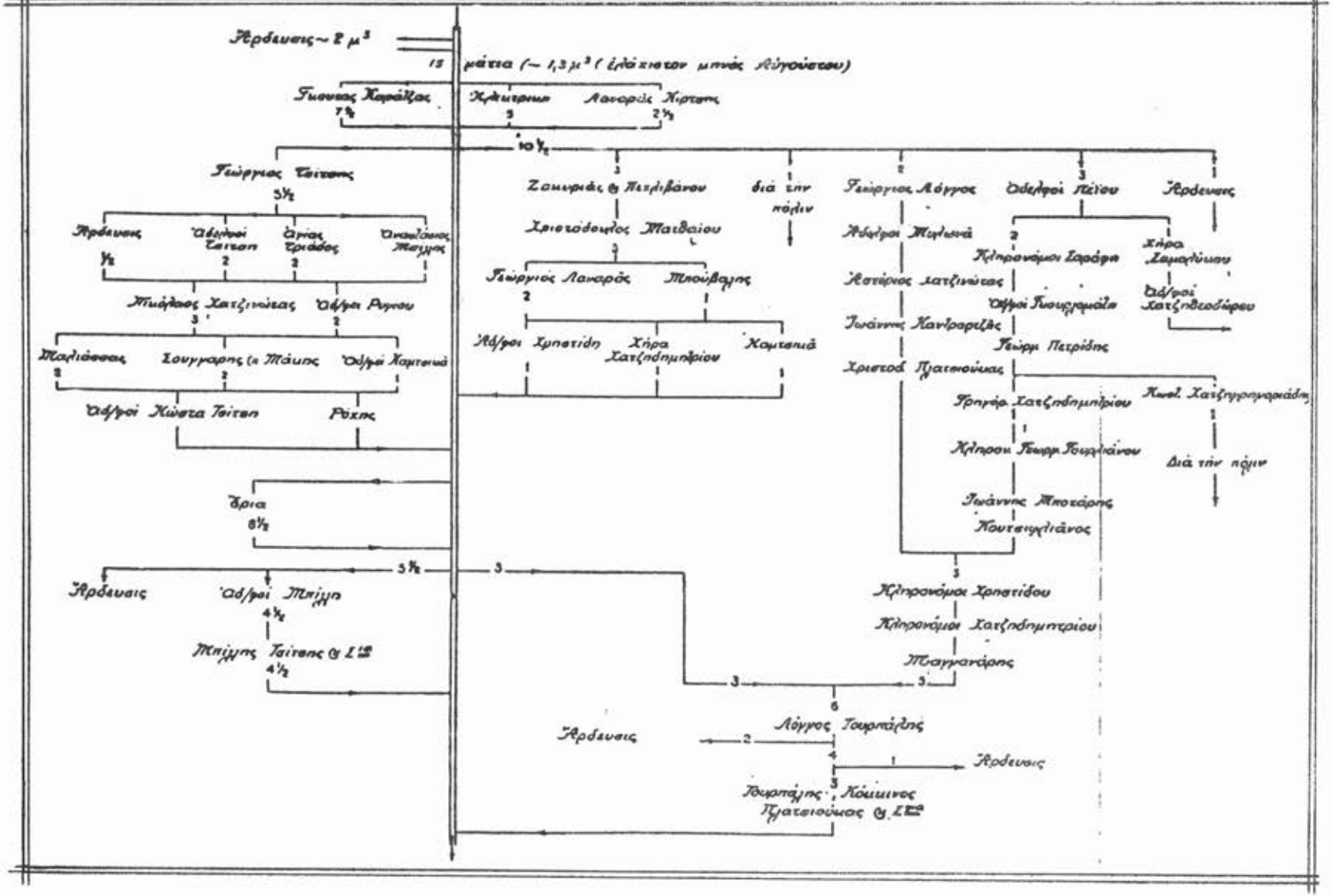

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΡΑΠΙΤΣΑΣ (1923)

ΠΡΟΦΟΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΧΑΛΑΣΜΟ

Η εξαγορά δύο αιχμαλωτισθέντων το 1822

Στο προηγούμενο τεύχος της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» ο συνεργάτης μας Γ. Τσυσίμης με το άρθρο του «Ο Ναουσαίος Βαλής της Θεσ)νίκης Χουρσίτ Πασάς» έδωσε το «προσάνομμα» σε μια έρευνα πολύτιμη για την ιστορία της πόλης μας, που αφορά την τύχη των αιχμαλώτων ή και των διασωθέντων γενικότερα κατά την καταστροφή της πόλης το 1822.

Τα στοιχεία γι' αυτούς, που υπάρχουν καταγραμμένα κάπου, σε ελληνικά ή ξένα αρχεία, αργά ή γρήγορα θα βρουν το φως της δημοσιότητας από τους ιστορικούς ερευνητές και δε διατρέχουν τον άμεσο κίνδυνο να εξαφανισθούν ή να καταστραφούν. Τί γίνεται όμως μ' αυτά που διέσωσε

Η Μαρία Μανωλέα με την κόρη της Ελένη, το γαμπρό της Αριστείδη Καραμπατζό και την εγγονή της Μαρία (Σακελλαρίδου). Έτος 1910

Της Ελένης Μήτσιαλα - Ζεγκίνη

η στοματική παράδοση; Σιγά - σιγά περνούν στο χώρο της λήθης και χάνονται δια παντός. Σίγουρα οι περισσότερες μνήμες από τη μεγάλη περιπέτεια του 1822 έχουν σβήσει. Θέλω όμως να πιστεύω ότι δεν έχουν χαθεί όλα. Κάποια γεγονότα, που τα έχουν ακούσει από τους παπούδες τους, τα θυμούνται ακόμα οι παλιότεροι. Αυτά έχουμε χρέος να τα καταγράψουμε.

— ● —

Η μητέρα μου συχνά ανέφερε τη γιαγιά της τη Μαριγώ, σύζυγο του Αντώνη Μανωλέα που ήταν έμπορος σαγιακιών (το επίθετο Μανωλέας είναι απ' αυτά που έχουν χαθεί). Η νάνα η Μανωλέαινα ήταν μια ευτραφής Ναουσαία, που καθόταν όλη μέρα

Με τον τίτλο «Προφορικές παραδόσεις από το χαλασμό» η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» θέτει στη διάθεση των αναγνωστών της μια καινούργια σελίδα, για να καταγράψουν την προφορική παράδοση της οικογενείας τους για την τύχη των διασωθέντων από την καταστρτοφή της Νάουσας το 1822

με το φιτώσι στο κεφάλι στην κόχη, δίπλα στο τζάκι, ανακάτευε τον κριθαρένιο καφέ της κι έλεγε ατέλειωτες ιστορίες από τα παλιά. Δυστυχώς όλες ξεχάστηκαν, εκτός από μία, που λέει για τη σωτηρία του πατέρα της στην καταστροφή της Νάουσας.

Ο πατέρας της Μαριγώς που ανήκε στην οικογένεια Τουρπάλη το 1822 ήταν μικρός 4 - 5 ετών. Ο πατέρας του, που πιθανόν ήταν έμπορος σαγιακιών, τις μέρες της επανάστασης και της καταστροφής της Νάουσας έλλειπε από την πόλη για δουλειές του. Η γυναίκα του και ο γιός του, δεν αναφέρεται αν είχε άλλα παιδιά τότε, είχαν την τύχη των χιλιάδων γυναικόπαιδων της μαρτυρικής πόλης. Σύρθηκαν στην αιχμαλωσία και πουλήθηκαν στα σκλαβοπάζαρα. Μέσα στη δυστυχία τους όμως είχαν την τύχη να αγορασθούν στη γειτονική Έδεσσα.

Ο πατέρας, όπως ήταν φυσικό, μετά τα δραματικά γεγονότα άρχισε να ψάχνει την οικογένειά του. Κάποτε ακολουθώντας κάποιες πληροφορίες έφθασε και στην Έδεσσα. Ο μικρός γιός, που βρισκόταν στο παράθυρο, προς το δρόμο που περνούσε ο πατέρας του, τον αναγνώρισε κι άρχισε να φωνάζει «ο μπαμπάς, ο μπαμπάς». Η μητέρα δεν μπορούσε να πιστέψει κάτι τέτοιο και έφραξε με το χέρι της το στόμα του παιδιού για να μή κάνει φασαρία στο Τουρκόσπιτο. Ευτυχώς όμως η φωνή έφθασε στα ευαίσθητα αυτιά του πατέρα που έσπευσε να χτυπήσει την πόρτα του σπιτιού, να διαπραγματευτεί και να εξαγοράσει τη γυναίκα και το γιό του.

Έτσι ξαναβρήκαν την ελευθερία τους δυο άτομα από τους αιχμαλωτισθέντες Ναουσαίους.

Το
περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»
να μπεί
σε κάθε Ναουσαΐικο σπίτι

Κάθε συνδρομητής
να γράφει
ένα καινούργιο
συνδρομητή

Προσφορά της Νάουσας στον Ελληνικό Στρατό

Συνέχεια από την σελ. 76

κόμισαν εις το Στρατηγείον, όπου μετά των λοιπών συναδέλφων Κλάδου και Κοκκίδη εδοκιμάσαμε τον οίνον για τον Πασσά και εύρομεν όντως ότι αυτός θα ήτο το νέκταρ που προσέφερον η Ήβη και ο Γανυμίδης εις τους Θεούς του εκεί πλησίον ευρισκόμενου Ολύμπου. Ενθυμούμαι ότι το περίφημον αυτό κρασί της Ναούσης, ήτο μέλαν και ερυθρόν (ανά εν βυτίον). Φαίνεται όμως ότι ήτο πολύ ισχυρόν και το αποτέλεσμα ήτο οι δοκιμάσαντες να καταλήξουν εις έντονον ευθυμίαν. Εγώ ομολογώ ότι προσήγγισα πολύ προς την μέθην. Όταν προσήλθε μετ' ολίγον δια την σύνταξιν της διαταγής επιχειρήσεων ο επιτελάρχης Χατζηανέστης αντελήφθη αμέσως περί τίνος πρόκειται και έφυγε καταγανακτισμένος φωνάζων «τί κατάστασις, αξιωματικοί του Επιτελείου μεθυσμένοι!».

Αιώνες αλυτρωτισμού βρήκαν εκείνη την στιγμή δικαίωση για τους Μακεδόνες και Θράκες. Για τους Ναουσαίους όμως εκτός από την ελευθερία τους ήταν και κάτι παραπάνω. Ήταν η δικαίωση της θυσίας αυτών στο ολοκαύτωμα του 1822. Γι' αυτό ούτε η όποια προσφορά τους κόστισε και ούτε η κούραση με το πήγαινε έλα των 40 χιλιομέτρων πεζοπορίας.

Γυρνώντας στα περασμένα

ΚΩΝΣΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΗΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

Βρισκόμαστε στην Τουρκοκρατούμενη Νάουσα, την εποχή που στην Κωνσταντινούπολη πρωτεύουσα τότε της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας Σουλτάνος πολιτικός και θρησκευτικός αρχηγός ήταν ο Ρεσάτ. Στην Νάουσα όπως και

Του
Άγγελου Βαλταδώρου

σ' όλες τις Τουρκοκρατούμενες Ελληνικές κοινότητες υπήρχαν δυο εκλεγμένα σώματα που την διοικούσαν. Η «κοινοτική αντιπροσωπεία» και «δημογεροντία» που συνεδριάζανε στην Μητρόπολη υπό την προεδρεία του εκάστοτε Μητροπολίτη. Τα δυο σώματα αποτελούνταν από «ευυπόλητους» πολίτες και τούτο μέχρι το 1903 οπότε ο Κωνσταντίνος Χατζημαλούσης ανέτρεψε το σύστημα αυτό με την ίδρυση του συλλόγου «Άγιος Δημήτριος» που εισήγαγε στην δημογεροντία και την κοινοτική αντιπροσωπεία της Νάουσας βιοτέχνες, αγρότες και εργάτες. Έργο αυτών ήταν ο διορισμός των ενοριακών επιτροπών, καθώς και των σχολικών εφοριών.

Στο έτος 1909 περνάει απ' το σιδηροδρομικό σταθμό μας με ένα πολυτελέστατο τρένο ο Σουλτάνος Ρεσάτ και οι εδώ αρχές κατεβαίνουν στον σταθμό για να του υποβάλουν τα σέβη τους. Αλλά συγχρόνως υποχρεώνουν να παραστούν και οι δυο μεγάλες τάξεις των σχολείων των αρρένων και το διτάξιο γυμνάσιο, αφού προηγουμένως τους φορέσανε όλους φέσια. Μέσα σ' αυτά τα παιδιά ήταν και ένας δεκατετράχρονος μαθητής που φόρεσε για πρώτη και τελευταία φορά φέσι: ο Κων)νος Χ''Γρηγοριάδης.

Τότε ακόμη στα σχολεία μας τα Ελληνόπαιδα δειλά - δειλά μάθαιναν τον Εθνικό ύμνο κρατώντας «τσίλιες» μή τυχόν και περάσει κανένας «τζανταρμάς», ή «ζαπτιές», ενώ τα ζήτω για το Σουλτάνο, στις σχολικές επιδείξεις παρουσία του Μουδήρη, τα μετατρέπανε σε «Σβήτω» δηλαδή να σβήσει.

Περνάμε τώρα στους βαλκανικούς πολέμους όπου κατά την ημέρα της απελευθέρωσης της Νάουσας (17.10.1912) ο Σταύρος Χωνός σαλτάρει στο γραφείο του Μουδήρη και τον «καταργεί» με τον τρόπο του, αφαιρώντας του την πένα και τη σφραγίδα.

Το καλοκαίρι του 1914 επισκέπτεται την Νάουσα ο Ελευθ. Βενιζέλος και του παρατίθεται επίσημο γεύμα, στο Κιόσκι.

Το πλάτωμα του Κιοσκιού και η θέα του κάμπου εντυπωσιάζουν τον Βενιζέλο και το αποκαλεί «μπαλκόνι της Μακεδονίας». Ο τότε δήμαρχος Κων)νος Χ''Μαλούσης του προσφέρει κόκκινα αυγά για να κάνουν «τσιούκνη» και ο Βενιζέλος δέχεται λέγοντας «αρκεί να μήν τσουγκρίσουμε καμμιά φορά τα κεφάλια μας». Στο γεύμα αυτό παρακάθεται δίπλα στον Δήμαρχο και ένα δεκαοκτάχρονο αγόρι ο Κων. Χ''Γρηγοριάδης ο κατόπιν γιατρός της Νάουσας και μετέπειτα βουλευτής.

Ο Κων)νος Χ''Γρηγοριάδης γεννήθηκε στη Νάουσα το 1896 και ήταν γιος του Γιαννούση Χ''Γρηγοριάδη και πρώτου επιστήμονα γιατρού της Νάουσας, αφού η ιατρική μέχρι την εποχή εκείνη ασκούνταν από πρακτικούς γιατρούς.

Μαθαίνει τα πρώτα του γράμματα με δασκάλους στο δημοτικό τον Βασίλειο Μιχαηλίδη «Τσολάκο), τον Νικόλαο Βαϊνανίδη, τον Νικόλαο Μπέρσο (Τσίγκα), Κων)νο Δημητριάδη (Μπέμπη), και Σταύρο Χωνό. Συνεχίζει στο διτάξιο τότε Γυμνάσιο με καθηγητάς τον Βασίλειο Δήμου, Ευστάθιο Στουγιαννάκη, Θεολόγο Τσακμάκη και Θεολόγο Κασάπη. Μια χρονιά στη Βέροια και μετά στο Γυμνάσιο Θεσ)νίκης, οπότε, το 1913, εγγράφεται στην ιατρική σχολή Αθηνών. Ακολουθούν μεταπτυχιακές σπουδές στο Στρασβούργο και στο Παρίσι. Περνά τη Μικρασιατική εκστρατεία ως υπίατρος με όλες τις κακουχίες και τους κινδύνους οπότε και εγκαθίσταται στην Νάουσα. Αμέσως αναλαμβάνει την προεδρία της Φιλοπτώχου Αδελφότητας ανδρών μέσω της οποίος εξυπηρετεί τους αναξιοπαθούντες Ναουσαίους, εκτός της προσωπικής του συνδρομής ως ιατρού.

Ακολουθεί μια συνεχής δραστηριότητα κοινωνικής προσφοράς επί μια 25ετία στον τομέα της υγείας και της φιλανθρωπιάς. Τον

θυμάμαι νεοφερμένο ακόμη επιστήμονα με το πρώτο τότε ατομικό του ιατρείο - οι άλλοι ιατροί εξετάζανε τους ασθενείς τους στα φαρμακεία - σε μια διάλεξή του στην «Ομόνοια» για την φυματίωση που αποτελούσε τότε κοινωνική μάστιγα από την οποία μας έσωσε η στρεπτομυκίνη και η περαιτέρω φαρμακευτική έρευνα στην μεταπολεμική εποχή με πρωτοπόρο τον Φλέμινγκ.

Παράλληλα μέσα του άρχισε να καίει το φυτίλι της πολιτικής. Γίνεται ο πρώτος Πρόεδρος της Λέσχης των Φιλελευθέρων της Νάουσας σε μια Νάουσα που κυριαρχούσαν συντριπτικά οι λαϊκοί αντιβενιζελικοί και οι ολίγοι σκληροπυρηνικοί κομμουνιστές. Έτος 1927. Η Νάουσα τραγουδά μελωδίες του Αττίκ και τις ξένες επιτυχίες «Ρομόνα» και «Μπαγιαντέρα». Η πόλη μας έχει ανοιχτά τα ποτάμια της, μια μοναδικότητα στην Ελλάδα και οι πιτσιρίκοι της καθισμένοι στα γραφικά γεφυράκια, το καλοκαίρι κάνουν βαρκούλες τις δεμένες με σχοινί καρπουζόφλουδες. Ο Ακαδημαϊκός Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος επισκέπτεται τη Νάουσα και γοητευμένος από το θέαμα των νερών στο βιβλίο του «Ελληνικοί Ορίζοντες» την χαρακτηρίζει «νερόχαρη πολιτεία».

Και, τέλος, η πόλι μας έχει οκτώ βιομηχανικές μονάδες που της δίδουν το προσωνύμιο «Μάντσεστερ» της Ελλάδος.

Και ενώ αυτά και άλλα συνέβαιναν κατά την εποχή εκείνη ο γιατρός μας Κων)νος Χ΄΄Γρηγοριάδης με τη μεσολάβηση της τότε προξενήτρας Μίχαινας, παντρεύεται την Σουλτάνα Δημ. Πεχλιβάνου θυγατέρα εύπορου εμπόρου και βιομηχάνου σαγιακιών. Μαζί της αποκτά τρεις όμορφες θυγατέρες και ένα παλικάρι τον Τάκη, έγκριτο σήμερα και διακεκριμένο δικηγόρο των Αθηνών.

Συνεχίζοντας την δράση του ως πρόεδρος της Λέσχης των Φιλελευθέρων συμβάλει στην επίλυση των προβλημάτων της Νάουσας της εποχής εκείνης, ιδία κατά την διακυβέρνηση της χώρας από τους φιλελευθέρους και τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Παρουσιάζει από την σκηνή της «Ομόνοιας» τους τότε υποψηφίους Δίγκα και Ιασωνίδη στους ψηφοφόρους της Νάουσας και τους βουλευτάς Παπαδάκη, Βουτυρά και Γρηγοριάδη και στο κίνημα του 1935 του Πλαστήρα, Καμμένου κ.τ.λ. γλυτώνει παρά τρίχα την περιπέτεια αυτής της αναταραχής. Ακολουθεί η κατοχή και ο εμφύλιος όπου προσφέρει πρόθυμα τις υπηρεσίες του ως γιατρός στους πάντες. Και στις εκλογές του 1952 εκλέγεται βουλευτής υπό τη σημαία του «Συναγερμού» του στρατηγού Παπάγου. Από εδώ και πέρα για μια περίπου δεκαετία αναπτύσσει σιδιόλογη δράση για την επίλυση των προβλημάτων της Νάουσας και της περιοχής, είτε ως βουλευτής, είτε ως εξωκοινοβουλευτικός παράγοντας.

Στο ενεργητικό του καταγράφονται πέντε περίπου δεκάδες έργων από τα οποία επιλεκτικά αναφέρουμε τα αρδευτικά της Γάστρας και της Ροδιάς, τη διάδοση της κερασοκαλλιέργειας και της αμπέλου για παραγωγή του φημισμένου κρασιού της Νάουσας, τη χορήγηση επαγγελματικών δανείων, την ασφαλτόστρωση του δρόμου Βέροιας - Νάουσας, τις πενήντα πρώτες εργατικές κατοικίες, την ανέγερση των παιδικών σταθμών, τη μετατροπή του αντιφυλοξερικού σταθμού σε ινστιτούτο φυλλοβόλων δένδρων κλπ.

Ιδιαιτέρως όμως πρέπει να ξεχωρίσουμε και να υπογραμμίσουμε τα εξής:

1) Τη συμβολή του κ. Χ΄΄Γρηγοριάδη στην ανέγερση του Νοσοκομείου Νάουσας από τις οικογένειες Λαναρά, Πεχλιβάνου, καθώς και στην προσθήκη σ΄ αυτό υπό του κράτους τεσσάρων κλινικών στις δυο υπάρχουσες τότε, ήτοι της οφθαλμολογικής, της ωτορ)κής, της ορθοπεδικής και της παιδιατρικής.

2) Την ίδρυση του Συλλόγου Ναουσαίων των Αθηνών που τόσα πολλά πρόσφερε υπό την προεδρία του στην Νάουσα κατά την περιπέτειά της το 1949, αλλά και προσφέρει μέχρι σήμερα και

3) Την ανακήρυξη της Νάουσας ως ηρωϊκής πόλης της Ελλάδος δια του Β.Δ. της 17 Αυγούστου 1955. Ήταν απόδοση ενός ιερού χρέους προς τον καθαγιασμένο τόπο της Νάουσας για την θυσία των προγόνων μας κατά την επανάσταση του 1822 εναντίον των Τούρκων, την ολοκληρωτική καταστροφή της πόλης και την θυσία των Ναουσαίων γυναικών στο μεγάλο καταταρράκτη.

Ο Κων)"ος Χ΄΄Γρηγοριάδης άσκησε την ιατρική στην Νάουσα αφιλοκερδώς και με πνεύμα φιλανθρωπίας. Υπήρξε γιατρός όλου του λαού της Νάουσας. Εξαίρετος πατριώτης και προπάντων Ναουσαίος πατριώτης. Ζούσε και ανέπνεε με το όραμα μιας καλύτερης και ενωμένης Νάουσας. Πονούσε για τους ανθρώπους της, τα προβλήματά της και τις ανάγκες της. Η Νάουσα ήταν η «επίσημη αγαπημένη» του την οποία υπηρέτησε με ζήλο και πάθος μέχρι τα βαθιά του γεράματα. Πέθανε το 1984. Δίκαια ο Δήμος έδωσε το όνομά του σ΄ ένα από τους κεντρικούς δρόμους της πόλης μας. Ας είναι άσβηστη η μνήμη του.

ΑΡΧΕΙΟ Χ''ΚΩΝ)ΤΙΝΟΥ ΜΑΛΟΥΣΗ

Γενική συνέλευση των πολιτών για την εξαγορά του κτήματος Θ. Κανέλλη

Αγαπητοί αναγνώστες και αναγνώστριες με συνέπεια απέναντί σας, αλλά και με σεβασμό στη μνήμη του παππού μας Χ''Κων)τίνου Μαλούση, σας παρουσιάζουμε σήμερα τα Πρακτικά της 2ης Γενικής των πολιτών Συνελεύσεως την 26ην Οκτωβρίου 1921 ημέρα του Αγ. Δημητρίου. Αυτό το τονίζουμε διότι η Πολιτική κίνηση εκείνης της εποχής είχε την επωνυμία Αγ. Δημήτριος. Όπως γράφει και ο ανταποκριτής της τότε εφημερίδος ΦΩΣ. «Μετά τη Θεία Λειτουργία το οίκημα του Προέδρου του Λαϊκού Συνδέσμου Νάουσας το οποίο χρησίμευε και ως αίθουσα συνεδριάσεων και Σωματείων, έτριζε από το βάρος των συνελθόντων πολιτών». Έχομε την πεποίθηση ότι διαβάζοντάς το θα ζήσετε (έντονα) έστω για λίγο το κλίμα εκείνης της εποχής. Η συνεδρίαση ήταν από τις πιο σπουδαίες και αποφασίστηκε να σταλεί τηλεγράφημα στον Υπουργό Γεωργίας της τότε Κυβέρνησης. Το τηλεγράφημα εστάλη την επομένη κιόλας δηλ. τη 27ην Οκτωβρίου 1921 από τον τότε δήμαρχο της Νάουσας κ. Σπύρο Γ. Λαναρά.

Επιμέλεια:
Ελισάβετ και Μαρία Χ''Μαλούση

Ο Χ''Κων)τίνος Μαλούσης ενεργητικός και ανήσυχος, καθώς ήταν, κατέβηκε ο ίδιος στην Αθήνα για να βεβαιώσει ότι πράγματι το τηλεγράφημα έφθασε στο Υπουργείο Γεωργίας. Όπως διαβάζουμε στις σημειώσεις του, το τηλεγράφημα ευρίσκετο εις το Αρχείον της Διευθύνσεως Επικισμού Τμήμα Υπουργείου Γεωργίας στην Αθήνα, φέροντας τους εξής αριθμούς 86/1 28.10.1921 αριθ. 87518.

Για να πάρει αυτές τις σημειώσεις, τον Χ''Κων)τίνο Μαλούση βοήθησε, ο τμηματάρχης του Υπουργείου Γεωργίας κατά την εν Αθήναις διαμονήν του προς ενέργεια του ανωτέρου σκοπού (δηλ. για την εξαγοράν του κτήματος Θεοδ. Κανέλλη).

Επίσης τηλεγράφημα για τον ίδιο σκοπό έστειλε και ο βουλευτής Θεοδόσιος Χ''Δημητρίου εις τον εν Αθήναις αντιπρόσωπό του κ. Δημήτριον Λόντον. Το τηλεγράφημα εστάλει την 28ην Οκτωβρίου 1921.

Τηλεγράφημα Δημάρχου Σουρ. Γ. Λαναρά

Αριθμ. Πρωτοκ. -1689-

Νάουσα Κ. 27/10/921

Εξοχότατον Υπουργόν Γεωργίας

Αθήνας

Εν διπλώματι συγκλήσεως μεταμέσων Κυβέρνησιν ὑπ' ἀριθμόν ἀναφορᾶς ἔχει ἡ Νάουσα ἀφοῦ παρεγένετο ζήτησιν βουλευτοῦ, ἡ ἀπαντοῦσα, ἀλλὰ αὐτῆς συνεχῶς ἐν συγκεκλεισμένοις συνεδρίοις, ἀντιδικεῖται συμπαρεστῶ ἐξοχότατε ἵνα ἡ λαοφιλὴς Κυβέρνησις, ὅπως παραβάλῃ σύσκεψιν μετὰ τοῦ ἄνω μεταξὺ ἡμῶν ἀντιδίκου καὶ τοῦ λαοῦ Νάουσας, ἐν ᾧ ἐν αὐτῇ μεγίστης ὀξυαιτίας ἡ ἀπαντοῦσα ἀναφέρεται.

Εὐσεβέστατα

Δήμαρχος Νάουσας

Σούρας Γ. Λαναρᾶς

(Τ.Σ.)

Πρακτικόν 2ον
Γενικής των πολιτών Συνελεύσεων
26η Οκτωβρίου 1921

Σήμερον 26ην Οκτωβρίου 1921 ημέρα Τρίτη (εορτή του Αγίου Δημητρίου) και ώρα τρείς μ.μ. κατόπιν συννενοήσεως Προέδρων 8 Σωματείων μετά του δημάρχου Σπυρίδωνος Γ. Λαναρά και των εργοστασιαρχών Γεωργ. Κ. Λόγγου, Σταύρου Χρ. Λαναρά και άλλων προκρίτων Ναουσαίων Αγγελάκη Μήτση, Ιωάννου Ζ. Μπίλλα, Αθανασίου Μυλωνά, Κων)τίνου Κουτσογιώργου κ.ά. και κατόπιν προσκλήσεως της εκκλησίας επισήμως τόσον από του Δημάρχου, όσο και από των Προέδρων, συνέλθωμεν άπαντες οι Ναουσαίοι σχεδόν την ανωτέρω ώραν εις το αίτημα του Λαϊκού Συνδέσμου όπως συσκευθώμεν και αποφασίσωμεν την εξαγορά κτήματος Θεοδώρου Αντων. Κανέλλη δηλ. το δάσος αυτού αποτελούμενο από Περισιόρι, Κουτσούφλιανη, Δραζύλοβο, Όσλιανη κ.τ.λ. Λαβών τον λόγο ο Δήμαρχος είπε εις τον λαό εν ολίγοις τον σκοπό της προσκλήσεως και τα καλά άτινα θα προκύψουν εκ της αγοράς του κτήματος τούτου. Κατόπιν ο Δήμαρχος ανέθεσε να αναπτύξη λεπτομέρειες των έργων προς αγοράν εις τον επί τούτο ειδικώς ασχοληθέντα και συμβουλευθέντα και ειδικούς προς τούτο Νομικούς τον Πρόεδρο του Λαϊκου Συν/σμου Χ΄΄Κων)τίνο Μαλούση, όστις λαβόν τον λόγο, ανέπτυξε λεπτομερώς και εν εκτάση τας ενεργείας του δια το ζήτημα αυτό, καθώς επίσης, ανέπτυξε λεπτομερώς και τα καλά άτινα θα έχει τόσο η Λαϊκή Τάξη, όσα εκ παραλλήλου και η τάξις των Βιομηχάνων Ναούσης, διότι αλλιώς η Νάουσα, χωρίς το κτήμα αυτό θα πάθει από ατροφίαν διότι το Χωροπάνι το αγόρασαν οι Βλάχοι, το Σέλι μέχρι των Πηγών του Αγίου Νικολάου το πήρε ο Βασιλεύς Κων)νος. Το Περισιόρι με τα συναφή εάν τα πάρει ο οίκος Παν. Χ΄΄Γεωργίου προς βορράν μας έχωσι κλεισμένους η μονή του Προδρόμου και η απαλοτρίωσις του Τσαρμορινόβου υπό των προσφύγων Καυκασίων προς Ανατολάς το Γκολισιάνη και ο Κοπανός, τότε τί μένει για τις (10) χιλιάδες κατοίκους Ναούσης; Ούτε (1000) χίλια στρέμματα, μέρους δια ξύλευσίν μας, βοσκήν των ζώων κ.τ.λ., ενώ ένα χωριό από (30) τριάκοντα οικογένειες ευρέθει νάχει 10 - 15 χιλιάδες στρέμματα έκτασιν δια τας ανάγκας κ.τ.λ. Δια τούτο Κύριοι, σήμερον βλέπομεν όλοι η ξυλεία του Δάσους αυτού να πηγαίνει εις Αγγλίαν και Σμύρνη ως και εκατομμύρια οκάδες Κάρβουνα να περνούν εκ της πόλεώς μας δια Θεσ)κην και Αθήνας και ημείς να μή ημπορούμεν να έχομεν (5) πέντε οκάδες και αυτά με (10) δέκα λεπτά ακριβότερα την οκά από την Θεσ)νίκη. Ενώ ξύλα δια οικοδομήν κ.τ.λ. να προμηθευόμεθα από Άγιον Όρος και από την Ρουμανία κ.τ.λ., εμάς τους οποίους μας πλακώνουν τα στήθη τα βουνά μας με τα δένδρα των.

Λοιπόν Κύριοι σήμερον καλέσαμεν μετά του Δημάρχου υμάς όλους εδώ ίνα σας καταστίσωμεν γνωστά τ΄ ανωτέρω ότι το βουνό αυτό έμαθον ότι ωρισμένως επωλήθει εκ του οίκου Παν. Χ΄΄Γεωργίου και Σία αντί (4.000.000) τεσσάρων εκατομμυρίων δραχμών και τα προσύμφωνα εγένοντο και δια να μή χάσωμεν το κτήμα αυτό προχθές εκάναμεν πρακτικό οι 8 οκτώ Πρόεδροι των Σωματείων μας ήτοι Λαϊκού Συνδέσμου, Κηπουρών, Μαραγκών και Κτιστών, Κρεοπωλών Υποδηματοποιών, Ιχθυοπωλών, Αρτοποιών, Βαρελοποιών και Γεωργών ίνα εαν δεν θελήσει όλος ο λαός Ναούσης να το αγοράσει από κοινού με την αγορασθήσαν Τιμή (της ελευθέρας αγοράς) εκ 4.000.000 εκατομμυρίων, τα Προεδρεία σήμερον θα κάμωμεν Γεωργικόν Συνεταιρισμόν ή θα τηλεγραφήσωμεν εις την Κυβέρνηση να μήν επιτρέψη την πώλησιν, ή μεταφορά των τίτλων του Κτήματος από Κανέλλη εις Παν. Χ΄΄Γεωργίου και Σία, διότι το θέλωμε ημείς δυνάμει του Νόμου 2052.

Το πλήθος εν μιά φωνή εδήλωσεν ότι θα το αγοράσωμεν ο λαός όλος εμπρός - εμπρός υποδείξατε ταμίαν να δηλώσωμεν και να καταθέτωμεν συνάμα το χρήμα εμπρός. Τότε ηγέρθη ο Βουλευτής Θεοδόσιος Χ΄΄Δημητρίου και είπε στη συνέλευση τα εξής:

«Κύριοι μετά χαράς βλέπω ότι ο λαός πράγματι συνεσθάνεται την ανάγκη και το συμφέρον του απέναντι του σκοπού τούτου, δια τούτο και εγώ σας δηλώ εκ της θέσεώς μου θα συντρέξω το δυνατόν μοί εις την εκπλήρωσιν του πόθου υμών ενεργών παρά τη Κυβερνήση, αλλά, θα παρακαλέσω τους Προέδρους όπως θυσιάσωσι το εγώ των τινές από ως μέλη της Επιτροπής ίνα μετάσχωση, άλλα μέλη εις την επιτροπήν από άλλα στρώματα ίνα πράγματι κολακευθώσι όλαι αι αδυναμίαι.

Τότε εγέρθη ο Χ΄΄Κωντινός Μαλούσης είπε ότι ευχαρίστως δέχεται την σύστασιν ταύτην και ως επίτιμος πρόεδρος τολμά να θυσιάσει πέντε (5) προέδρους από τους εννέα και ας λάβει τον λόγο ο Δήμαρχος, ο Βουλευτής, ο Αρχιερατικός Επίτροπος και ο Χωνός να υποδείξωσιν πόσα πρόσωπα και ποίοι θα αποτελέσωσι την επιτροπήν. Πράγματι ζητήσησα η ανωτέρω επιτροπή από τον λαό ποιά θέλει αυτός ν΄ αποτελέσωσι την επιτροπήν ο λαός υπέδειξε και διωρίσθησαν τα εξής πρόσωπα:

1) Γρηγόριος Λόγγος, 2) Θω-

Πρακτικόν 2ον

Γενικής Συνελεύσεως – 26ον Οκτωβρίου 1921

Σήμερον 26ον Οκτωβρίου 1921 ημέραν Τρίτην (εορτή Αγίου Δημητρίου) ώραν 3ην μ.μ. παρόντων πολλών κατοίκων Προέδρου Κ. Σωκαλούν μετά του Δημάρχου Σουρίδου Γ. Λαναρά ή του γραμματέως Γεωργίου Κ. Λάζαρου Ελευθ. Χρ. Λαναρά ή άλλων προσώπων Νικολαΐδου Αρχιμάνδριτου Μέλη Ιωάννου Ζ. Μούζα, Αθανασίου Μαρκά, Κωνσταντίνου Κουλουγκούρη κ.λ.π. ή πολλών προσελθόντων ένεκα ανακοινώσεως, τόνον υπό του Δημαρχοντος ότι ή υπό του Προεδρείου συνηγμένη ανωνυμος εταιρεία θα ανοίξη εν τω οίκημα του Λαϊκού Σανατορίου ένας κατοικιδίων ή ανοικοδόμησιν εν τω κτήματι του Κτήματος δευτέρου Αντ. Κανέλλα (ήτοι τό Δαιδαλέον ανοικοδομούμενον υπό Περιστέρων, Κουλουγκίου, Σφακιανάκη κ.λ.π.) — Λαβών τόν λόγον ο Δήμαρχος είπε εις τα λεχθέντα εν αρχή τόν σκοπόν της προσκλήσεως ή τό μικρό άλλα δύο προσκόμματα εν τη αρχή του Κτήματος τούτου πολύν ο Δήμαρχος ανέφερε κατά γενικωτέραν γεωλογικήν τών εκεί εκτελουμένων ή τόν ίδιον τρόπον τούτο Νομικόν, τόν Πρόεδρον του Λαϊκού Σανατορίου Χ. Κωνσταντίνον έφερε φανερά τόν λόγον αντιστάσεως γεωλογικά ή εν ευκαίρεια της εκτελέσεως αυτών διά τό γήπεδον αυτό κατά κυριότητα αντιστάσεις ίσως γεωλογικά ή τό μικρό άλλα δύο έχει τόσον ο Λαϊκή Τάξις όσον και παραλήγοντα ή εν τάξει του Βιομηχανικού Νοσοκομείου. Διότι εξάλλου ο Νοσοκομείο χωρά τό κλήρο αυτό δεν υπό αμφιβολίαν διότι τό χωρούσαν τό ηρώτησαν οι Βιμάχοι — Τό ίδιο κάνει τόν (Πλησίον Αγίου Νικολάου τό σπίτι ο Βασιλικός Κωνσταντίνος) Τό Περιστέρι με τό σπαγκό εκείνο τό κάνει ο κύριος Παπαγεωργίου, ορά βεβαίως μας έχουν κοινοποιήσει ή γενικά του Προεδρείου ή ή ανωμαλία του Τσαρμπαρούσου υπό τόν προσφύγων Καυκασίων ορά Αναλογά τό Φιλιγκιάνικον ή ο Κουκού, Τόσε τό γήπεδο δεν τόν (70) δέκα χιλιάδες κατοίκους Νοσοκομείου; ούτε χίλια (1,000) Εξακοσιαχίλια μέτρα δεν βλέπω μας, βεβαίως τόν ρώτησε κ.λ.π. ενώ ένα χωρίς

H

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΛΑΟΥ ΝΑΟΥΣΗΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΞΑΓΟΡΑΣ
ΤΟΥ ΚΤΗΜΑΤΟΣ ΘΕΟΔ. ΚΑΝΕΛΛΗ
ΝΑΟΥΣΑ 26/10/1921

ἀπό (30) φοιτήσεως οἰκογενείας ἐφέδρη νάχει 10–15 χιλιάδες γρόμμα-
τα κατά τον δεύτερον ἀνάλογον κ.λ.π. — Διόλου Κύριοι σήμερον θέ-
σαμεν ὑπ' ὄψιν τοῦ Δήμου αὐτοῦ νά ἀναγείρει ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ Σμύρνῃ
ὡς καὶ τά ἐπιλαμπρά οἰκήματα Καρτέρειον νά ὑφανοῦν ἐν τῇ πόλει μας, ἀλλ'
ἀποφασίσαμεν καὶ Ἀθήνας καὶ ἡμεῖς νά μή ἀμφισβητήσωμεν νάχουν (5) πόλις ὁ-
μάδες καὶ αὐτάς μέ (10) δίκαιον μεγάλο ἀναφαίρετον τόν ἴδιον ἀπό τόν ἀστικόν
γοῦμεν. ἐν ᾧ ζῆμα δεύτερον οἰκοδομικόν κ.λ.π. νά ὑφανθοῦν ἐπί
τοῦ ἄρτι ὄρους καὶ ἐπί τῶν Φοινικιῶν κ.λ.π. μέ τά ὑπόγεια μας
ἀγκαλιάζουν τά Σχολεῖα τά ἐνταῦθα μέ τά δένδρα των.

Ἀλλά Κύριοι σήμερον μεγίστην μελέτη τοῦ Δημαρχείου
ἀποτελεῖ ὅμως τοῦ ἵνα Σας παρακαλέσωμεν γενικά ἐπιτρέψετε ὅτι τό ἐνταῦ-
θα αὐτό ἐγκαίνιον ὅτι ἀρχίζει ἤδη ἀπό τόν ὁίκον Π. Γε-
ωργίου καὶ Σ^ου ἐπί (4,000,000) ἑκατομμύρια δραχμῶν
καὶ τά ἀρχίσαμεν ἐγκαίνια καὶ διά νά μή χάνωμεν τό κλῆμα αὐτό.
ἀρχιδιά ἐκάναμεν πρακτικά οἱ 8 ἀπό Πρόεδροι τῶν Συνεταιρισμῶν
ἤτοι Λαϊκοῦ Συνδέσμου, Κλωστῶν, Μεταξοῦ καὶ Κλωστῶν, Κρεοπωλῶν,
Ὑποδηματοποιῶν, Ἐχθροπωλῶν, Ἁλιευτικοῦ, Βαρελοποιῶν καὶ Γεωργῶν ἔκα-
μαν δέν δεχόν ὅλοι ὁ λαός Νεώνας νά τό ἀγοράσουν ἕνα κοστοῦ μέ τήν
ἀγοραστικήν τιμή (τήν ἐξωτερικήν ἀγορά) ἐν 4,000,000 ἑκατομμύρια
τό Πρόεδρεῖα σήμερον δά κάμουν Γεωργικόν Συνεταιρισμόν καὶ δά
ἐγγραφοῦν καὶ τόν Κυβέρνησιν νά μή ἐνεργήσῃ τόν νόμον
καὶ γελοιοφανές τῶν τίλων τοῦ Κλήματος ἀπό Κυπρίων καὶ Π. Γεωργίου
καὶ Σ^ου διότι τό δίκαιον ἡμῶν δυνάμει τοῦ Νόμου 2052. ———

Τό ὑπόδειγμα ἐν μιᾷ χώρᾳ ἐδείχνει ὅτι διά τό ἀγοράσουν ὁ λαός
ὅλος ἐμπορό ἐμπορό ἀναδείξαμε ἐκείνον νά δίνουν καί νά μεν
ἐκδίδουν ἀνάλογα τό χρέος ἐμπορό. Τόν ἐγκαίνιον ὁ Βου-
λευτής Δωδεκάνησος Χ. Δημητρίου ἔκανε ἐκ τῶν ἀνωτέρω διά ἐξῆς
Κύριοι Μετά χαρᾶς ἐγένετο ὅτι ὁ λαός πρόκειται συνοικοδομεῖται

11

[illegible]

1) Γρηγόριος Λόγγος 2) Δημητρ. Τσαρουχας 3) Νικόλαος Βαλιανιώτης
4) Σλαύρος Χριστός 5) Γεώργιος Κ. Καραμανλής 6) Ἰωάννης Πεχλιβάνος
7) Δημητρ. Χρ. Λαναρᾶς 8) Ἀγᾶς Ἀμαλίας 9) Κώστας Κουϊδοπουλος —
10) Ἰωάννης Καρεκαΐτης 11) Κώστας Σλαμίνος 12) Χ. Κυρίτσος Μαγούνας.

— ὡς Ἐπιτροπεύοντες ἐπὶ τοῦ ἔργου πιστῶς παρεστάθησαν —

1) Γεώργιος Ἀναγ. Τσιμπλίνος 2) Κυρίτσος Γεωρ. Περισσοπούλος
3) Ἰωάννης Ζ. Μοίρας 4) Γεώργιος Δαρδάνος 5) Ἀγᾶς Ἡλίας, καὶ 6) Μίχος Μπαμπίχας. —

Κυλίων ὁ ἐπιστάτης τοῦ ναοῦ τοῦ Χ. Κυρίτσου Μαγούνα ὁ τοῦ Χ. Δημητρίου καὶ τὴν ἐμπρίστα τοῦ λαοῦ συνῆλθε ἀνεμπόδιστος ἵνα ἐκείνη μέτοχος δὲν δύνηται λαβεῖν (10000) δίκαια χιλιάδας δραχμ. καὶ ὅτι πάλιν λαβεῖν (1000) δραχμ. δὲν ἐπιθυμεῖ. Τὸ δὲ χρεωστούμενον αὐτὸν δὲν πληρώθεν εἰς τὴν Τιμίαν τὸν διαφόρων ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς τὸ ἥμισυ τοῦ δημοσιευομένου μετοχικοῦ ἀμίσου ἐκεῖνο τῆς δημόσιας ὁδοῦ τὸν ὅρον (ὑποχρεώνομεν ἕκαστος μέτοχος νὰ ὑπογράψῃ αὐτὸν ἀναβο-

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΛΑΟΥ ΝΑΟΥΣΗΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΞΑΓΟΡΑΣ
ΤΟΥ ΚΤΗΜΑΤΟΣ ΘΕΟΔ. ΚΑΝΕΛΛΗ
ΝΑΟΥΣΑ 26/11/1921

γῶν καὶ τὴν ἐξαγορὰν τοῦ Κτήματος ἢ τὸ ἄγγο ἤγινον, ἄλλως ἀνόγγον τὴν καλλιέργειάν τοῦ — ἢ τοῦτο προὐποθέτει τὴν ἐντροποῦν ἢ τὰ ὁρισμένα τὴν ἀγορὰν τοῦ Κτήματος.

Ἔτσι ἀναγκάσθη ἀπὸ τὴν συνέχειαν ἡ ἐκείνη μεταχειρίδα μὲ μίαν γόνον ἤγιον ἢ τὸ 1000 δραχ. ἢ τὸ 10000 δραχμῶν ἀνὰ μέτοχή, ἀντίθετα δὲ ἡ ἀμφιγόνα ἐντροπὴ τὴν Διευθυντὴ τὴν Βουλὴν ἵνα ἡ ἀπὸ τοῦ Κύρους τῆς δίκης τῶν ἀγγραμμένων ἀμφότεροι οἱ τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἀνάγκην τῆς σημερινῆς συνεχίσεως ἢ ἐὰν ὁδὸν τοῦ λαοῦ Ναούσης ἵνα μὴ ἡ Αὐτὴ γίνεται τῶν ἀνωτέρω ἢ καλύψῃ τὸ ἀργόδεινο ἔμπα ἵνα ἀμφοτέρων τὴν ἐνέργειαν τῆς συνέχειας τοῦ ἄνου Κτή-ματος ὑπὸ τοῦ Κανέλλη εἰδὴ ὅλων Πανταγεωργῶν. ὅστε ἄλλοι ὑπεχώρησαν ἢ δὲ ἀγγραφέντων ἀμφότερος.

Μετ' ἐξαιρέτου ἡ Φυσικὴ τῶν ἀγγιῶν Συνάξεως
ἐν Ναούσῃ τῇ 26ῃ Ὀκτωβρίου 1922

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΛΑΟΥ ΝΑΟΥΣΗΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΞΑΓΟΡΑΣ
ΤΟΥ ΚΤΗΜΑΤΟΣ ΘΕΟΔ. ΚΑΝΕΛΛΗ
ΝΑΟΥΣΑ 26/11/1921

μάς Τσαρνούχας, 3) Νικόλαος Βαϊνανίδης, 4) Σταύρος Χωνός, 5) Γεώργιος Κ. Καραμπατζός, 6) Ιωάννης Πεχλιβάνος, 7) Θωμάς Χρ. Λαναράς, 8) Αλής Ιμάμης, 9) Κώστας Κουτσογιώργους, 10) Ιωάννης Καρανάτσιος, 11) Κώστας Σταμένος και 12) Χ΄΄Κων/τίνος Μαλούσης.

Ως επιλαχώντες εάν κανείς παραιτηθεί οι: 1) Γεώργιος Αναστασίου Τσικιτίκος, 2) Κων)τίνος Γεωργίου Περισοράτης, 3) Ιωάννης Ζ. Μπίλλας, 4) Γεώργιος Δανδάνης, 5) Αλής Ημπους και 6) Μίχος Μπαμίχας.

Κατόπιν η Συνέλευσις τη συστάση του Χ΄΄Κων)τίνου Μαλούση και του Χ΄΄Δημητρίου καιτη εγκρίσει του λαού, παμψηφεί αποφασίσθει ίνα εκάστη μετοχή δεν θα υπερβαίνει τις (10.000) δέκα χιλιάδες δραχμές και ούτε κάτω των (1.000) δρχ. θα επιτρέπεται.

Το δε χρηματικόν ποσό θα κατατίθεται εις το Ταμείον του διοριζόμενου υπό της επιτροπής το ήμισυ των δηλωθησωμένων μετοχών αμέσως άμα τη δηλώσι υπό τον όρον (υποχρεούμενος) έκαστος μέτοχος να πληρώνει άνευ αναβολής κατά την εξαγοράν του Κτήματος και το άλλο ήμισυ, άλλως χάνει την κατάθεσίν του και τούτο προς ασφάλειαν της επιτροπής η οποία θα προβεί εις την διαπραγμάτευσιν της αγοράς του Κτήματος.

Επίσης απεφασίσθει από την συνέλευσιν ότι εκάστη μετοχή θα έχει μίαν μόνο ψήφον, ήτε 1000 δρχ., ήτε 10.000 δρχ. είναι η μετοχή, ανέθεσε δε η εκκλησία επιτροπή: τον Δήμαρχον και Βουλευτήν ίνα εκ του Κύρους της θέσεως των τηλεγραφήσωσι αμφότεροι εις την Κυβέρνησιν την απόφασιν της σημερινής συνελεύσεως και του Πόθου του Λαού Ναούσης ίνα λάβει και Αυτή γνώσιν των ανωτέρω και διατάξει το αρμόδιον τμήμα ίνα εμποδίσει την ενέργεια της πωλήσεως του ΄Ανω Κτήματος υπό τον Κανέλλη εις τον Οίκον Παν. Χ΄΄Γεωργίου όπερ αμφότεροι υπεσχέθηκαν ότι θα τηλεγραφήσωσι αμέσως.

Καθ΄ ώ διελύθη η Γενική των πολιτών Συνέλευσις.

Εν Ναούση τη 26 Οκτωβρίου 1922

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Για να μη χάνονται τα τεύχη, ενημερώστε μας έγκαιρα την νέα διεύθυνση, κάθε φορά που αλλάζετε τόπο κατοικίας.

ΤΟΤΙ ΚΙ ΤΩΡΑ

Τα παλιά τα πιχνίντγια στη Νιάουστα (πιχνίντγια απού φυτά)

Εικείν' τα χρόνια απ τους ικατό νουμάτους στη Νιάουστα, οι ιβδουμίντα ήταν γιουργοί, αμπουρεί κι παραπάνου, για ταυτό κι τα πιντγιά τους τα πιχνίντγια τους τάβρισκαν απού φυτά διάφορα ό-

Του Νίκου Σπάρτση

πους για παράδειγμα την τσαρλίστρα. 'Ηταν ένας κούφκιους κουρμός που τουν εκουβάμι απ' του κουρμί της τσαρλίστρας, ένα φυτό που βγαίνει στ' αγώγια, που του κόφτεις κι ξαναβαρένει. Του χειμώνα παγώνει κι στιγνώνει κι την άνοιξη ξαναβαρένει. Του μάζουναν μαζί μι τις μαλαγκούτις κι άλλα χουρτάργια για τις αγιλάδεις. Αυτός ου κουρμός είχειν κόμπους, όπους του καλάμι. Εκουφτάμι 20 - 25 ως 30 πόντους σι έναν κόμπουν, που στη μέση του άνοιγάμι μια μικρή τρυπούδα για να απιτάχνιτι του νιρό. Του άλλου του κουρμί ήταν κούφκιου. Στην κουρφή απού μια βουζουκρανίτικη λιανή κι γιρή βέργα, εδινάμι μιράμμα μνιά πατσιαβούρα, που να χουράει ίσια ίσια στην τρύπα απ' τουν κούφκιου τουν κουρμό. Η πατσιαβούρα αυτή όντας βρέχουνταν δεν άφηνειν τουν αέρα να φύγει. 'Εβανάμι του ξύλου αυτό μη την πατσιαβούρα ίσια μι τουν πάτου της τρύπας κι βουτούσαμι την τσαρλίστρα σι νιρό, τραβούσαμι του ξύλου μι την πατσιαβούρα για να γιουμίσει νιρό του κούφκιου μέρους της τσαρλίστρας, ύσταρνας πατούσαμι μι δύναμι του ξύλου μι την πατσιαβούρα σια μέσα κι του νιρό απιτάχνουνταν σα σιαντραβάνι. 'Ετσι νισιάντιβάμι κάναν τοίχουν ή κάνα' άλλου πιδί για να του βρέξουμι.

Του πλιατσκάτσι πάλι γένουνταν απού ξύλου ζαμπουκιάς 2 - 3 χρουνών. Είχειν κι αυτό 20 - 25 πόντους μάκρους κι κόφτουνταν πάλι σι έναν κόμπουν. 'Εβγαζάμι τη ψύχα απ' τη μέση του ξύλου, μί ένα γιρό σύρμα. Η ψύχα (εντεριώνη) στη μέση του κουρμού είνει φαρδιά στις ζαμπουκιές. 'Επιρνάμι κι ένα γιρό ξύλου απού κρανιά ή βουζουκρανιά που του πιλικούσαμι να σιβαίνει ίσια, ίσια στην τρύπα απού του πλιατσκάτσι στου φάρδους κι του μάκρους, όπους δείχνει η φουτουγραφία.

Του ξύλου της κρανιάς ή της βουζουκρανιάς έπριπειν να είνει χλουρό. Του χτυπούσαμι πουλύ ώρα μι του πλιατκάτσι την κουρφή του σαλιώνουντας συνέχεια, για να γένει φούντα κι να κλείνει καλά την τρύπα για να μή φεύγει ου αέρας. Του πλιατσκάτσι ξυφλιούνταν για να απουμένει δίχους πέτσα. Πήγηνάμι κι στου Σπήλιου ή τουν Αγια Θουλόγου κι μάζουνάμι κιτριμπόμπουλα (καρπούς κέδρου). 'Επριπειν αυτοί νάνει ίσια μι την τρύπα κι ουλίγου τρανύτηροι, για να χουρούν κι να κλείνουν καλά την τρύπα. 'Εβανάμι ένα κιτριμπόμπουλου μέσα στην τρύπα κι μι ουλίγου σάλι τόφιρνάμι μι του κουντανέκι (του ξύλου μι τη φούντα), ίσια μι την άκρα της πρύπας απού του πλιατσκάτσι. 'Υσταρνας έβγαζάμι του κουντανέκι του ξαναβανάμι πάλι στην τρύπα σαλιουμένου, για να γιουμόσει η τρύπα αέραν, τόβανάμι ουλίγου κανά ντγιό πόντους. Μι γιρό κι αάπότουμου ζμπρόξιμου σια μέσα έβαζειν του πλιατσκάτσι, έτσι ό-

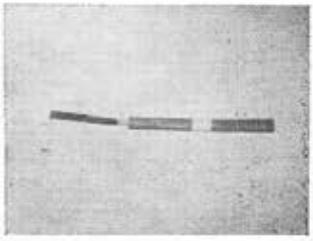

Πλιατσκάτσι

πους απιτάχνουνταν του κιτριμπόμπουλου. Γένουνταν σαν τουφέκι, πάου, ακούγουνταν. 'Ετσι νησιάντιβάμι κάναν στόχουν ή κανένα πιδί.

Τώρα χίλια λουγιόν τουφέκια αγουράζουν οι χαζουμπαμπάδες τα μικρά τα πιντγιά, μη απόνητουν παράν, πιστιόλια, πουλυβόλα, κι τέτχια που τα μαθαίνουν απού μικρά να σκουτώνουν μαζί κι μι την τηλεόραση.

Κα ιμείς κι μαχαίρια έφκιανάμι απού ξύλου πιξαρίτικου. Πιλικούσαμι μι τις ώρεις μι του μπατσέλα που τουν είχαμι διμένουν μι νουζίτσα απ' του λουρί μας. Τάβανάμι κι στη μέση στου λουρί μας τα μαχαίρια.

Για μπαστούνια έκουφτάμι ίσεις βέργεις απού κρανιά, φράψου, κα στανιά κι άλλα ξύλα. Τις κιντούσαμι, πιλικώντας την πέτσα. Αλλού άφηνάμι κι αλλού έβγαζάμι την πέτσα μη χίλια σκέδια.

Τρανύτηροι έφκιανάμι μπαστού νια μι τσιόπουρα απού ίσεις βέργεις αγριουπρουνιάς, αγριουμηλιάς, ή αγριουαχλαδιάς, που τις έπιρνάμι στου σπίτι κι μι κάπνισμα στη φλόγα όπους ήταν χλουρές, τις λυγούσαμι κι τις έδινάμι για να γένει του μπαστούνι μιτά του στέγνουμα.

Για μπουνέλουν έκουφτάμι μια βιργούλα μι ντγιό τσιατάλια.

Βάρκεις κι άλλα πράγματα, έφκιανάμι μι πέτσεις χουντρές απού πεύκα, σαν πηγινάμι στου Σέλι, στα Νήσια, τη Γραμμένη ή σι καμινιά θάλασσα.

Γκαλέτζεις (ξυλουπόδαρα) όπους στη φουτουγραφία πάρα κάτου έφκιανάμι απού ξύλα γιρά, πούχαν φούρκα ή τσιατάλι για να πατούμι. Έβανάμι κι ένα σανιδάκι καρφουτό, για να μή μας πουνούν οι πατούνεις απ' τα πουδάργια. Για να άνηβούμι ψηλά ακουμπούσαμι σι έναν τοίχουν, όντας ήταν ψηλές απάνου απού σαράντα πόντους. Μαθνισκάμι πρώτα μη κουντές γκαλέτζεις κι ύσταρνας μι ψηλώτηρεις. Έπιζάμι κι κινηγιούμαστουν μι τις

Γκαλέτζεις (ξυλουπόδαρα)

ώρεις, μι τα άλλα τα πιντγιά στου μαχαλά.

Φανάργια έφκιανάμι, απού καρπούζια, κουλουκύθεις ή κι απού ζαμπέλκεις. Τ' άνοιγάμι τρύπες απού δίπλα, κι μι προυσουχή, έβγαζάμι του φαγώσιμου μέρους, για να κουφκιάσει καλά - καλά, του μέσα μέρους για να βάλουμι ένα αναμένο κιρί ουρθό, να καίει τη νύχτα, για να φέγγει. Καμνιάφρας κριμνιούνταν κι μι μνιά κόρδα στα τέσσιρα, για να του βαστούμι σαν πουλιαίλιουν.

Μι ζαμπέλκα πάλι έφκιανάμι τσαμπουράν ή μαντουλίνου. Άμα στέγνουνειν η ζαμπέλκα, ξιακουλνούσαν τα σπόργια της. Την άνοιγάμι στην κοιλιά της κι έδινάμι καν' τγιό σύρματα λιανά απ' τη βάση, ίσια μι του πιάδι κι έπιζειν χτυπώντας τα σύρματα που ήταν τανισμένα, σα μαντουλίνου.

Σουσίβιου έφκιανάμι μι ντγιό ζαμπέλκεις, άκουπεις κι ατρύπητεις, που τις έδινάμι απ' την κοιλιά τους, στου στινό του μέρους, μι μνιά κόρδα γιρή, 50 - 60 πόντους. Πήγηνάμι στου γιούρου στου Στουϊάνου, τα Τρία Πλατάνια, την Κουτίχα, ή τη δέση απ' του Λάμνια τη φάμπρικα κι μάθνισκάμι να πλέγουμι. Οι ζαμπέλκεις μας βαστούσαν ψηλά στου νιρό. Έβανάμι την κόρδα στη μέση μας κι οι ζαμπέλκεις ήταν μνιά απού δώ κι μνιά απού κει.

Μπούκλα για νιρό ή κρασί γένουνταν η ζαμπέλκα, όταν άνοιγεις μνιά τρύπα πανουθιό στου πιάδι, ίσιαμι του στόμα απού μπουκάλι. Μι πουλά κουνήματα, έβγιναν τα σπόργια κι απόμνισκειν ντίπ κούφκια. Στέκονταν ουλίγειες μέρεις μι νιρό γιουμάτη, για να ξιπικρίσει. Ύσταρνας έφκιαναν μνιά πιλικιτή τάπα απού ξύλου για να κλείνει η τρύπα. Η τάπα αυτή δένουνταν απ' την άκρα της κιαπ' τη μέση της ζαμπέλκας μι κόρδα για να μη χάνητει.

Τώρα έχουμι λουγιόνντι λουγιόν τέτοια σέϊα αγουραστά, θέρμους, πλαστικά, κι άλλα. Οι κόσμοι έμαθαν να ξουδέβουν παράδεις.

Φουτιές άναφτάμι μι τσάκνα η ξύλα, που μάζουνάμι απού δώ κι απού κεί, ή που ίφιρνάμι κι απ' τα σπίτια μας. Αυτό γένουνταν σαν ντιγκλέντιζειν ου χαβάς κι κριγιάδιζειν ου κιρός, του χειμώνα. Μαζώνουμάστουν σι καναν κιουσέν όξου στα σπιτικά τα μπαξέντγια, για να μή γένει κάνα γιαγκούνι μακριά απ' τα σπίτια κι τις αχυρώνεις. Τις φουτιές αυτές πουλές βουλές τις απηδούσαμι ή τη νύχτα έπιρνάμι απόνα δαυλί αναμένου κι του κουνούσαμι πέρα δώθι για να φκιάνει διάφουρα σκέδια σαν πυροτιχνήματα. Στη φουτιά παρζιαλιζάμι «ψου μί ξηρό κι κόκκινα μάγουλα», κι ίλιγάμι κι παραμίτια. Ανάγκασι κι παρζιαλίσου πιρνούσειν η μέρα κι του βράδι προυπάντους όντας δεν είχαμι σκουλείο.

Ξύλα για τα Χριστού κουβανούσαμι όντας σημακόντιβαν τα Χριστούγινα όλου του σαρανταήμιρου.

Ιφιρνάμι καρτσιούνους απ' τη γιράνια, μι καρκέλα κι μανέλεις σι γιρό σύρμα. Ήταν κι αυτό σαν ένα πιχνίδι παραδοσιακό. Έξι ουχτώ νουμάτοι τραβούσαμι τουν καρτσιούνου, μι λάσπεις, βρουχές η καλόν κιρόν. Κι ανήμηρα τα Χριστού η κι τις άλλεις τις μέρις μαζουνάμι απ' τα σπίτια ξύλα, φουνάζουντας όλοινοι μαζί μι μιά φουνή «ξύ-λά για . τα Χρι-στού». Κι όντας άναφτειν ουκαρτσιούνους τις καλές τις μέρες, έπιζάμι χαρτιά κι χίλια ντγιό πιχνίντγια τρουγιούρου στουν καρτσιούνου.

Του μάζουμα απ' του ρουμάνι για τα αρνιά της Πασκαλιάς ήταν κι αυτό σαν ένα πιχνίδι. Μάζουνάμι απ' τις άκρεις λιγιές, βουζουκρανιές, κουτσουπές, γαύ-

ρα, καραγάτσι ή φύλλου απ΄ τις μουρές, που βλαστουλουγούσαμι. Τόδινάμι μι μνιά λυγιά κι κουβανούσαμι στην αμασκάλη ή του νώμου.

Τόξα γένουνταν μι ένα χλουρό γιρό ξύλου λιγισμένου κι διμένου μι έναν γιρόν σπάγγουν. Βέλη έφκιανάμι απού ίσεις ξυφλισμένις βιργούλις.

΄Εφκιανάμι κι στιφάνια μι μαργαρίτεις για του Μάη. ΄Εσκιζάμι του πιάδι μι του νύχι στη βάση του, κι απού κεί πιρνούσαμι άλλη μαργαρίτα κι απ΄ τη κείνην άλλη, κι γένουνταν μνιά αλυσίδα τρανή που τα κουρίτσκια την έδιναν σα στιφάνι στου κιφάλι τους.

Μι ανθισμένα βουτάνια λουγίσιμα ή κι μπιζιόργια έφκιανάμι κι στιφάνια για του μάη που ακόμα κι σήμερας τα βάνουμι στα μπαλκόνια.

Μι του τσιμπίδι κι του φκιάρι απ΄ του τζιάκι την προυτουμαϊά μας έβαναν οι μάνεις μας χτυπώντας τα ντγιό μαζί, να τραγουδούμι τρουγιουρνώτας όλου του σπίτι: «Φυβγάτι φίντγια κι γκουστιρίτσεις, γιατί θα έρθει ου μάης να σας κόψει το κιφάλι, να σας ρίξει στου πουτάμι». Για να φύγουν τα κακούντγια αυτά.

Σαν τουν Ταρζάν κριμνιούμαστουν όντας εβρισκάμι μακριές λυγιές που ανέβηναν ψηλά στα δέντρα. Τις εβρίσκάμι σι κάναν λάκουν κουντά ή στου λάκου απ΄ τα Ιταλικά, όντας πήγηνάμι ικδρουμή μι του σκουλιό.

΄Εδινάμι ντγιό μαζί κουμένις κάτου, μι άλλεις λιανές λιγιές κι έφκιανάμι κούνεις για κούνημα όπους την Πασχαλιά.

Βουλές πάλι κριμνιούμαστουν απού κάνα μακρύ χαμπηλό κλαδί γιρό κι κουνιούμαστουν πάνου - κάτου.

Ανέβηνάμι κι στα δέντρα, καρκαλώνουμάστουν ποιός κι που ποιός να ανέβει μαΐ ψηλότηρα.

Τα καλουκαίρια πήγηνάμι στ΄ αλώνια στου μουναχό τουν πλάτανου. Μας έβαναν οι μπαρμπάδεις που αλώνιζαν, να ντγιόχνουμι τα άλουγα που τρουγιουρνούσαν στ΄ αλώνι. Καθουμάστουν για βάρους κι στου δουκάνι για να αλουνίζουντι καλύτηρας τα στάχια. Του δουκάνι ήταν ένα φαρδί σανίδι, η ντγιό φαρδιά καρφουμένα μι ξύλα ουριζόντια απανούθιο πούταν απού μπρουστά ουλίγου λυγισμένα κατά σιαπάνου σα βάρκα. Είχειν μάκρους ινάμισι ντγιό μέτρα κι φάρδους 75 - 90 πόντους. Απού κάτου είχειν μυτηρές κουφτιρές, λαμαρίνεις, τριγουνικές, καρφουμένεις πυκνά στα σανίτγια που ήταν χουντρά έξι μι ίφτά πόν τους. Σι μιρικά δουκάνια είχειν σιδηρόπιτρεις, μπουντιρές, καρφουμένεις καλά στου ξύλου, για να μήν πέφτουν.

Του δουκάνι του τραβούσαν ντγιό βόντγια, η ντγιό άλουγα ή κι ένα άλουγου. Τάντγιουχναν να πηλαλούν για να αλουνίζητι του στιάρι, που ταναπουδουγυρνούσαν καντγιό βουλές τ΄ απάνου κάτου μη του δικράνι, για να τρίβητι καλύτηρας. Κι μείς πηλαλού σαμι απού πίσου να΄ νηβούμι πέφτουντας κι κάτου πότι - πότι. Μιτά του λύχνιζαν στουν αέρα κι του κουσκίνιζαν μι του καρπουλόγι.

΄Εφκιανάμι κι άγλίστρεις σι κάναν κατήφουρουν μι άχυρα κι κουλουτούμπις.

Τότι έπιζάμι ντίπ για ντίπ ανέξουδα πιχνίντγια. Τώρα έναν κιριμέν ακριβά πιχνίτγια αγουράζουν τα πιντγιά τους οι μπαμπάδεις.

Τρουκούλισμα στα χουρταρίτσκια, είχαμι σαν πιχνίδι την προυτουμαϊά τρανοί μικροί. Επιανάμι κολύτηρας του Μάη, όντας τρουκουλνιούμαστουν σι κάναν μικρόν κατήφουρουν ή κι στου ίσιουμα.

Πέτινους ή ουρνίθα ήταν του πιχνίδι που έπιζάμι του Μάη όντας έτρουγάμι προύνα άγουρα μι χουλές. ΄Επιρνάμι τη χουλί ή μι τα ντγιό τα δάχτυλα κι πριν την τσακίσουμι, ρουτούσαμι τουν άλλου «πέτεινους ή ουρνίθα».

Αν η χουλή τσακίζουνταν απ΄ τη μύτη, τότι ήταν πέτεινους, αν τσακίζουνταν απ΄ την άλλη μιριά τη φαρδιά, τότι ήταν ουρνίθα. Κέρδιζειν όποιους εύρισκειν του σουστό.

Τρανοί μικροί κατά του τρανό του χέρι απ΄ του μιτάξι όντας έφταναν τα μούρα πήγηνάμι όλοινοι για μούρα. Τότι όλα τα μπαξέντγια είχαν μουρές για του μιτάξι, αμά σι πουλλά χτήματα είχειν κι νέραντζεις, ψηλές μουρές ακλάδιφτεις που τις άφηναν μούγ κι για μούρα. ΄Οντας δεν είχαμι καλάθι έκουφτάμι μια τρανή μαλαγκούτα απ΄ του πουτάμι, την έδινάμι στη σουφρουμένη την άκρα, μι πέτσα απού μουριά κι απ΄ του κουτσιάνι σαν καλάθι κι κει έβανάμι τα μούρα. Μάλιστα μια μαλαγκούτα μούρα ήταν κι του μιτρίδι απ΄ τα μούρα για τους μουρατζήδις. Ως κι ου Κουσταντούλης έβγαλειν στιχάκια για τα μούρα. ΄Ιλιγειν:

Τα μούρα επαρδάλησαν στη Ζμίξη κι στη Γάστρα,
κι ου δήμαρχους διάταξειν να μήτα τρών τα άσπρα.
Τα μούρα τα καλύτηρα μιρμίγγεις τα πλακώνουν
κι μουρατζήδοι που τα τρών τη γλώσσα τους δαγκώνουν.

Μι τη μαλακούτα που την έφκιανάμι σαν πουτήρι σουφρώνουντας του φύλλου στις άκρεις μι του χέρι, έπινάμι νιρό απ΄ του ιζβόρι ή του πουτάμι.

Τουν αραμπά είχαμι σαν πουδήλατου μικρό ή τρανό, (όπους φαίνητι στη φουτουγραφία). ΄Ενα σανίδι φαρδί ίσιαμι τριάντα πόντους, μακρύ ένα μέτρου ίσιαμι ένα κι είκουσι, μι πάχους ντγιό - ντγιόμιση πόντους, γένουνταν α-

ραμπάς μι ντγιό φάλαγγεις κι τέσσιρα ξυλένια τρουκουλάντγια. Μιρικοί πούχαν μπαμπάν μηχανικόν, έφκιάναν αραμπάν μι σιδηρένεις ρόδεις κι φάλαγγεις, πόφυβγειν μάϊ καλύτηρας. Τού σανίδι καρφώνουνταν μι πουλλά καρφκιά στην ουπίσου τη φάλαγγα.

Αραμπάς

Οι φάλαγγεις στις άκρεις πιλικιούνταν ίσια ίσια για να σέβουν τα τρουκουλάντγια κι να κλώθουν. Τάβανάμι κι γκράσου, ποκλιφτάμι απ΄ τα τρανά τα κάρα όσου αρτιρνούσειν απ΄ τις ρόδεις. Τα τρουκουλάντγια τα ξυλένια τ΄ αγόραζάμι απ΄ τουν Κανταρτζή ή του Βαρβέρη τουν καρικλά πούχαν ξυλότουρνους. Για να μή φεύγουν τα στηριουνάμι μι ένα καρφί, κι μνιά τρανή ρουδέλα. Του καρφί έβγινειν κι απ΄την άλλη τη μιριά στουν άξουνα. Η μπρουστινή η φάλαγγα στηριώνουνταν ακριβώς στη μέση απού του σανίδι μι ένα τρανό καρφί, λυγισμένου απο κάτου,ή μι μνιά βίδα μι παξιμάδι, για να κλώθει σαν τιμόνι. Για να ζβαρνούμι τουν αραμπά έδινάμι απ΄ τις ντγιό τις μιρές της αμπρουστινής της φάλαγγας, ένα σιτζίμι ή κόρδα. Μη ταυτό ουδηγούσαμι στουν κατήφουρου τουν αραμπά (όπους φαίνητι στη φουτουγραφία).

Πήγηνάμι στην παλιόστρατα, κι απ΄ του μουναχό τουν πλάτανου ίσιαμι του τζιαντέ κατέβηνάμι μι φόρτσα, ντγιό τρεις ψηλά στουν αραμπά κι στα κλώσματα έπιφτάμι σουρός κουβανός κάτου. Τα γόνατά μας ήταν λαβουμένα κι ματουμένα κάθι βουλά. Τραβώντας τουν αραμπά απ΄ του σκινί γυρνούσαμι μι τα πουδάργια τουν ανήφουρου κι άϊ πάλι σιακάτου καβάλα.

Αντίς Αγιανάργιαρη, Αγιαντώνης

Μιά βδουμάδα ιτοιμάζουνταν η τχιά η Κατίγκου για του Πανηγύρι της Αγιανάργιαρης. Ηταν ταγμένη απού πέρυσι που την είχαν πιάση τα ριματικά.

— Κάτσι μαρή μάνα κι πάμι άλλη μέρα. Σήμερα βρήκις που γιουρτάζει ου Αργύρης να φύγης; Να μι΄ αφήκεις μουναχιά να δέχουμι τουν κόσμου;

Όχι κι όχι ικείνη.

— Είμι ταγμένη σί λέγου! Πάνου κί μουναχιά μου, μη σικλιτίζισι!

Ταχύ — Ταχύ την Παρασκιουβή τράβηξιν για του πραχτουρείου κί σιβαίνει σ΄ ένα λιουφουρείου γιουμάτου κόσμου Στου δρόμου την έπιασιν αντράλα, έτσι την έρχουνταν να βγάλη τ΄ άντιρά της. Τη φέρνει μιά σακκούλα του πιδί κί χώνει μέσα την μούτσκα της.

Σ΄ όλουν του δρόμου δε σήκουσιν κιφάλι. Σταμάτισιν, ξανασταμάτισι του Λιουφουρείου, οι κόσμοι ανέβιναν, κατέβιναν ώς που στου τέλους απόμεινην μουναχιά της η τχιάτσα.

Αϊντι, σήκου, εφτασάμι στη Βέροια, τη λέει ου σουφέρης.

— Στη Βέροια μ΄ εφιρέτι αμπρέ; Στην Αγιανάργιαρη δεν σας είπα να μι πάτι;

— Ποιά αγιανάργιαρη τχιάτσα, εδώ αγιαντώνη έχουμι!

— Αχού τί έπαθα η καϋμένη μου! Λουλαθηκέτι αμπρέ; Για δέσιμου είσι; Τί να φκιάσου τώρα στη Βέργια που δεν ξέρου κάν κανέναν;

— Να πας στουν Αγιαντώνη τχιάτσα. Σί χρειάζιτι.

Θυμώνει η τχιάτσα κί βάζει τίς τσιρίδις κί μαζώνητί ου κόσμους τσιτσιόκι. Έρχητι κί ου κουρουφύλακας.

— Τί γένιτι ιδώια; τη ρουτάει.

— Πιάστους κυρ κουρουφύλακα. Μί πήραν για την Αγιανάργιαρη κί μ΄ έφεραν στη Βέργια. Αυτό γένιτι.

Είδιν κί επαθιν ου άνθρουπους όσου να καταλάβη. Τη βάζη ύσταρνας σί άλλου λιουφουρείου κί τη στέλνη στη Νιάουστα

Αναμμένη κί μπαϊλντισμένη έφτασι σπίτι που ήταν γκούνα βίζιτις.

Ου γαμπρός της χουρίς να ξέρει τί έπαθιν τη λέει:

— Α, μαρή μάνα, είσι σα να γυρνάς απ΄ τουν Αγιαντώνη...

— Αμ, απ΄ τουν Αγιαντώνη γυρνώ η δόλια που να λουλάνει ουλάκιρου τουν ντουνιά! ..

Η ΝΑΝΑ Η ΜΑΡΙΓΙΑ

Απο την «Φωνή της Ναούσης»

Απλές αναμνήσεις

ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ = Μισός Αιώνας

Αν πριν από πενήντα χρόνια έλεγες κάποιον γνωστό σου ή φίλο σου, πως ύστερα από πραγματικά πενήντα χρόνια θα ανταμώσουμε και θα τα πούμε, θα σού-

Του
Κώστα Γκιουλέκα

λεγε πως παλάβωσε αυτός ο άνθρωπος ή κάτι το ναουσαί·κο «λου λάθηκε» ή «είναι για τον Αγιαντώνη της Βέροιας».

«Κι΄ όμως, κι όμως...» όπως λέει το τραγούδι, στη ζωή όλα μπορούν να συμβούνε.

Φθινόπωρο 1938. Ανοίγουν τα σχολεία και το Λάππειο Λύκειο τις πύλες του για να δεχθεί την τελευταία «φουρνιά» του Εξαταξίου Λυκείου. Ήδη από έναν χρόνο πριν, άρχισε να λειτουργεί το «οχτατάξιο» - Γυμνάσιο. Και επειδή είναι η τελευταία «φουρνιά» οι εισαγωγικές είναι πιο ελαστικές για όσους χτυπούν την «θύρα του Παραδείσου της Εκπαίδευσης».

Καμμιά υπερβολή. Πρώτη μέρα του σχολικού έτους 1938 - 39. Στην αυλή του Λαππείου, μπροστά στην κεντρική και μοναδική είσοδο, τελείται ο καθιερωμένος παραδοσιακός αγιασμός. Η παράταξη των μαθητών, χωριστά κατά τάξεις και χωριστά τα κορίτσια από τα αγόρια, έτσι έχουν τα έθιμα. Μπορεί να λέγεται μικτό το σχολείο, όμως όταν έχουμε σύναξη και γυμναστική χωριστά οι «αμνοί» από τα «ερήφια. Και το πρώτο «παράδοξο» η παρατεταγμένη δύναμη των αγοριών της πρώτης τάξης είναι πολυπληθέστερη από του συνόλου των υπολοίπων μαθητών και μαθητριών όλων των τάξεων.

Σύνολο μαθητών της Α΄ τάξης 96 αγόρια και κορίτσια, οι υπόλοιποι μαθητές και μαθήτριες των άλλων τάξεων γύρο στα 60. Για του λόγου το αληθές η Ε΄ και Στ΄ τάξεις έχουν από 9 μαθητές και μια από αυτές μόνο μια μαθήτρια!!!

Όταν μπήκαμε στην αίθουσα της Α΄ τάξης και την μεγαλύτερη του Λυκείου, καθήσαμε ανά τρείς σε κάθε θρανίο και τα θρανία είχαν φτάσει μπροστά στον πίνακα και την έδρα των καθηγητών.

Σ΄ αυτές τις συνθήκες λειτουργίας της εκπαίδευσης θα προσθέσουμε και την ποιότητα του διδακτικού προσωπικού. Αποφεύγω ονόματα για λόγους σεβασμού και ηθικής τάξης. Πάντως μας παρέδιδαν καθηγητές «τριων μαρτύρων». Ήταν φοιτητές που πήραν μέρος στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και στη Μικρασιατική Εκστρατεία και μετά το ελληνικό κράτος τους διώρισε καθηγητές, κατόπιν βεβαίωσης τριών μαρτύρων, για να καλύψει τα κενά της μέσης εκπαίδευσης.

Η σύνθεση των μαθητών της Α΄ τάξης εκείνης της χρονιάς (της τάξης μου) είχε και μια άλλη ιδιαιτερότητα. Να πούμε του στραβού το δίκαιο.

Κάνοντας σύγκριση της τότε εποχής με την σημερινή, είναι αδύνατο να σε πιστέψει ένα παιδί της σήμερον. Ένας αριθμός των μαθητών προέρχονταν από «καλές» οικογένειες της πόλης. Άλλο ένα μέρος από μεσαίες για κείνη την εποχή, που σήμερα θα θεωρούνταν αρκετά χαμηλού εισοδήματος, οι υπόλοιποι από φτωχές οικογένειες, που πότε στο σχολείο και πότε κοντά στους γονείς και τα μεγάλα αδέλφια στους μπαξέδες για την εξασφάλιση του πενιχθρού εισοδήματος της οικογένειας. Και παιδιά από τα γύρω χωριά της Νάουσας, πρώτη φορά τόσα πολλά κι αυτά φτώχεια και των γονέων.

Ένας σεβαστός αριθμός μαθητών του Λυκείου, κάθε μεσημέρι δεχόνταν την «συμπαράσταση» στο στομάχι τους στα μαθητικά συσσίτια στον «Αγιασωτήρη» που λειτουργούσαν χάρη στις άοκνες και φιλότιμες προσπάθειες του δη δημάρχου Φιλώτα Κόκκινου, του Αργύρη Παπαθανασίου του δάσκαλου Γκιουλέκα Θωμά και τόσων άλλων φιλότιμων και πατριωτών συμπολιτών μας.

Και για να ολοκληρώσουμε την εικόνα της εποχής. Η εμφάνιση των μαθητών - μαθητριών ήταν υποχρεωτική. Τα αγόρια κουρεμένα με την ψηλή μηχανή, τα κεφάλια «ζαμπέλκα» που λέγαν οι ναουσαίοι και πηλίκιο με την κουκουβάγια και τα αρχικά Π.Λ. δη λαδή Πρακτικό Λύκειο. Τα κορίτσια μαύρη ποδιά μέχρι τη μισή

γάμπα άσπρο γιακαδάκι και μαύρες κάλτσες. Χτένισμα κοτσίδα και άσπρες κορδέλες.

Η κυκλοφορία των μαθητών απαγορευόταν μετά τις οχτώ το βράδυ. Στον κινηματογράφο επιτρεπόνταν η είσοδος μόνο φίλμ, που έγραφαν «κατάλληλο για ανηλίκους» και με την προϋπόθεση ότι συνοδεύονταν από τους γονείς του ή μεγάλο αδερφό ή το πιο συνηθισμένο, Τετάρτη απόγευμα ή Σάββατο απόγευμα με ένα δίφραγκο ή μια δραχμή, ομαδικά με το σχολείο συνοδευόμενοι από τους καθηγητές μας.

⁂

Έτσι αρχίσαμε την μεγάλη μας πορεία, η γενιά των γεννηθέντων (σύν ή πλήν) το 1926 προς την κατάκτηση της άγνωστη για μάς «χώρας της μόρφωσης». Και δεν προλάβαμε να δούμε Θεού πρόσωπο. Μάς πλάκωσε η θύελλα του Παγκοσμίου Πολέμου και τα μαύρα χρόνια της χιτλεροφασιστικής κατοχής. Οκτώβρη 1940 είμαστε στην Γ' Λυκείου.

Πριν καλά καλά αρχίσουμε τα μαθήματα, άρχισε ο ελληνοϊταλικός πόλεμος, το Έπος της Αλβανίας - 28 του Οχτώβρη 1940, κλείνουν τα σχολεία. Και μείς οι μαθητές ακολουθούμε την τύχη όλων των άλλων, με τις συνέπειες του πολέμου και της κατοχής.

Οι Γερμανοί έρχονται στη Νάουσα, αρχές Μάη του 1941 και καταλαμβάνουν τα Σχολεία, μετατρέποντάς τα σε στρατώνες.

Καταμεσής του καλοκαιριού, ύστερα από ζυμώσεις και διαβουλεύσεις, γονέων, καθηγητών, όσοι επανέκαμψαν μετά το Αλβανικό μέτωπο και τοπικών αρχών και προσωπικοτήτων, αποφασίσθηκε να εκμεταλλευτούμε τις καιρικές συνθήκες, και έτσι άρχισαν να ξαναλειτουργούν το Λύκειο και το οχτατάξιο Γυμνάσιο στην ύπαιθρο, σε χώρους που μας πρόσφερε η μάνα φύση. Φορτωνόμασταν τρίποδα και πίνακα και πηγαίναμε στον Αηλιά, Αη Νικόλα, Τρία Πλατάνια και κάτω από τον ίσκιο μεγάλων δένδρων, καθηστοί στο χορτάρι και τα τετράδια στο γόνατο κάναμε μαθήματα. Κι όταν μας έπιανε ο ήλιος, η «τάξη» μετακινώνταν σε κατάλληλο χώρο.

Έτσι ως που άρχισε το φθινόπωρο μύρισε ο χειμώνας.

Ώστε μπήκε το ζήτημα που και πως θα ξεχειμωνιάσουμε. Και βρέθηκε λύση. Το καινούργιο «Κρυφό Σχολείο». Οι χώροι των εκκλησιών Παναγιάς, Νέου και Παλιού Προδρόμου. Μεταφέρθηκαν βρανία και πίνακες και διαρυθμήσθηκαν χώροι και τάξεις. Εμείς η Τρίτη Λυκείου, η πολυπληθέστερη, στο γυναικωνίτη της Παναγιάς. Βάλαμε και σόμπες και κουβαλάγαμε ξύλα. Αλλά από ζέστα μή ρωτάτε. Για να γράψουμε «χουρχουρίζαμε» τα χέρια μας, και συνέχεια χασμουριώμαστας από το κρύο και τη «λόρδα».

Οι συνθήκες διεξαγωγής των μαθημάτων «ιδανικές». Ησυχία, πια ησυχία όταν η ακουστικότητα του χώρου της εκκλησίας πολλαπλασίαζε τον κάθε ήχο και θόρυβο. Άκουγες όχι μόνο ότι κάποιος μιλάει, αλλά και ποιός μιλάει και σε τί μάθημα και κεφάλαιο του μαθήματος αναφέρονταν. Έπειτα προσφέρονταν η ευκαιρία για τους μαθητές μεγαλύτερης τάξης ή να φρεσκάρουν τις γνώσεις τους, που ήδη διδάχθηκαν ή να συμπληρώσουν τις γνώσεις τους που έχασαν λόγω μή παρακολουθήσεως των σχετικών μαθημάτων ή γιατί δεν διάβαζαν όταν μας τα δίδασκαν. Αλλά και οι μαθητές των μικρότερων είχαν το «αβαντάζ» να μαθαίνουν ύλη πριν περάσουν σε ανώτερη τάξη. Με λίγα λόγια γινόταν του «Κουτρούλη το Πανηγύρι». Επιστέγασμα των παραπάνω ήταν ότι προσφέρονταν και οι συνθήκες για να κάνουμε «σκανταλιές» τόσο μεταξύ τάξεων, όσο και σε βάρος καθηγητών μας, παρά το σεβασμό και την εκτίμηση που τους είχαμε. Κατόπιν εορτής και αναδρομικά τους ζητούμε συγνώμη και συγχώρεση, ό,τι κάναμε το κάναμε από παιδική αφέλεια και νεανικό παρορμητισμό. Δεν υπήρχε ποτέ οποιαδήποτε πρόθεση.

⁂

Άρχισε σιγά - σιγά να φεύγει το φθινόπωρο και νάρχεται ο χειμώνας της Νάουσας. Δεν είναι παίξε - γέλασε τα πράγματα. Αρχίσαμε να «τουρτουρίζουμε» και γιατί το κρύο σιγά - σιγά δυνάμωνε και γιατί τόσο το ντύσιμό μας, όσο και το φαγητό μας δε μας εξασφάλιζαν ούτε τις στοιχειώδεις θερμίδες, ούτε και ζεστασιά γενικά. Δε θέλω να επεκταθώ στο θέμα αυτό, πώς τη βγάλαμε στην κατοχή. Σε άλλο πόνημά μου θα ασχοληθώ δεόντως.

Ευτυχώς βρέθηκε και σ' αυτό το πρόβλημα ίσως η πιο καλή λύση. Και όταν λέγω «καλή λύση» εννοώ και χώρους «κατάλληλους» είχαμε και δε χάσαμε και άλλο χρόνο χωρίς να λειτουργεί το σχολείο. Η λύση ήταν ότι η διεύθυνση των εργοστασίων Λαναρά - Κύρτση προσφέρθηκε να μας στεγάσει προσωρινά, παραχωρώντας κάποιους χώρους αποθηκών.

Έτσι σε σύντομο χρονικό διάστημα κατασκευάστηκαν χωρίσματα από σανίδια και διαμορφώθηκαν ξεχωριστά χώροι για κάθε τάξη. Φυσικά και γραφείο καθηγητών και Λυκειάρχη. Έτσι «βολευτήκαμε» και κάθε μέρα οι μαθητές τόσο του Λυκείου, όσο και του οχταταξίου Γυμνασίου, κάναμε «ορειβασία», ανεβαίνοντας τις ανηφοριές προς τα εργοστάσια Λαναρά δρασκελώντας τα καλντερίμια, αυτό ήταν το οδόστρωμα των δρόμων και των σοκακιών της Νάουσας. Πήραμε και μια γεύση, το πώς «στουμπίζουν το πιπέρι»...!!! Να γίνω κατανοητός.

Δηλαδή είδαμε από κοντά, πώς κερδίζουν το μεροκάματο χειμώνα καλοκαίρι, δρασκελώντας τα καλντερίμια με τις γκαλέτζες, με λίγο μπάτσιο ή λακέρδα για προσφάγι, τα αδέρφια μας, οι γειτονές μας, συγγενείς και φίλοι όταν εμείς μπορούσαμε να μαθαίνουμε λίγα γράμματα περισσότερα.

∴

Το φθινόπωρο του 1943 ξαναεπιστρέψαμε στο Σχολείο μας. Στο δικό μας κτίριο το Λάππειο Διδακτίριο. Οι τρομεροί και σιδερόφραχτοι καταχτητές της Ευρώπης άρχισαν να κάμπτονται και να αποσύρουν τις δυνάμεις κατοχής για να εξασφαλίσουν τις εφεδρείες που χρειαζόταν στο ανατολικό μέτωπο και γιατί μύριζε το άνοιγμα του β΄ μετώπου κάπου στην Ευρώπη ή Ιταλία ή Γαλλία.

Σεπτέμβρης 1943 ένα γλυκό θερμό ακόμη απόγευμα κάμποσοι μαθητές του Λυκείου και Απόφοιτοι καθώς και ήδη φοιτητές, συγκεντρωθήκαμε πάνω στο Β΄ Δημοτικό Σχολείο στην αίθουσα που είχε και σκηνή Θεάτρου. Σκοπός μας ήταν η ίδρυση Συλλόγου Σπουδαστών και Αποφοίτων, μια ενέργεια που θα έβαζε σε κίνηση και δραστηριότητα και τους υπόλοιπους μαθητές, σπουδαστές και αποφοίτους που δεν ήταν οργανωμένοι στις αντιστασιακές οργανώσεις. Την ώρα που είχαμε συγκεντρωθεί, όσοι ήταν να συγκεντρωθούμε, ήρθε τρέχοντας και ασθμένοντας ο μακαρίτης Περικλής Χατζηπαράσχης και μας ανήγγειλε τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας. Αυθόρμητα ξεσπάσαμε σε ζητωκραυγές και πηγαία με μάτια δακρυσμένα τραγουδήσαμε τον Εθνικό Ύμνο.

Αφού ηρεμήσαμε, προχωρήσαμε στη συγκρότηση του Συλλόγου Σπουδαστών και Αποφοίτων Νάουσας και το όνομά του «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ». Στο πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο παίρνουν μέρος (όσους θυμάμαι) Σιάτρης Νικηφόρος (Πρόεδρος), Χατζηπαράσχης Περικλής, Παπαδόπουλος Γιώργος (αθλητισμός), Τάσος Σπύρου, Γκιουλέκας Κώστας (Γραμματέας), Ρίζος Χαράλαμπος, Γκούτας Γιάννης και άλλοι που δεν θυμάμαι και παρακαλώ να με συγχωρέσουν.

Απλώς αναφέρθηκα στο παραπάνω γεγονός, γιατί το θεώρησα υποχρέωσή μου να συμπεριληφθεί σ΄ αυτό το σημείωμα. Περισσότερα τόσο για τον «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ», όσο και για τη συμμετοχή και δράση των μαθητών και σπουδαστών της Νάουσας στην Εθνική Αντίσταση κατά την περίοδο της κατοχής θα ασχοληθώ σε ειδικό πόνημα γιατί ούτε ο χώρος αυτού του σημειώματος επιτρέπει και γιατί πρέπει να γραφτεί αναλυτικά και αντικειμενικά η πραγματικότητα χωρίς να ξεχάσουμε ή αδικήσουμε οποιονδήποτε.

∴

Την τελευταία τάξη την Στ΄ Λυκείου την κάναμε στο Σχολείο μας το Λάππειο Διδακτήριο. Τέλη του 1943 και οι πρώτοι οχτώ μήνες του 1944 ήταν τρυκιμιώδεις, ήταν οι τελευταίοι του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου για την Ελλάδα.

Η διεξαγωγή των μαθημάτων γινόταν μετ΄ εμποδίων, αλλά γινόταν. Η συμμετοχή και των μαθητών στην Εθνική Αντίσταση ήταν μαζική όπως και ολόκληρου του λαού της Νάουσας. Γεγονός που θα μας μείνει άσβεστο απ΄ τη μνήμη μας η σύλληψη από τους γερμανούς γκεσταπίτες και τους ντόπιους συνεργάτες τους του αξιέπαινου και αξέχαστου καθηγητή μας των μαθηματικών Χέλμη Γιάννη μέσα στην τάξη κατά την ώρα του μαθήματος.

Τέλη Ιούνη αρχές Ιούλη 1944. Καλούμεθα στην τελευταία δοκιμασία τις απολυτήριες εξετάσεις. Δεν μας έφταναν όλα τα άλλα «κεσάτια» που είχαμε, ιδιαίτερα τα αγόρια, ο τότε Λυκειάρχης (όνομα και μη χωριό), με το συμπάθιο επιεικώς τον κατατάσω στους φωτοσβέτες εκπαιδευτικούς, μας υποχρέωσε να έρθουμε στο πρώτο διαγώνισμα κουρεμένοι με την πρώτη δηλαδή «ζαμπέλκες». Να εξηγηθώ ο παραπάνω χαρακτηρισμός μου του φωτοσβέστη δεν αφορά την πράξη του κουρέματος. Αυτό ήταν σταγόνα στον ωκεανό του όλου βίου και της πολιτείας, του κυρίου Λυκειάρχη.

Έτσι ενώ άρχισε να διαφαίνεται το τέλος του φριχτού πολέμου και να σκάει ο αυγερινός της καινούργιας ειρηνικής ζωής για όλους τους λαούς και τις χώρες και για τη δική μας πατρίδα και τον υπέροχο λαό μας, εμείς οι απόφοιτοι του Πρακτικού Λυκείου Νάουσας σειράς 1944, πρέπει πάντοτε να το γράφουμε με μεγάλα χοντρά νούμερα αυτό το έτος, τελειώσαμε μια περίοδο της ζωής μας και ξεκινήσαμε να αρμενίσουμε στο άγνωστο πέλαγος της ζωής με βάρκα την ελπίδα και με κουπιά τη θέληση και την αξιοπρέπεια.

Αυτή η «φουρνιά» των αποφοίτων του Λυκείου Νάουσας του 1944 είμασταν οι παρακάτω 39, 12 κορίτσια και 27 αγόρια:

1. Αντωνόπουλος Μενέλαος
2. Αλδάκος Στέργιος
3. Αρχοντοχωρίτης Φιλώτας
4. Αρίντζης Εμμανουήλ
5. Βασιλείου Βασίλειος
6. Βαλταδώρου Αικατερίνη
7. Βαλταδώρου Ευγενία
8. Γεωργιάδης Γεώργιος
9. Γεωργιάδης Κωνσταντίνος
10. Γκιουλέκας Κων)νος
11. Δεινόπουλος Πέτρος
12. Ζάουρεβαλντ Λοτη
13. Ζαχαρόπουλος Αντώνιος
14. Θυμιόπουλος Αριστείδης
15. Καράτζιας Τρύφων
16. Καράτζια Καλλιόπη

17. Καψίδου Λίτσα
18. Καραγιοβάννου Ευδοξία
19. Κοτζάμπασης Γεώργιος
20. Λάππας Αντώνιος
21. Δημητριάδης Δήμος
22. Μέσκος Αναστάσιος
23. Μέσκος Σταύρος
24. Μακρή Πασχαλίνα
25. Μαυροπούλου Έφη
26. Μπάνος Ιωάννης
27. Μούρτζιου Αικατερίνη
28. Ξανθίδης Ιωάννης
30. Οικονόμου Γεώργιος
31. Παπαδόπουλος Ασημάκης
32. Ραπτόπουλος Νικόλαος
33. Σιμομώκιου Αικατερίνη
34. Σέρμπος Δήμος
35. Στανίσης Κων)νος
36. Τουρπάλη Ελένη
37. Τασιώνη Αφροδίτη
38. Χαρούλης Ορέστης
39. Χατζηπαράσχης Περικλής.

Πολλοί χαρακτηρίζουν απόψεις ή και προσπάθειες συνανθρώπων τους με τη φράση «ουτοπία» ή «άστον να ονειρεύεται».

Κι όμως χωρίς όνειρα, χωρίς φαντασία αποδείχτηκε, η ζωή δεν προχωρά, μένει στάσιμη πισωγυρίζει, καταστρέφεται. Ναι όλοι μας, είτε νέοι άνθρωποι είμαστε, είτε οποιασδήποτε ηλικίας πρέπει να έχουμε όνειρα για τη ζωή που συνεχίζει και την ακολουθούμε. Τη ζωή πρέπει να την κοιτάμε συνεχώς στα μάτια, γιατί αλλιώς θα μας γυρίσει τις πλάτες. Δεν υπάρχει στη ζωή «δεν μπορώ να το κάνω», αυτό σημαίνει σταμάτημα της ζωής. «Δε θέλω να το κάνω» είναι η σωστή έκφραση. Αυτό μας δραστηριοποιεί εν συνεχεία και δίνει κατάλληλη συγκυρία, κατορθώνουμε αυτό που κάποτε λέγαμε «δεν μπορώ». Η ζωή δε σταματά. Εμείς βιολογικά χαιρόμαστε ένα, απειροελάχιστο μόριο τόσο της ανθρώπινης ζωής, όσο και του σύμπαντος.

Έτσι η ουτοπική και ονειροπόλα σκέψη για το πότε και πως θα ανταμώσουν κάποτε οι επιζήσαντες της φουρνιάς των αποφοίτων του Λυκείου 1944 έγινε δυο φορές πραγματικότητα χωρίς να «λουλαθεί» κανένας και χωρίς να πάει στον «Αγιαντώνη».

Τον Ιούνιο του 1984 γιορτάσαμε «μεγαλοπρεπώς» τα 40 χρόνια αποφοίτησης.

Τον Ιούνιο του 1994 γιορτάσαμε «μεγαλοπρεπέστατα» τα 50 χρόνια από την αποφοίτησή μας. Αιώνια θύμηση στους οχτώ μέχρι τώρα αποδημήσαντες λατρευτούς μας συμμαθητές και συμμαθήτριες και εύγε σε όσους παραβρέθηκαν.

Είπαμε ότι πέρασαν πενήντα χρόνια από την αποφοίτησή μας. Πόσο κάνουν αυτά τα πενήντα χρόνια; Απλά πολύ απλά: κάνουν «Μισό Αιώνα».

Προσέξατε

— Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφραζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

— Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται.

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ»

Ο Σύλλογος Αποφοίτων και το περιοδικό του «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στεγάζονται στη Δημοτική Βιβλιοθήκη.

Ώρες λειτουργίας:

Κάθε Παρασκευή 6 - 8.30 μ.μ.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ και ΠΕΖΑ

της Γιάννας Παγιαυλή

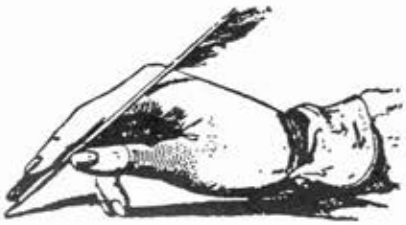

Δεσμώτες

Αφήνοντας τ' άρβυλα
κει π' αρχίζει να χαράζει
η αυγή μιας μελλοθάνατης μέρας
ξυπόλυτη
με μια σπασμένη ομπρέλα κρατώντας
κινά για μια πορεία
προκαθορισμένη.
Και σαν τον Δυσσέα
απ' τις Σειρήνες φυλάγεται
με βουλοκέρι
που στέκετ' ανήμπορο
μπρος στο μεγαλείο
τ' Αγγελιοφόρου της μέρας
Και σύ ομπρελοφορούσα κόρη
κοιτώντας τις στάλες
βροχών και φωτών
ν' αποφύγεις
ξεχνάς τα πόδια να κοιτάξεις
που περπατούν στεκούμενα
στο ίδιο μέρος
δέσμια σχοινιών και αλυσίδων
αοράτων.

Υπέρβαση

Βουτηγμένη μες σε μια πόλη
που σπαράζει στην ακινησία της
τον χρόνο της υπέρβασης μετρώ
που δεν φτάνει.
Μνήμες και βάσανα μικρά
διατρυπώντας με
την μυχια φλόγα να θεριέψουν
ικανά δεν μοιάζουνε.
Κι ο χρόνος, αλύπητος εχθρός
κρυμμένος στην ανυπαρξία του
ούτε πεθαίνει, ούτε ζει
άπιαστος, αιθεριος κεραυνός
τα μάτια και το μέτωπο
σμιλευει.

Σεπτέμβρης

Μπηκ' ο Σεπτέμβρης
και συ χαμένος
στις Συμπληγάδες της αμφιβολίας σου
ακόμα να φανείς
Και γω
σαν πίνακας του Ρενουάρ
ντυμένη χίλια χρώματα
καλοκαιρινά
να ρθείς περιμένω
καθώς σε γκρίζο τοίχο κρεμασμένη
μοναχική κι απόμακρη
κοιτώ την πόρτα
την κλειδαμπαρωμένη.
Κι είναι βαριά η σιωπή
σαν θέλεις να μιλήσεις
σαν να σου κόβουν τα φτερά
πριν να τα δοκιμάσεις.

Έτσι... χωρίς τίτλο

Το τσιγάρο δεν λέει να τελειώσει. Κάθε ρουφηξιά και μια καινούργια δοκιμασία. Ίσως δεν θάπρεπε να πάρω τα κατοστάρια μια και συχνά μου συμβαίνει να βαριέμαι κάπου στη δέκατη ρουφηξιά όλη αυτή τη γαλάζια ομίχλη που καταπίνω και με καταπίνει ύπουλα.

Αλλά ξέρω τον εαυτό μου. Δεν μπορώ να σβύσω τσιγάρο στη μέση, ούτε και μπορώ να δώσω τζούρα σε κάποιον. Εκτός από το μηχανάκι και τα χιλιοδιαβασμένα μυθιστορήματα, τα στοιβαγμένα σε κούτες ΝΟΥΝΟΥ, τίποτε άλλο εκτός από το τσιγάρο δεν μου προσφέρει την απεχθή και προκλητική αίσθηση ιδιοκτησίας. Είναι δικό μου και θα το καπνίσω μέχρι τέλους.

Ο καφές δίπλα με περιμένει με ανυπομονησία... Αυτόν δεν με πειράζει να τον αφήσω στη μέση. Συνήθως τον αφήνω. Τον πίνω γιατί κάτι τέλος πάντων θάπρεπε να παραγγείλω σ' αυτή την κάθε άλλο παρά πρωτότυπη καφετέρια.

Σταγόνα - σταγόνα τον πίνω μια και έτσι παρατείνεται το δικαίωμά μου να κάθομαι σ' αυτή τη πολυθρόνα. Δεν θα τον τελειώσω πριν αποφασίσω για το που θα πάω μετά. Ν' αποφασίσω; Είναι αστείο. Όταν η τσέπη είναι ελαφριά και η διάθεση βαριά εναι γελοίο να μιλάς για επιλογή. Κινήσαι - θες δε θες - στα πλαίσια της αναγκαιότητας.

Δίπλα μου περνάει πλήθος κόσμου, μεταμφιεσμένο με κάθε είδους μοντελάκια της τελευταίας μόδας. Κοιτώ αυτό το κοριτσάκι χωμένο μες τις ροζ δανδέλες του. Άραγε πόσες χαμένες παιδικές αναμνήσεις πρέπει να ανασκαλέψω για να με βρώ;

Και κείνα τα δυο ζευγάρια τα καθισμένα στο απέναντι παγκάκι... Παρέα προφανώς.

Η κοπέλα με το κίτρινο μπλουζάκι κινά το χέρι της πάνω - κάτω, αριστερά - δεξιά και η ματιά γεμάτη αγωνία για το αν τα λόγια της εισχώρησαν και κυρίευσαν στα μάτια και το μυαλό του διπλανού της. Να ένα ευτυχισμένο ζευγάρι! Προσπάθεια και πάλι προσπάθεια να σπάσει η δυαδικότητα των υπάρξεων.

Η κοπέλα δίπλα της νωχελικα κοιτάζει το νύχι που προεξέχει απ' το σανδάλι της. Ο διπλανός της σηκώθηκε - κανένας δεν τούδωσε σημασία - έκοψε ένα φυλλαράκι απ' τη συστάδα των θάμνων που κείτονταν παραπέρα και ξαναγύρισε στη θέση του αργά. Καθόλου δεν τον έκαιγε αν θα βρεθεί ένα λεπτό νωρίτερα δίπλα στη κοπέλα. Άλλωστε αυτή δεν κοίταζε τίποτε άλλο πέρα απ' το νύχι του ποδιού της που εξείχε απ' το σανδάλι.

Ώρα να φεύγω. Κι αυτό το κοριτσάκι, το βουτηγμένο στις ροζ δαντέλες μ' έχει τρελλάνει με τις τσιρίδες του. Να πάω πού; Αίσθηση ελευθερίας σ' όλο το μεγαλείο της. Δεν έχω παρά ν' αποφασίσω και να πάω.

Δεν σέρνω κανέναν από δίπλα μου. Άλλωστε δεν έχω παρά να δώσω λογαριασμό μόνο στον εαυτό μου. Αχ! Πόσο δυσβάσταχτη είναι όλη αυτή η αίσθηση ελευθερίας σ' όλο της το μεγαλείο. Ας ήταν κάποιος να μου πεί που θα ήθελε να πάμε. Δεν θα ρωτούσα το γιατί...

Θυμάμαι πέρσυ τέτοιο καιρό, καθόμασταν στο ίδιο τραπεζάκι, το τσιγάρο πάλι με μπούκωνε και γω ένιωσα μέσα μου ν' αναβλύζει μια μεθυστική έξαρση ζωντάνιας.

— Πάμε; σου είπα.

— Για πού; μου απάντησες μετά από λίγα δευτερόλεπτα λες και η ερώτηση σου φάνηκε περίεργη και ήθελες να ζυγίσεις τί έκρυβε από πίσω.

Όπου θες, σου είπα. Όπου κάνεις κέφι εγώ έρχομαι.

Και ήθελα τόσο να σου κάνω το κέφι! Ήθελα τόσο να υπήρχε ένα μέρος που θα πέθαινες για να το δείς και γω δεν θάχα τίποτε άλλο να κάνω παρά να στέκομαι σιωπηλή δίπλα σου και να το βλέπω με τα μάτια σου.

— Καλά καθόμαστε δω. Άλλωστε δεν τελειώσαμε τον καφέ μας, μου είπες. Έμεινα να κοιτάζω τη χρυσή αλυσίδα στο λαιμό σου λες και το να μή σπάσει ήταν η μόνη μου ένοια και ήθελα να σου φωνάξω πως ούτως ή άλλως εμένα δε μ' αρέσει ο καφές, τον πίνω μόνο για να καπνίσω περισσότερο, συνήθως τον αφήνω στη μέση, δεν με πειράζει...

Δεν είπα όμως τίποτε. Μόνο μια κακία φουντωσε μέσα μου για όλα αυτά τα χέρια και τα μυαλά πούχτισαν αυτή τη πόλη και δεν φρόντισαν να φτιάξουν ένα κομμάτι που θα τ' αγάπαγες πολύ, που θάθελες να πάμε να γευτούμε το χρώμα του και να μυρίσουμε την ευωδιά του.

Αχ! νάξερα εγώ τουλάχιστον ένα πάρκο, ένα παρτέρι που να μου άρεσε, να πάμε να στο δείξω. Νά το δεις μες απ' τα μάτια μου... Όμως εδώ και χρόνια έχω πάψει να ψάχνω τους δρόμους και τα σοκάκια αυτής της πόλης.

Στο μόνο που φρόντισα τόσα χρόνια να πειθαρχήσω τον εαυτό μου είναι να μήν κοιτώ ψηλά για να μή νιώθω πόσο μικρή και μόνη είμαι μέσα σ' όλο αυτό το συνοθύλευμα μπαλκονιών, κεραίων, και κατάκλησταν παραθύρων. Λες και το μυαλό μου με τέχνη μαραγκού έχει κόψει ότι είναι πέντε μέτρα πάνω απ' το κεφάλι μου.

Γιάννα Παγιαυλή

Τα Πολιτιστικά του τριμήνου

Οι τελευταίοι μήνες της χειμερινής σαιζόν κάθε χρόνο είναι γεμάτοι από κάθε είδους πολιτιστικές εκδηλώσεις. Από τον κανόνα δεν μπορούσε να ξεφύγει και η φετεινή χρονιά. Ρίχνοντας μια ματιά στα πολιτιστικά του τελευταίου τριμήνου βλέπουμε ότι τον πρώτο λόγο έχει η μουσική.

Συναυλίες με τίτλο «Όμορφη και παράξενη πατρίδα», έδωσε το «Μουσικό Εργαστήρι», το πρώτο Σαββατοκύριακο του Απριλίου στο Δημ. Θέατρο. Διηύθυνε όπως πάντα ο συντονιστής και δημιουργός του καθηγητής κ. Πέτρος Στοΐδης.

Το πρόγραμμα περιλάμβανε τραγούδια που αναδεικνύουν την ιδιαιτερότητα, αλλά και την ομορφιά της Ελλάδος. Φέτος στο «Μ. Ε.» συμμετείχαν 33 μαθητές απ' όλα τα Γυμνάσια και Λύκεια της πόλης μας.

ΤΟ «ΜΟΥΣΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ» ξεκίνησε το 1983 από μια ανάγκη να εκφράσουν τις μουσικές ανησυχίες τους οι μαθητές, δημιουργώντας παράλληλα εκδηλώσεις που θα ξέφευγαν από τα στενά πλαίσια των σχολικών γιορτών και θα αποκάλυπταν και τις άλλες ικανότητές τους.

Από τότε μέχρι σήμερα το «ΜΟΥΣΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ» συμμετείχε σε πολλές εκδηλώσεις (συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις) δίνοντας μια άλλη διάσταση σ' αυτές με την ποιότητα της δουλειάς του και την καλλιτεχνική αρτιότητα των μελών του. Οι εκδηλώσεις αυτές αποδείκνυαν έμπρακτα ότι οι μαθητές δεν είναι και κυρίως δεν πρέπει να είναι αποδέκτες μόνο «ξερών γνώσεων», αλλά άνθρωποι με προβληματισμούς και ικανότητες που διεκδικούν τις ευκαιρίες στη ζωή και τη συμμετοχή τους στη διαμόρφωση του πολιτιστικού «γίγνεσθαι».

Αποκορύφωμα όλων αυτών ήταν οι συναυλίες του 1990 και 1991 που χάραξαν μια καινούργια περίοδο στην ιστορία του συγ

Της Ελένης Μήτσιαλα - Ζεγκίνη

κροτήματος. Η περίοδος αυτή αποτελεί μια προσπάθεια παρέμβασης στα μουσικά πράγματα της πόλης μας με στόχο τη γνωριμία της νεοελληνικής ποίησης και της σύγχρονης ελληνικής μουσικής στους μαθητές και γενικότερα στο κοινό της Νάουσας.

Την ευθύνη της οργάνωσης ανέλαβε και φέτος το 2ο Γυμνάσιο, με τη συμπαράσταση του συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του σχολείου και του Εκπαιδευτικού Ομίλου.

∴

Την Κυριακή 17 Απριλίου, ακούστηκε Βυζαντινή Μουσική. Στην Εστία Μουσών πραγματοποιήθηκε το 1ο Σεμινάριο Βυζαντινής Μουσικής, που διοργάνωσαν η Σχολή Βυζαντινής Μουσικής του Δημοτικού μας Ωδείου και ο σύλλογος Φίλων Βυζαντινής Μουσικής.

Προλόγισε ο καθηγητής της Σχολής κ. Γεώργιος Ορδουλίδης, ο οποίος τόνισε ότι το σεμινάριο αποτελεί και πνευματικό μνημόσυνο όσων κοπίασαν και συνέβαλαν στη διατήρηση και προβολή της εθνικής μας μουσικής, όπως ο Μακαριστός Μητροπολίτης Παύλος, ο ιερέας Θεοφ. Καφετζής, ο δάσκαλος Σταύρος Γουργουλιάτος κ.λ.π.

Στο τέλος του σεμιναρίου ακούστηκαν αντιπροσωπευτικοί ύμνοι από τους μαθητές της Εστίας Μουσών και έγινε απονομή των πτυχίων στους περισινούς απόφοιτους της σχολής Βυζαντινής Μουσικής.

∴

Οι φίλοι της σοβαρής μουσικής είχαν την ευκαιρία να απολαύσουν δυο μουσικές βραδιές στην αίθουσα κοντσέρτων της Εστίας Μουσών. Η πρώτη στις 23 Απριλίου με έργα για βιολί και κιθάρα με τους καθηγητές του Δημοτικού Ωδείου Θεσ)νίκης, Γιώργο Πέτρα (βιολί) και Κάλλη Καστώρη (κιθάρα). Και στις 22 Μαΐου η δεύτερη με τη Γεωργία Συλλαίου (κλασικό τραγούδι) και Κατερίνα Ξενιτίδου (πιάνο).

∴

Η χορωδία και μαντολινάτα του Ωδείου μας είχε δυο εκδηλώσεις αυτή την περίοδο.

Η πρώτη εμφάνισή της ήταν στη Σόφια στις 24 Απριλίου και η δεύτερη η ετήσια συναυλία που δόθηκε στο Δημοτικό Θέατρο στα μέσα Μαΐου υπό τη διεύθυνση του κ. Γιάννη Μακρογιώργου.

Στο πρώτο μέρος του προγράμματος εμφανίστηκε η μικτή χορωδία που τραγούδησε έργα των Προκόπιεφ, Τόμας Μόρλεϊ, Γιόχαν - Στερλείν, Παπαστεφάνου, Βέρντι και Χατζηνάσιου. Τα περισσότερα με συνοδεία πιάνου από τις Αικ. Καλλιδάκη και Μαρία Κουκούλου.

Στο δεύτερο μέρος η χορωδία απέδωσε έργα Ελλήνων συνθετών με συνοδεία της 15μελούς μαντολινάτας. Ήταν συνθέσεις των Νέπκα, Θεοδωράκη, Ροδίου, Βισβάρδη, Χατζηνάσιου, Ανδριόπουλου,

Καραγιαννίδη και Τσαμπουνάρα. Σολίστ στο α΄ μέρος ο κ. Νικ. Καλλιδάκης, ενώ στο β΄ μέρος ο κ. Ε. Ζιαμπάκας.

∴

Στο διήμερο των πολιτιστικών εκδηλώσεων για το Ολοκαύτωμα δόθηκε, στην κατάμεστη αίθουσα κοντσέρτων, ρεσιτάλ κιθάρας του Θάνου Μήτσαλα, ο οποίος καταχειροκροτήθηκε για την υψηλή τεχνική του και για την ερμηνεία των «δύσκολων» έργων που έπαιξε.

∴

Στις 22 Μαΐου πραγματοποιήθηκε στο Δημοτικό Θέατρο μια ενδιαφέρουσα μουσική εκδήλωση από το 3ο Γυμνάσιο της πόλης μας. Δέκα μαθητές με την καθηγήτριά τους κ. Φωτεινή Κουλιάτση έπαιξαν με την ορχηστρούλα τους και τραγούδησαν μελοποιημένα ποιήματα των Σεφέρη, Ελύτη, Ρίτσου, Γκάτσου κ.λ.π. με πολύ επιτυχία και καταχειροκροτήθηκαν.

∴

Τέλος τον Απρίλιο και το Μάϊο το Δημοτικό Ωδείο πραγματοποίησε στην Εστία Μουσών και στο Δημοτικό Θέατρο τις καθιερωμένες επιδείξεις των Μαθητών του όλων των τάξεων και του μουσικού Νηπιαγωγείου στα όργανα που διδάχτηκαν. Οι γονείς και οι φίλοι των παιδιών χάρηκαν τους νέους εκκολαπτόμενους μουσικούς.

Παράλληλα με τις τελευταίες επιδείξεις των μαθητών έκανε και την πρώτη της εμφάνιση η ορχήστρα εγχόδων και πνευστών του Ωδείου υπό τη διεύθυνση του καθηγητή κ. Αθανασίου Πετσούλα. Η 13/μελής ορχήστρα αποτελείτο από 7 μαθητές της Εστίας Μουσών και 6 καθηγητές.

Ποιητική βραδιά, Μ. Γιαννακοβίτου, Ολοκαύτωμα 1994

Μουσική βραδιά από το 3ο Γυμνάσιο

Το Θέατρο αυτό το τρίμηνο δεν έχει να παρουσιάσει πολλές αξιόλογες εκδηλώσεις. Με τη λήξη του σχολικού έτους βλέπουμε παιδικές σχολικές παραστάσεις ή επαναλήψεις, καθώς και τις επετειακές εκδηλώσεις για το Ολοκαύτωμα.

Μια εξαιρετική τιμή για το Θέατρο της πόλης μας ήταν τα τρία πρώτα βραβεία που απέσπασε το Θεατρικό εργαστήρι του Π.Κ.Ν. στο Φεστιβάλ Ερασιτεχνικού Θεάτρου Καρδίτσας με τον «Ταρτούφο» σε σκηνοθεσία Δημ. Αραμπατζόγλου. Τα βραβεία ήταν: βραβείο α΄ ανδρικού ρόλου (Μελέτης Λδαμίδης), βραβείο β΄ ανδρικού ρόλου (Φώτης Ιγνατιάδης) και βραβείο ενδυματολογίας (Αλεξ. Οικονόμου). Η παράσταση απέσπασε κολακευτικότατα σχόλια, τόσο από τους θεατές, όσο και από τον τοπικό τύπο της Καρδίτσας.

∴

Την παραμονή του Ολοκαυτώματος στο Δημοτικό Θέατρο, πραγματοποιήθηκε το αφιέρωμα στον Τάσο Καρατάσιο από το Θεατρικό εργαστήρι το Π.Κ.Ν. σε συνεργασία με το Λύκειο Ελληνίδων. Η

σκηνοθεσία και η μουσική επιμέλεια ήταν του Αλεξ Οικονόμου. Επίσης απαγγέλθηκαν ποιήματα της Μαρίας Γιαννακοβίτου με μουσική υπόκρουση από κομμάτια που επέλεξε ο Αργύρης Καρατσιώλης.

Στον ίδιο κύκλο εκδηλώσεων περιλαμβάνεται και το έργο του Χρήστου Μπαταντζή «Εκείνος ο σκληρός Απρίλης», που ανεβάστηκε από τους μαθητές της Στ΄ τάξης του 8ου Δημ. Σχολείου σε σκηνοθεσία του Δημήτρη Βάντση. Ήταν μια ποιητική προσέγγιση στο Ολοκαύτωμα της Νάουσας με λόγο, εικόνα, μουσική και φως.

∴

Τέλος Μαΐου οι μαθητές της Ε΄ τάξης του 8ου Δημ. Σχολείου ανέβασαν το έργο του Αντώνη Δελώνη «Άρες Μάρες και... Τρελάρες» σε σκηνοθεσία των δασκάλων του σχολείου Αθ. Δόδη και Δημ. Χαλάτση.

Στις 4 Ιουνίου, η Θεατρική ομάδα του 4ου Δημοτικού Σχολείου, πήρε μέρος στο φεστιβάλ παιδικού Θεάτρου που πραγματοποιήθηκε στη Θέρμη Θεσ)νίκης με το έργο του Γιάννη Ξανθούλη «Ανέβα στη στέγη να φάμε το σύνεφο» το οποίο είχε παρουσιαστεί με επιτυχία στην πόλη μας.

∴

Στα εικαστικά είχαμε δυο εκθέσεις στο πρώτο δεκαπενθήμερο του Απριλίου.

Στο «Στέκι Νεολαίας» η συμπολίτισσά μας ζωγράφος Ελένη Ανδρονικίδου παρουσίασε τη νέα της δουλειά, έργα με τη γνωστή της τεχνοτροπία, αλλά και αγιογραφίες σε ξύλο.

Αγιογραφίες επίσης παρουσίασε και η Αγγελική Δαλανά - Βλάχου στο φουαγιέ του Δημοτικού Θεάτρου.

Τέλος στη Θεσσαλονίκη ο Νικόλας Μπλιάτκας παρουσίασε στο Πολιτιστικό Καφενείο «Χρώμα», έργα του δουλεμένα με ξύλο, μέταλλο, χαρτί και χρώμα.

8ο Δημοτικό Σχολείο. «Άρες, μάρες και τρελάρες»

«ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ, ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ»

Της Ευγενίας Ζάλιου - Μπασιακούλη

Το Σάββατο 4 Ιουνίου ώρα 8.30 το βράδυ, στο Κέντρο Εργαζόμενης Νεότητος Εργατικής Εστίας, έγινε μια ενδιαφέρουσα εκδήλωση με θέμα: «Γυναίκες της Νάουσας το τέλος μιας εποχής». Ήταν αφιερωμένη στις ελάχιστες Ναουσαίες γυναίκες, που εξακολουθούν να φορούν τη θαυμάσια τοπική παραδοσιακή φορεσιά.

Η εκδήλωση περιλάμβανε τρία μέρη:

1. Έκθεση φωτογραφίας, με περισσότερες από 120 σπάνιες και παλιές φωτογραφίες (η παλιότερη του 1867 και η νεώτερη του 1954) όπου απεικονίζονται Ναουσαίες γυναίκες με τοπικές φορεσιές σε διάφορες στιγμές της ζωής τους. Γιορτινές ή καθημερινές, είτε μόνες, είτε με τον άνδρα τους, είτε με την οικογένειά τους.

2. Ανάλυση και παρουσίαση της φορεσιάς κομμάτι - κομμάτι, με προβολή διαφανειών και κατατοπιστικές επεξηγήσεις από την Προϊσταμένη του Κέντρου Ευγενία Ζάλιου - Μπασιακούλη.

3. Συζήτηση με τις γιαγιάδες, που στην κυριολεξία «έκλεψαν» την παράσταση με τις ιστορίες και τις αναφορές τους στο παρελ-

θόν.

Την εκδήλωση παρακολούθησαν με μεγάλο ενδιαφέρον περισσότερα από 200 άτομα, ο Δήμαρχος κ. Γ. Πολάκης, ο πρώην Δήμαρχος Δημήτρης Βλάχος και η πρώτη γυναίκα Πρόεδρος της Εργατικής Εστίας κ. Ιωάννα Ζερβάκη, η οποία εκφράστηκε με τα καλύτερα λόγια για την όλη εκδήλωση και για το έργο που επιτελείται στην Σχολή. Υποσχέθηκε μάλιστα να εκδώση η Εργατική Εστία σε λεύκωμα τις φωτογραφίες και πρότεινε να προβληθεί και σε άλλα μέρη η εργασία, ώστε να γνωρίσουν τη θαυμάσια ναουσαΐϊκη φορεσιά. Την ίδια υπόσχεση έδωσε και ο δήμαρχος κ. Γ. Πολάκης.

Στο τέλος όλοι οι καλεσμένοι, γεύτηκαν το θαυμάσιο ναουσαΐϊκο μπουφέ με πίττες, γλυκά, μουστόπιτα κλπ., που με πολύ αγάπη ετοίμασαν οι μαθήτριες και το προσωπικό της Σχολής.

Η φωτογραφική έκθεση, μεταφέρθηκε για μια βδομάδα στο φουαγιέ του Πολιτιστικού Κέντρου και την επισκέφθηκαν πολύ μεγάλος αριθμός Ναουσαίων, που με συγκίνηση είδαν αγαπημένα πρόσωπα και ανέτρεξαν σε παλιές μνήμες.

Χαρακτηριστικά οι Αχιλλέας - Ελένη Γκούντα, έγραψαν:

«Μια Ιστορία σε φωτογραφίες. Ξαναζωντανεύει η παλιά Νιάουστα του περασμένου αιώνα και της αρχής του σημερινού που φεύγει. Κυρίως η Ναουσαία γυναίκα, η άξια, η νοικοκυρά και η Νταϊλιάνα.

Συγχαρητήρια για την ωραία δουλειά. Και σε ανώτερα!».

11 Ιουνίου 1994

Οι Ναουσαίες Παν. Τσιάτσιου, Αφρ. Τρύφων, Μαρ. Τριανταφύλλου και Ελένη Τσιάκου με την πρόεδρο της Ερ. Εστίας κ. Ιωαν. Ζερβάκη και την προϊσταμένη του ΚΕΝΕ κ. Ευγενία Ζάλιου

«Γυναίκες της Νάουσας, το τέλος μιάς εποχής»

ΓΕΩΡΓΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ

Από τότε που ένιωσα τον εαυτό μου βλέπω τους γεωργούς ν' αγωνίζονται για μια αυξημένη ποσοτικά και καλύτερη ποιοτικά παραγωγή και ν' αδικούνται συνέχεια γιατί οι τιμές που πετυχαίνουν τα προϊόντα τους κατά την πώληση (τιμές γ. προϊόντων στα χέρια των γεωργών) μειώνονται αδιάκοπα σε σχέση με τις τιμές των διαφόρων προϊόντων που αγοράζουν σαν καταναλωτές. Για όσους δεν συνειδοποίησαν το πρόβλημα και για τους δύσπιστους θα δώσω αμέσως τον παρακάτω πίνακα που περιέχεται στο βιβλιαράκι της Ενωμένης Ευρώ- (Ε.Ο.Κ.) «Κοινή Αγροτική Πολιτική για τη δεκαετία του 1990».

Απ' ότι βλέπουμε στον πίνακα οι τιμές των γεωργικών προϊόντων στα χέρια των γεωργών αυξανόταν κατά 5,1%, κάθε χρόνο, ενώ ο γενικός δείκτης τιμών (τιμάριθμος) αυξανόταν κατά 7,5% και το εισόδημα ανά κάτοικο αυξάνονταν κατά 8,5%. Αυτοί οι αριθμοί μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι τιμές που απολάμβανε ο γεωργός υποτιμούνταν κάθε χρόνο κατά 2,4% σε σχέση με τον τιμάριθμο και ότι στα 11 χρόνια του πίνακα υποτιμήθηκαν κατά 26,4% δηλαδή τα γεωργικά προϊόντα μέσα σε 11 χρόνια έχασαν περισσότερο από το 1/4 της αξίας τους. Αυτά συνέβησαν στην Ενωμένη Ευρώπη που έχει ένα αρκετά σωστό σύστημα προστασίας της γεωργίας της, (κυρίως για λόγους αυτάρκειας τροφίμων) για το οποίο δέχθηκε τεράστιες πιέσεις στις διαπραγματεύσεις τηςGATT, από τις ΗΠΑ για μείωση αυτής της προστασίας.

Ένα άλλο στοιχείο που πρέπει να έχουμε υπόψη είναι το γεγονός ότι καθώς το εισόδημα των καταναλωτών - κατοίκων μίας χώρας αυξάνει, αυξάνουν και οι δαπάνες

Ετος	Δείκτης τιμ. γ. προϊόντων στα χέρια των γεωργών	Δείκτης τιμών ειδών διατροφ. στη κατανάλωση	Γεν. δείκτης τιμών στην κατανάλωση (τιμάριθμος)	Καθαρό διαθέσιμο εισόδημα ανά κάτοικο
1977	100	100	100	100
1978	103	107	105	111
1979	109	116	115	124
1980	116	128	131	139
1981	130	143	146	151
1982	144	159	161	164
1983	153	170	173	177
1984	158	182	184	190
1985	162	192	195	204
1986	163	198	200	215
1987	163	202	205	225
Μέση ετήσια αύξηση%	5,1	7,3	7,5	8,5

Του Αργύρη Γκουντάρα γεωπόνου - οικον)λόγου στο Ινστ. Φυλ. Δένδρων

τους για είδη διατροφής σε απόλυτες τιμές, αλλά λιγοστεύουν σαν ποσοστό των συνολικών εξόδων τους. Χαρακτηριστικός είναι ο πίνακας του ποσοστού των εξόδων για είδη διατροφης (περιλαμβάνονται ο καπνός και τα ποτά), πάνω στα έξοδα της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών στις διάφορες χώρες της Ενωμένης Ευρώπης κατά το 1986.

1.	Δυτική Γερμανία	17,0%
2.	Ηνωμένο Βασίλειο	18,9%
3.	Ολλανδία	19,1%
4.	Γαλλία	20,5%
5.	Βέλγιο	21,3%
6.	Λουξεμβούργο	23,0%
7.	Δανία	23,5%
8.	Ιταλία	24,3%
9.	Ισπανία	27,2%
10.	Πορτογαλλία	38,2%
11.	Ελλάδα	39,9%
12.	Ιρλανδία	43,0%

Σταθμικός μέσος όρος Ενωμένης Ευρώπης 21%.

Βασική αιτία γι' αυτήν την εξέλιξη είναι το φαινόμενο του κορεσμού των αναγκών διατροφής του ανθρώπου, ενώ οι άλλες του ανάγκες είναι ακόρεστες. Ο μή κορεσμός των άλλων αναγκών του ανθρώπου, επιτείνεται με την «ανακάλυψη» νέων «πραγματικών αναγκών» από μέρους της διαφήμι-

σης και των άλλων μέσων προώθησης των πωλήσεων. Πάνω από ένα όριο εισοδήματος και όταν ικανοποιηθούν οι βασικές ανάγκες διατροφής, παρατηρούμε μια μικρή μόνο αύξηση του ποσού που δαπανούμε για την αγορά τροφίμων, κύρια λόγω της επιλογής τροφίμων καλύτερης ποιότητας.

Η κοινωνία μας, αλλά και οι κοινωνίες των χωρών της Ενωμένης Ευρώπης προς τις οποίες κατευθύνεται το μεγαλύτερο ποσοστό των γεωργικών προϊόντων μας, έχουν φθάσει σ' αυτό το επίπεδο με αποτέλεσμα να περιμένουμε αύξηση των πωλήσεών μας μόνο σε γ. προϊόντα που είναι ανώτερης και αρίστης ποιοτικής κατηγορίας.

Εδώ τα πράγματα αρχίζουν να γίνονται δύσκολα για τους γεωργούς γιατί, ενώ η τεχνική πρόοδος τους δίνει τη δυνατότητα να αυξήσουν την παραγωγή των εκμεταλλεύσεών τους, η συνολική κατανάλωση δεν αυξάνεται λόγω του περιορισμού των γεννήσεων, του φαινομένου του κορεσμού και του ανταγωνισμού από όμοια προϊόντα που εισάγονται από τρίτες χώρες. Αν όμως θέλουν το εισόδημα να έχει κάποια ισοτιμία με το μέσο ανά κεφαλή εισόδημα των αστών δεν έχουν άλλη λύση από το να αλλάξουν επάγγελμα.

Η αλλαγή όμως επαγγέλματος (που δεν σημαίνει υποχρεωτικά και αλλαγή κατοικίας) πριν από το 1980 και τις επανηλλειμένες κρίσεις πετρελαίου στη δεκαετία του 1970, ήταν σχετικά εύκολη και η Ευρωπαϊκή Ένωση ενθαρύνει αυτήν την έξοδο (σχέδιο Μάνσχολντ, πρόωρη συνταξιοδότηση κ.λ.π.). Τώρα όμως με τα εκατομμύρια τους ανέργους που προέρχονται, τόσο από τους εξερχόμενους από τη γεωργία (και γενικώτερα τον πρωτογενή τομέα παραγωγής), όσο και από τους εξερχόμενους από τη βιομηχανία λόγω της τεχνικής προόδου, εξέλιξη αναμενόμενη (J. FOURASTIE. Η μεγάλη ελπίδα του 20ου αιώνα), αλλά και τα πλήθη των οικονομικών προσφύγων από τις πρώην ανατολικές χώρες και τις χώρες του τρίτου κόσμου, αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο.

Η μείωση του ποσοστού των εργαζομένων στον πρωτογενή (γεωργία κλπ.) και δευτερογενή τομέα παραγωγής (βιομηχανία) είναι αποτέλεσμα της εφαρμογής της τεχνικής προόδου σ' αυτούς τους τομείς. Αντίθετα ο τριτογενής τομέας (υπηρεσίες) μοιάζει να μήν επηρεάζεται από την τεχνική πρόοδο. Χρειάζεται λοιπόν όταν αποφασίσει κανείς να εγκαταλείψει το επάγγελμα του γεωργού κατάλληλη επαγγελματική προετοιμασία (εκπαίδευση κλπ.) και πολύ προσοχή.

Ένα άλλο σημείο των σχέσεων γεωργών και καταναλωτών, όπου σημειώνεται ριζική αλλαγή τα τελευταία χρόνια, είναι η παγκοσμιότητα της αγοράς γ. προϊόντων. Έτσι βλέπουμε να πουλιούνται το χειμώνα στις αγορές μας γ. προϊόντα που για τις χώρες του Β ημισφαιρίου θεωρούνται καλοκαιρινά. Αυτά βέβαια προέρχονται από χώρες του Ν. ημισφαιρίου. Η ταυτόχρονη παρουσία γ. προϊόντων από πολλές χώρες αυξάνει τον ανταγωνισμό και καθώς η συμμετοχή των εξόδων για την αγορά τροφίμων, μέσα στα γενικά έξοδα μιάς οικογενείας μικραίνει συνεχώς αλλάζει και ο καταναλωτής τα κριτήριά του για την αγορά γ. προϊόντων βάζοντας πρώτο το κριτήριο της ποιότητας και ύστερα εκείνο της τιμής που ήταν πρώτο.

Έτσι η γνώση των προτιμήσεων των καταναλωτών παίζει πια αποφασιστικό ρόλο στο τί θα καλλιεργήσουν οι γεωργοί. Μ' άλλα λόγια πέρασε ανεπίστρεπτα η εποχή που λέγαμε ότι εγώ είμαι γεωργός και παράγω τα προϊόντα μου, το κράτος ας φροντίσει να πωληθούν σε μια δίκαιη τιμή. Τώρα και ιδιαίτερα μετά τη συμφωνία της ΓΚΑΤΤ και την Αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, πρέπει συνέχεια να επαγρυπνούμε και να κάνουμε τις αναγκαίες αναδιαρθρώσεις στη γεωργική μας εκμετάλλευση για να είμαστε σύμφωνοι με τις απαντήσεις των καταναλωτών. Επίσης ριζική αλλαγή πρέπει να γίνει στις σκέψεις και στο σχεδιασμό νέων τομέων παραγωγής εκ μέρους των γεωργών. Η σκέψη τους πρέπει να απασχολείται πρώτα με τις δυνατότητες διάθεσης των προϊόντων των νέων κλάδων παραγωγής (π.χ. ροδακινοκαλλιέργεια, χοιροτροφία κ.ά.), ανάμεσα στους οποίους θα διαλέξουν τον κλάδο που θα εφαρμόσουν και μετά να ασχολούνται με το θέμα των τεχνικών δυνατοτήτων της εφαρμογής τους στην γεωργική εκμετάλλευση. Θα μου πείτε, μπορεί ο γεωργός να κάνει μόνος του αυτήν την έρευνα; Φυσικά όχι. Τη δουλειά αυτή πρέπει να την αναλάβουν οι συνεταιριστικές οργανώσεις και ιδίως οι δευτεροβάθμιες που με την οικονομική υποστήριξη του κράτους και της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα ιδρύσουν ειδικές τεχνικές υπηρεσίες. Και αυτό πρέπει να γίνει το συντομώτερο δυνατόν γιατί κάθε περιθώριο χρόνου έχει εξαντληθεί.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΦΡΟΥΤΩΝ (το μέλλον της δενδροκομίας μας)

Είναι γνωστό ότι η χρήση φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων και όλων των άλλων εισροών στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις αυξάνεται συνεχώς, με αποτέλεσμα: την αύξηση του κόστους παραγωγής, την μόλυνση του περιβάλλοντος και το σοβαρότερο, τις δυσμενείς επιπτώσεις στην υγεία του καταναλωτή.

Από την άλλη πλευρά, οι οικολογικές οργανώσεις ευαισθητοποιούν όλο και περισσότερο την κοινή γνώμη, που ασκεί πιέσεις στις κυβερνήσεις των κρατών, να λάβουν προστατευτικά μέτρα. Η γερμανική κυβέρνηση έχει ήδη αποφασίσει τόσο αυστηρά μέτρα, για τις χημικές ουσίες που επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται και τα όρια υπολειμμάτων στους καρπούς, που όταν τεθούν σε εφαρμογή, τα ελληνικά φρούτα που παράγονται με τα σημερινά δεδομένα, δεν θα γίνονται αποδεκτά στις αγορές της.

Το παράδειγμα της Γερμανίας, θα ακολουθήσουν σιγά - σιγά και πολλές άλλες χώρες. Με δεδομένα όλα τα προηγούμενα το μέλλον της σημερινής δενδροκομίας διαγράφεται πολύ ζοφερό και παρουσιάζεται επιτακτική η ανάγκη της προσαρμογής της στα νέα δεδομένα.

Ο τρόπος καλλιέργειας των οπωροφόρων, που εφαρμόζεται σήμερα, είναι γνωστός με τον όρο «Συμβατική Δενδροκομία» και στοχεύει στην αύξηση των αποδόσεων, με τη χρήση μεγάλων ποσοτήτων λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, ζιζανιοκτόνων, ορμονικών ουσιών κ.λ.π.

Ο τρόπος καλλιέργειας των οπωροφόρων στο μέλλον, στοχεύει στον περιορισμό της χρήσης χημικών ουσιών, και η δενδροκομία αυτή είναι γνωστή με τον όρο «Οικολογική Δενδροκομία».

Στην οικολογική δενδροκομία εμφανίστηκαν δυο τάσεις. Η μία είναι γνωστή ως «Βιολογική Δενδροκομία» και η άλλη ως «Ολοκληρωμένη Παραγωγή Φρούτων».

Η Βιολογική Δενδροκομία στοχεύει στην κατάργηση της χρήσης όλων των χημικών ουσιών.

Του
Ιωάννη Χατζηχαρίση

Η κατάργηση της χρήσης όλων των χημικών ουσιών, θα ήταν η ιδανική περίπτωση για το περιβάλλον και την υγεία του καταναλωτή. Η μείωση των αποδόσεων στις γεωργικές καλλιέργειες, θα είχε σαν αποτέλεσμα την μείωση της παραγωγής τροφίμων και θα οδηγούσε τους κατοίκους της γης στην πείνα.

Η ολοκληρωμένη παραγωγή φρούτων στοχεύει στην μείωση της χρήσης χημικών ουσιών στον βαθμό που αυτές θα είναι τελείως απαραίτητες.

Οι τρόποι που μελετούνται για την επίτευξη αυτού του στόχου και άρχισαν να εφαρμόζονται δοκιμαστικά σε διάφορες χώρες είναι οι εξής:

1. Η δημιουργία και καλλιέργεια ποικιλιών ανθεκτικών σε εχθρούς και ασθένειες για την μείωση των ψεκασμών, όπως είναι οι ποικιλίες μηλιάς Florina και Prima, που είναι ανθεκτικές στο φουζικλάδι. Η ποικιλία κερασιάς Ulster, που είναι ανθεκτική στις βακτηριώσεις κ.λ.π.

2. Η αύξηση στους οπωρώνες του πληθυσμού των αρπακτικών εντόμων ή όπως αλλιώς είναι γνωστά των ωφελίμων, τα οποία επιτίθενται και καταστρέφουν τα βλαβερά έντομα, αφίδες, ακάρεα κ.λ.π.

Η αύξηση του πληθυσμού των ωφελίμων εντόμων μπορεί να επιτευχθεί ως εξής:

Με τη χρησιμοποίηση φυτοφαρμάκων που δεν ζημειώνουν τα ωφέλιμα έντομα.

Με τη μεταφορά ωφελίμων εντόμων από περιοχές με αυτοφυή βλάστηση, που έχουν μεγάλους πληθυσμούς.

Με την εξαπόλυση ωφελίμων εντόμων στους οπωρώνες από ειδικές εκτροφές αυτών.

3. Η εφαρμογή ψεκασμών με φυτοφάρμακα, πρέπει να γίνεται όταν είναι τελείως απαραίτητη και κατόπιν προειδοποιήσεως από ειδικά δίκτυα πληροφοριών, τα οποία θα λαμβάνουν υπόψη τα κλιματικά δεδομένα και την πυκνότητα του πληθυσμού των βλαβερών εντόμων ή άλλων ασθενειών.

4. Οι ποσότητες λιπασμάτων που χρησιμοποιούνται, πρέπει να περιορισθούν στις τελείως απαραίτητες για την κάλυψη των αναγκών των οπωροφόρων. Αυτές προσδιορίζονται με τακτικές αναλύσεις εδάφους σε συνδυασμό με φυλλοδιαγνωστική και οπωσδήποτε είναι πολύ μικρότερες από αυτές που εφαρμόζονται σήμερα.

5. Η εφαρμογή ζιζανιοκτόνων πρέπει να γίνεται σε όσο το δυνατόν μικρότερη έκταση εδάφους, γύρω από τον κορμό των δένδρων ή πάνω στις γραμμές στις γραμμωτές φυτεύσεις.

Πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχουν αρχίσει να παράγουν δοκιμαστικά φρούτα, εφαρμόζοντας όλα τα προηγούμενα. Η Ελβετία έχει ξεκινήσει προ τριετίας και παράγει σήμερα το 60% της ποσότητας με αυτό τον τρόπο. Η Γερμανία στοχεύει να προσαρμόσει το σύνολο της παραγωγής στην ολοκληρωμένη παραγωγή φρούτων. Παρόμοιους στόχους έχουν θέσει και όλες οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Το ίδιο πρέπει να κά-

νει και η χώρα μας για να σταθεί στις ευρωπαϊκές αγορές και να γίνει ανταγωνιστική.

Τα φρούτα που παράγονται με την μέθοδο της ολοκληρωμένης παραγωγής, πωλούνται με ειδικό σήμα που χορηγείται από ειδικούς φορείς, κατόπιν αυστηρών ελέγχων.

Για να προχωρήσει και η χώρα μας στην εφαρμογή αναλόγων μεθόδων πρέπει να γίνουν τα εξής:

1. Να εκπαιδευτούν οι γεωπόνοι και οι αγρότες στην σχετική μέθοδο παραγωγής.

2. Να δημιουργηθεί η κατάλληλη υποδομή σε δίκτυα πληροφοριών, εργαστήρια εδαφολογικής και φυλλοδιαγνωστικής ανάλυσης, κ.λ.π.

3. Να συσταθούν ειδικοί φορείς που θα διενεργούν τους απαραίτητους ελέγχους και θα χορηγούν τα σχετικά σήματα.

Η αναγκαιότητα προσαρμογής της δενδροκομίας μας στα μέτρα της ολοκληρωμένης παραγωγής φρούτων

Στο προηγούμενο άρθρο μας, για την ολοκληρωμένη παραγωγή φρούτων, αναφερθήκαμε επιγραμματικά στους στόχους αυτής, τους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την επίτευξη αυτών των στόχων.

Το θέμα είναι πάρα πολύ σοβαρό, γιατί πάνω σε αυτήν στηρίζεται το μέλλον της δενδροκομίας και κρίναμε σκόπιμο να επανέλθουμε, ρίχνοντας περισσότερο φως.

Κατ' αρχάς είναι αδήριτος η ανάγκη, να προσαρμοστεί η δενδροκομία μας στα μέτρα της ολοκληρωμένης παραγωγής φρούτων και σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, για δυο βασικούς λόγους:

1. Όλες οι ανταγωνίστριες ευρωπαϊκές χώρες άρχισαν να οδεύουν με βραδύτερους ή ταχύτερους ρυθμούς προς αυτή την κατεύθυνση. Σε σύντομο χρονικό διάστημα, τα φρούτα αυτής της κατηγορίας, γνωστά ως φρούτα με την πράσινη κάρτα, θα αρχίσουν να κατακλύζουν τις αγορές και να εκτοπίζουν τα παραγόμενα με τη συμβατική δενδροκομία.

2. Οι χημικές βιομηχανίες που παράγουν φυτοφάρμακα, ζιζανιοκτόνα, λιπάσματα, κ.λ.π. άρχισαν ειδικές έρευνες, για την παραγωγή νέων χημικών προϊόντων, κατάλληλων για την περίπτωση, που είναι γνωστά ως φιλικά για το περιβάλλον. Η τιμή πώλησης των πρώτων από αυτά που κυκλοφόρησαν στην αγορά, είναι αισθητά υψηλότερη από την τιμή πώλησης των μή φιλικών προς το περιβάλλον και οι προβλέψεις των ειδικών, για τα νεώτερα που θα παραχθούν, ομιλούν για ακόμη υψηλότερη τιμή.

Παράλληλα άρχισε ο πόλεμος, από όλα τα μέτωπα, εναντίον των σχετικά φθηνότερων μή φιλικών προς το περιβάλλον ουσιών, που θα έχει μοιραία κατάληξη την απαγόρευση της χρησιμοποίησης αυτών.

Η αύξηση της τιμής πώλησης των φυτοφαρμάκων θα ανεβάσει σε δυσβάστακτα επίπεδα το κόστος παραγωγής της συμβατικής δενδροκομίας, που χρησιμοποιεί μεγάλες ποσότητες φυτοφαρμάκων.

Από τα προηγούμενα εξάγεται αβίαστα το συμπέρασμα ότι, η συμβατική δενδροκομία δεν θα μπορέσει να επιβιώσει. Αφ' ενός μεν θα μειωθεί η ζήτηση των προϊόντων της, με αποτέλεσμα την πτώση των τιμών διάθεσης, αφ' ετέρου δε θα αυξηθεί το κόστος παραγωγής.

Η προσαρμογή της δενδροκομίας μας στα μέτρα της ολοκληρωμένης παραγωγής δεν είναι δύσκολο να γίνει και μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει η σχετική βούληση από μέρους της πολιτείας, των παραγωγών και όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

Τα τεχνικά θέματα και η σχετική μεθοδολογία είναι γνωστά και έχουν δοκιμαστεί στη χώρα μας, σε μικρή έκταση, με επιτυχία.

Τα μέτρα που πρέπει να λάβει η πολιτεία είναι εύκολο να θεσμοθετηθούν με υπουργικές αποφάσεις.

Η δημιουργία της απαραίτητης υποδομής είναι το πιο δύσκολο, γιατί απαιτούνται πιστώσεις, οι οποίες πρέπει να βρεθούν. Κάποιε πρέπει να καταλάβουμε ότι οι πιστώσεις που διατίθενται για τέτοιους σκοπούς είναι χρυσοφόρες επενδύσεις για τη χώρα μας, γιατί σχετίζονται άμεσα με την αύξηση του εθνικού εισοδήματος.

Εκτός από την αναγκαιότητα, με την ολοκληρωμένη παραγωγή φρούτων, παρουσιάζεται και μια καινούργια ευκαιρία για τη χώρα μας, να ανακτήσει τις χαμένες αγορές.

Είναι γνωστό ότι η χώρα μας, από δυσμενείς συγκυρίες και για πολλούς άλλους λόγους, έχει χάσει τα τελευταία χρόνια, το μεγαλύτερο μέρος της ευρωπαϊκής αγοράς φρούτων.

Με το νέο ξεκίνημα της ολοκληρωμένης παραγωγής δίνεται η ευκαιρία να ανακτήσει το χαμένο έδαφος και να αποκτήσει και επιπρόσθετο, εάν κινηθεί προς την αυτή κατεύθυνση, με ταχύτερους ρυθμούς από τις ανταγωνίστριες χώρες.

ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ ΑΕ

ΝΗΜΑΤΟΥΡΓΕΙΑ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΑΡΙΘ. ISSN 1106 - 2118